

ΙΛΙΣΟΣ

ΕΡΕΥΝΑ-ΦΙΛΟΣΟΦΙΑ-ΤΕΧΝΗ

Χάρις τῇ μακαρίᾳ Φύσει, ὅτι τά ἀναγκαῖα ἐποίησεν εὐπόριστα, τά δέ δυσπόριστα οὐκ ἀναγκαῖα.

ΕΠΙΚΟΥΡΟΣ

ΕΤΟΣ 15ον ΤΕΥΧΟΣ 81

ΜΑ·Ι·ΟΣ-ΙΟΥΝΙΟΣ 1970

ΤΙΜΟΚΑΤΑΛΟΓΟΣ ΒΙΒΛΙΩΝ

ΠΩΛΟΥΜΕΝΩΝ ΕΙΣ ΤΑ ΓΡΑΦΕΙΑ ΤΟΥ ΙΛΙΣΟΥ (Δραγατσανίου 8)
(Δευτέρα καὶ Παρασκευὴ 10.30 — 12.30)

		Δρχ.
H. P. Blavatsky	Τὸ Κλειδὶ τῆς Θεοσοφίας ἄδ. 50 δεμ.	70
»	Στὴ χώρα τῶν Γαλάζιων Βουνῶν	20
Annie Besant	Μελέτη ἐπὶ τῆς Συνειδήσεως ἄδ. 50 δεμ.	70
»	**Πρὸς τὴν Μύησιν**	**20**
»	Μετενσάρκωση	10
»	Κάρμα	10
C. Leadbeater	Σ' ἐκείνους ποὺ πενθοῦν	10
Besant-Leadbeater	Ὁ Ἀστρικὸς Κόσμος	10
Ed. Arnold	Τὸ Φῶς τῆς Ἀσίας	30
Th. Pascal	Ἡ θεοσοφία εἰς ὀλίγα κεφάλαια	10
J. van der Leeuw	Θεοὶ ἐν ἐξορία	10
N. Sri Ram	Προσέγγισις πρὸς τὴν Πραγματικότητα	30
»	Αἱ βαθύτεραι ὄψεις τῆς Ζωῆς	30
♣ ♣	Φῶς στὴν Ἀτραπὸ	15
Krishnamurti	Στὰ πόδια τοῦ Διδασκάλου (ἔκδ. 1966)	15
»	Τὸ Βασίλειον τῆς Εὐδαιμονίας	20
»	Ἡ Πηγὴ τῆς Σοφίας	20
»	«Δελτίον Ἀστέρος» Τόμ. 1931 - 34 ἕκαστ.	30
»	10 Ὁμιλίαι εἰς Ὀχάϊ 1944	30
»	Ἐλευθερία, ἡ ἀρχὴ καὶ τὸ τέλος	70
»	Στοχασμοὶ πάνω στὴ ζωὴ (Β΄ σειρὰ)	70
»	Ἐκπαίδευσι καὶ σημασία ζωῆς ἄδ. 45 δεμ.	65
Ἰω. Βασιλῆς:	Τὸ σημειωματάριο ἑνὸς Μύστου	50
Κ. Κιτρινιάρης	Ἀπολλώνιος ὁ Τυανεὺς	40
Γεώργ. Μαλτέζος	Τὰ Ἐλευσίνια Μυστήρια	50
Κ. Μελισσαρόπουλος	Ἀποκρυφισμὸς καὶ Μυστικισμὸς ἄδ. 25 δ.	40
»	Μελετήματα **ἄδ. 40 δεμ.**	**60**
»	Εἰσαγωγὴ στὴ Θεοσοφία **ἄδ. 50 δεμ.**	70
»	Τὰ βήματα τῆς Φιλοσοφίας ἄδ. 50 δεμ.	70
»	Ὁ Κομήτης (Θέατρο ἰδεῶν)	20
»	«Ἀγνώστῳ Θεῷ»	10

ΠΕΡΙΟΔΙΚΟΝ «ΙΛΙΣΟΣ», Τόμοι 1960, 61, 63, 64, 65, 66, 69 χαρτόδετοι ἕκαστος δρχ. 60.

«ΙΛΙΣΟΣ» Ἐπιλογὴ ἐτῶν 1956 - 1957 - 1958 χρυσόδετον 70

Διὰ τοὺς συνδρομητὰς τοῦ «ΙΛΙΣΟΥ» 60

Ἀποστείλατε τὸ ἀντίτιμον, διὰ νὰ τὰ λάβετε ταχυδρομικῶς.

ΤΙΜΗ ΤΕΥΧΟΥΣ ΙΛΙΣΟΥ ΔΡΑΧ. 10

ΙΛΙΣΟΣ

ΔΙΜΗΝΙΑΙΟΝ ΠΕΡΙΟΔΙΚΟΝ ΕΛΕΥΘΕΡΑΣ ΣΚΕΨΕΩΣ
Δραγατσανίου 6 (Πλ. Κλαυθμῶνος), ΑΘΗΝΑΙ - 122

Διευθυντὴς ΚΩΣΤΗΣ ΜΕΛΙΣΣΑΡΟΠΟΥΛΟΣ
Ἐπιμελητὴς ὕλης ΧΡΙΣΤΟΣ ΡΙΖΟΠΟΥΛΟΣ

ΕΤΟΣ 15ον ✶ Μάϊος - Ἰούνιος 1970 ✶ ΤΕΥΧΟΣ 81

Η ΟΛΥΜΠΙΑ

Τοῦ ΔΗΜ. Α. ΙΩΑΝΝΙΔΗ

Ἱερὸς ὁ χῶρος, ἐπιβλητικὸ τὸ τοπεῖο. Δὲν ἦτο πόλις ἡ Ὀλυμπία, οὔτε καὶ συνοικισμός. Ἦτο μιὰ περιοχὴ τῆς Ἤλιδος ὄχι καὶ πολὺ ἐκτεταμένη, ἐκεῖ ποὺ γίνεται ἡ συμβολὴ τοῦ Ἀλφειοῦ καὶ τοῦ Κλαδέου, στοὺς πρόποδες τοῦ Κρονίου λόφου. Ξακουστὴ καὶ σεβαστὴ στὸ Πανελλήνιο, ἀλλὰ καὶ στὸν ξένο ἀκόμη κόσμο τῆς ἀρχαιότητος. Σεβαστὴ γιὰ τὴν ὑπέροχη λατρεία ποὺ ἐγίνετο ἐκεῖ, τὴ λατρεία τῶν Ὀλυμπίων καὶ μάλιστα τῶν μεγάλων θεῶν Διὸς καὶ Ἥρας. Ξακουστὴ δὲ γιὰ τοὺς περίφημους ἀγῶνες της, τὰ Ὀλύμπια.

Γιὰ τὴν ἀπαρχὴ τῶν ἀγώνων τίποτε δὲν εἶναι μὲ βεβαιότητα γνωστό. Μόνον κάτι ἀλληγορικὲς ἐκφράσεις ὑπάρχουν, ποὺ τὶς μεταφέρει καὶ ὁ Παυσανίας στὰ Ἠλειακά του. Φέρουν αὐτὲς ὡς ἱδρυτὴ τῶν ἀγώνων τὸν Ἡρακλῆ ἢ τὸν Θεὸ Δία, δηλαδὴ ἕνα τέλειο μύστη ἢ ἕνα μεγάλο θεό. «Εἰς τὸν Ἰδαῖον Ἡρακλῆ ἀνήκει ἡ δόξα ὅτι πρῶτος αὐτὸς καθιέρωσε τὸν τότε ἀγῶνα καὶ τὸν ὠνόμασε Ὀλύμπια». Καὶ «Λέγουν μερικοὶ ὅτι ἐδῶ εἰς τὴν Ὀλυμπίαν ἠγωνίσθη ὁ Ζεὺς ἐναντίον τοῦ ἰδίου τοῦ Κρόνου περὶ τῆς ἐξουσίας, ἄλλοι δὲ ὅτι καθιέρωσε τὸν ἀγῶνα μετὰ τὴ νίκη του». Ἠμπορεῖ βέβαια οἱ μεταφορικὲς αὐτὲς ἐκφράσεις νὰ μὴν ἀνταποκρίνωνται σὲ γεγονότα ἱστορικά, φανερώνουν ὅμως

τὴν ἱερότητα τῆς λατρείας στὴν Ὀλυμπία.

Ἐκεῖνο ποὺ μᾶς πληροφορεῖ ἡ ἱστορία εἶναι ὅτι οἱ ἀγῶνες ἤρχισαν ἀπὸ τὸ 776, τότε ποὺ νίκησε στὸν δρόμο κάποιος Κόροιβος. Πολὺ ἀργότερα ὅμως ὠργανώθηκαν καὶ ἤρχισαν νὰ μετροῦνται αἱ Ὀλυμπιάδες. Οἱ ἀγῶνες διήρκεσαν κάπου δώδεκα αἰῶνες, γιὰ νὰ τοὺς καταργήση στὸ 394 μ.Χ. ὁ Θεοδόσιος τοῦ Βυζαντίου.

Οἱ ἀγῶνες ἐγίνοντο κάθε τέσσερα χρόνια, καλοκαίρι, κατὰ τὴν πρώτη πανσέληνο μετὰ τὴν θερινὴ τροπὴ τοῦ Ἡλίου, «κατὰ τὰς θερινὰς τροπάς». Ἡ πληροφορία αὐτὴ ἔχει τὴν ἀξία της, διότι φανερώνει τὴν σχέσι τῶν ἀγώνων μὲ ἐσωτερικὲς ἴσως πτυχὲς τῆς ἀρχαίας λατρείας. Γιὰ τὴν σχέσι αὐτὴ κάμνει ἕναν ὑπαινιγμὸ ὁ Παυσανίας ὅταν γράφει ὅτι: «Οἱ θεοὶ φροντίζουν κυρίως διὰ τὰ Ἐλευσίνια Μυστήρια καὶ διὰ τοὺς Ὀλυμπιακοὺς ἀγῶνας».

Ἡ λέξις Ὀλυμπία εἶναι τὸ ἐπίθετον ἀπὸ τὴν λέξι Ὄλυμπος. Κατὰ τὴν ἀρχαία παράδοσι, Ὄλυμπος ἦτο ἡ κατοικία τῶν δώδεκα ἀθανάτων ποὺ εὑρίσκοντο στὴν κορυφὴ τῆς πνευματικῆς ἱεραρχίας τῆς Γῆς. Ὅταν ὅμως ἡ ἀρχαία παράδοσις ὁμιλεῖ γιὰ τὸν Ὄλυμπο, δὲν θεωρεῖ βέβαια τὸ γνωστὸ ψηλὸ βουνό. Τοῦτο θὰ ἦτο μιὰ ἰδέα βέβηλη, ποὺ ἔχει ὅμως ἐπικρατήσει στοὺς πολλούς. Ὄλυμπος ἦτο ἕνας τόπος οὐράνιος, μακρυὰ ἀπὸ τὴ Γῆ, τόπος πνευματικός. Τὰ ἀνάκτορα τῶν Ὀλυμπίων θεῶν ἦσαν κατασκευασμένα ἀπὸ χρυσό, ἡ δὲ πρόσοψις αὐτῶν ἦτο ἀπὸ χαλκό, λέγει ἄλλη ἀρχαία ἀλληγορία. Ὁ Ὄλυμπος ἦτο χώρα φωτεινή, λουσμένη στὸ πνευματικὸ φῶς. Ἡ λέξις προέρχεται ἀπὸ τὸ ῥῆμα λ ά μ π ω, ποὺ ἔχει ῥίζα ἴσως τὸ πελασγικὸ «λ.6.». Ὄλυμπος λοιπὸν θὰ πῆ λαμπρός. Τὸ Ὀλυμπία δέ, ποὺ εἶναι τὸ ἐπίθετον, σημαίνει τὴν λάμπουσα· Κάτι τέτοιο εἶχε, φαίνεται, ὑπ' ὄψιν του καὶ ὁ Παυσανίας, ὅταν ἔγραφε πὼς οἱ θεοὶ φροντίζουν κυρίως γιὰ τὰ Μυστήρια τῆς Ἐλευσῖνος καὶ γιὰ τοὺς ἀγῶνες τῆς Ὀλυμπίας. Οἱ ἀγῶνες ἦσαν, κατὰ τὰ φαινόμενα, ἡ πρόσοψις μιᾶς ὑψηλῆς λατρείας, ποὺ ἐγίνετο στὴν Ὀλυμπία. Ἐτιμοῦντο ἐκεῖ, καθὼς εἴπαμε, οἱ Ὀλύμπιοι θεοί, κυρίως δὲ ὁ Ζεὺς καὶ ἡ Ἥρα, οἱ ὕπατοι τῶν ἀθανάτων. Πολὺ χαρακτηριστικὸ εἶναι πάλι ἐκεῖνο ποὺ γράφει ὁ ἴδιος ὁ Παυσανίας γιὰ τὸ Ἡραῖον τῆς Ὀλυμπίας: «Κάθε πέμπτον ἔτος δεκαέξη γυναῖκες ὕφαινον πέπλον διὰ τὴν Ἥραν· αἱ ἴδιαι διευθύνουν καὶ τὸν ἀγῶνα τὸν λεγόμενον Ἡραῖα». Τοῦτο μᾶς ἐνθυμίζει τὸν πέπλο ποὺ ὕφαιναν στὸν ὀπισθόδομο τοῦ Παρθενῶνος οἱ ἁγνὲς κόρες γιὰ τὴ θεὰ τῆς Σοφίας. Τὸν πέπλο δὲ ἐκεῖνον τὸν περιέφεραν στὴν ἑορτὴ τῶν μεγάλων Παναθηναίων, ποὺ ἐγίνετο κατὰ τὴν ἰσημερία τοῦ ἔαρος.

Ὁ Παυσανίας ὅμως, ποὺ τόσα ἔχει γράψει γιὰ τὴν Ὀλυμπία καὶ τοὺς ἀγῶνες της, ἀφοῦ

ἀπὸ τὰ 53 κεφάλαια τῶν Ἠλειακῶν του τὰ 42 τὰ ἔχει ἀφιερώσει στὴν Ὀλυμπία, εἶναι ἐπιφυλακτικὸς καὶ ἐδῶ ὅπως καὶ σὲ ἄλλες ἀνάλογες περιπτώσεις, καὶ ἀποφεύγει νὰ γράψη τί ἔλεγαν καὶ τί ἔψαλλαν ὅταν ἔκαναν στὴν Ὀλυμπία σπονδὲς στὸ Πρυτανεῖον: «Δὲν ἐπιτρέπεται νὰ γράψω ἐδῶ πόσα ἔχει καθιερωθῆ νὰ λέγουν, ὅταν κάμνουν σπονδὰς εἰς τὸ Πρυτανεῖον, ἢ καὶ ποίους ὕμνους ψάλλουν».

⁂

Οἱ Ὀλυμπιακοὶ ἀγῶνες, πού, καθὼς εἴπαμε, ἐγίνοντο κάθε τέσσερα χρόνια, διαρκοῦσαν ἑπτὰ ἡμέρες. Κατὰ τὴν πρώτη καὶ τὴν ἑβδόμη ἡμέρα ἐγίνοντο θρησκευτικὲς τελετὲς καὶ θυσίες, στὶς διάμεσες δὲ πέντε οἱ ἀγῶνες. Εἶχαν χαρακτῆρα πανελλήνιο καὶ ἦσαν οἱ σπουδαιότεροι ἀγῶνες τῆς ἀρχαίας Ἑλλάδος. Οἱ Ἠλεῖοι ἐκήρυτταν ἐγκαίρως στὶς ἑλληνικὲς πόλεις τὴν ἐκεχειρία καὶ ἔτσι οἱ τυχὸν ἐχθροπραξίες ἔπαυαν. Τὸ παλαιότερο καὶ κυριώτερο ἀγώνισμα ἦτο ὁ δρόμος. Κατόπιν εἰσήχθη τὸ πένταθλο (ἅλμα, δίσκος, ἀκόντιο, δρόμος καὶ πάλη). Τὰ δὲ ἄλλα ἀγωνίσματα προσετέθησαν ἀργότερα. Οἱ ἀθληταὶ ἦσαν Ἕλληνες ἐλεύθεροι καὶ ἐξελέγοντο ἀπὸ τὶς εὐγενέστερες καὶ ἐνδοξώτερες οἰκογένειες τῆς Ἑλλάδος. Στὸ στάδιο ποὺ ἐγίνοντο οἱ ἀγῶνες δὲν ἐπέτρεπον τὴν εἴσοδο στὶς γυναῖκες. Οἱ θεαταὶ ἦσαν μόνον ἄνδρες, Ἕλληνες ἢ καὶ βάρβαροι. Οἱ νικηταὶ ἔπαιρναν γιὰ βραβεῖο τὸν κότινο, δηλαδὴ κλάδο ἀπὸ τὶς ἀγριελιὲς ποὺ ἦσαν στὴν Ἄλτιν, τὸ παλαιὸ ἱερὸ ἄλσος.

Στὴν τάξι αὐτὴ τῶν ἀγώνων ἐγίνετο μιὰ ἐξαίρεσις. Καθὼς γράφομε καὶ πάρα - πάνω, κάθε πέντε χρόνια δεκαέξη γυναῖκες ὕφαιναν τὸν πέπλο τῆς θεᾶς Ἥρας καὶ οἱ ἴδιες διηύθυναν ἀγῶνα γυναικῶν, τὰ Ἡραῖα. Στὸν ἀγῶνα αὐτόν, ποὺ ἦτο ἀγὼν δρόμου καὶ ἐγίνετο εἰς τὸ στάδιο, ἐλάμβανον μέρος παρθένοι κατὰ διάφορες ἡλικίες. Στὶς νικήτριες ἐδίδετο στέφανος ἐλαίας καὶ μερίδιο ἀπὸ ἀγελάδα ποὺ ἐθυσιάζετο στὴ θεὰ Ἥρα.

⁂

Ἡ τέλεσις ἀγώνων στὴν ἀρχαία Ἑλλάδα κοντὰ σὲ χώρους ἱεροὺς δὲν ἦτο τυχαία, δὲν ἦτο ἄμοιρη σημασίας. Ἐκτὸς τῆς Ὀλυμπίας ὅπου προσεφέρετο ὑψηλὴ ἴσως λατρεία στοὺς ἄρχοντας τοῦ Ὀλύμπου, τοὺς θεοὺς Δία καὶ Ἥραν, ἀγῶνες ἐγίνοντο καὶ στοὺς Δελφούς, στὴ Νεμέα καὶ στὴν Ἰσθμία, ποὺ ἦσαν οἱ σπουδαιότεροι. Ἀλλὰ πλησίον καὶ σὲ ἄλλα ἱερὰ ὑπῆρχον στάδια καὶ ἐγίνοντο ἀγῶνες, ὅπως π.χ. στὰς Ἀθήνας πρὸς τιμὴν τῆς θεᾶς Ἀθηνᾶς καὶ τοῦ θεοῦ Ἡφαίστου τὰ Ἡράκλεια στὸν Μαραθῶνα, τὰ Ἑλλώτια στὴν Κόρινθο, τὰ Ἡραῖα στὸ Ἄργος, τὰ Νάϊα στὴ Δωδώνη τὰ Ἀσκληπίεια στὴν Ἐπίδαυρο, στὴ Δῆλο πρὸς τιμὴν τοῦ θεοῦ Ἀπόλλωνος, καθὼς καὶ σὲ τόσα ἄλλα μέρη.

Οἱ ἀγῶνες τῆς ἀρχαίας Ἑλλάδος δὲν ἀπέβλεπαν στὴν πραγματοποίησι «ἐπιδόσεων» στὰ διά-

φορα ἀγωνίσματα, ὅπως γίνεται σήμερα, ποὺ τόσο πολὺ φθείρουν τὸν ὀργανισμὸ τοῦ ἀθλητοῦ. Ἀπέβλεπαν ἀκριβῶς στὸ ἀντίθετο. Σὲ μία εὐγενικὴ ἅμιλλα τῶν νέων, ποὺ σκοπὸ εἶχε τὸ κανονικὸ γύμνασμα τοῦ σώματος, ὥστε τοῦτο νὰ διατηρῆται σὲ ὑγεία καὶ ἀλκή. Τὸ σῶμα τοῦ ἀνθρώπου, καθὼς ἔλεγαν οἱ ἀρχαῖοι σοφοί, εἶναι ὁ ναὸς τῆς ψυχῆς του. Καὶ ὅταν τοῦτο εἶναι ἀσθενικό, ἐμποδίζεται κάθε πρόοδος τῆς ψυχῆς. τὸ δὲ πνεῦμα τοῦ ἀνθρώπου καταθλίβεται καὶ γίνεται ἀτροφικό. Δὲν ἠμπορεῖ νὰ προοδεύση. Μένει στάσιμο ἢ καὶ κατάπτωσι παθαίνει ἀκόμη· Ξεφεύγει ἀπὸ τὸν προορισμό του.

Οἱ ἄσκοπες ταλαιπωρίες τοῦ σώματος καὶ ἡ ἐξαθλίωσίς του, φθείρουν τὴν ψυχὴ καὶ μαραίνουν κάθε πνευματικότητα εἰς βάρος πάσης προόδου.

⁂

Πρὶν κλείσωμε ὅμως τὸ ἄρθρο μας πρέπει νὰ μιλήσωμε γιὰ τὴν Ἄλτιν τῆς Ὀλυμπίας, γιὰ τοὺς Ναοὺς ποὺ τὴν κοσμοῦσαν καὶ γιὰ τὰ κτίσματά της. Ὁ πολύτιμος περιηγητής, ὁ Παυσανίας γράφει πολλά...

Ἡ Ἱερὰ Ἄλτις (ἄλσος) ἦτο μιὰ ἔκτασις 200Χ75 μέτρα περίπου, περιτειχισμένη, στὴν ὁποία ὑπῆρχαν καὶ οἱ κότινοι. δηλαδὴ οἱ ἀγριελιές, ἀπὸ τὶς ὁποῖες ἔδιδαν κλάδο γιὰ βραβεῖο στοὺς ὀλυμπιονίκες. Μέσα στὴν Ἄλτι εἶχαν ἱδρυθῆ ὁ Ναὸς τοῦ Ὀλυμπίου Διός, τὸ Ἡραῖον, τὸ Πελόπειον, τὸ Μητρῶον (ναὸς τῆς Ῥέας), οἱ θησαυροὶ διαφόρων πόλεων, τὸ Πρυτανεῖον καὶ ἄλλα κτίσματα, βωμοὶ θυσιῶν, δάσος δὲ ὁλόκληρο ἀπὸ ἀγάλματα θεῶν, ἡρώων καὶ νικητῶν τῶν ἀγώνων.

Ὁ Ναὸς τοῦ θεοῦ Διὸς ἦτο μεγαλοπρεπής, ρυθμοῦ δωρικοῦ, κατασκευασμένος ἀπὸ πωρόλιθο, περιεβάλλετο δὲ ἀπὸ κίονες. Οἱ διαστάσεις του σὲ μέτρα ἦσαν: μῆκος 64, πλάτος 28 καὶ ὕψος 20. Ἐντὸς τοῦ Ναοῦ ἦτο τὸ ἄγαλμα τοῦ θεοῦ, ἔργον τοῦ Φειδία. Εἰς τοὺς πόδας του ὑπῆρχε ἡ ἐπιγραφή: «Φειδίας Χαρμίδου υἱὸς Ἀθηναῖος μ' ἐποίησε».

Ὁ Παυσανίας περιγράφει τὸ ἄγαλμα: «Τὸ ἄγαλμα τοῦ Διὸς παριστᾶ τὸν θεὸν καθήμενον ἐπὶ θρόνου καὶ εἶναι χρυσελεφάντινον· εἰς τὴν κεφαλήν του εἶναι χρυσοῦς στέφανος κατ' ἀπομίμησιν κλώνων ἐλαίας. Εἰς τὴν δεξιὰν χεῖρα κρατεῖ Νίκην ἐξ ἐλεφαντοστοῦ μὲ ταινίαν καὶ στέφανον εἰς τὴν κεφαλήν· εἰς τὴν ἀριστερὰν χεῖρα ὁ θεὸς κρατεῖ σκῆπτρον στολισμένον μὲ ὅλα τὰ μέταλλα· τὸ ἐπὶ τοῦ σκήπτρου καθήμενον πτηνὸν εἶναι ἀετός. Τὰ ὑποδήματα τοῦ θεοῦ καθὼς καὶ τὸ ἱμάτιόν του εἶναι χρυσᾶ· εἰς τὸ ἱμάτιον εἶναι σκαλισμένα μικρὰ ζῶα καὶ κρίνα».

Ἀπὸ τὸν περίλαμπρο αὐτὸν Ναὸ σήμερα σώζονται μόνον τὰ θεμέλια.

Ὁ Ναὸς τῆς θεᾶς Ἥρας, τὸ Ἡραῖον, ἦτο καὶ αὐτὸς δωρικοῦ ρυθμοῦ, τὸν περιέβαλαν κίονες καὶ ἦτο κατασκευασμένος ἀπὸ πωρόλιθο. Εἶναι ὁ γνωστὸς ναὸς τῆς Ὀλυμπίας, τοῦ ὁποίου ἔ-

χουν ἀναστυλωθῆ δύο κίονες.

Ἀξίζει νὰ σημειωθῆ ἐδῶ ὅτι μέσα στὸ Ἡραῖον, ἐκτὸς τοῦ ἀγάλματος τῆς θεᾶς Ἥρας καὶ ἄλλων θεῶν, ὑπῆρχε καὶ τὸ ἄγαλμα τοῦ θεοῦ Ἑρμοῦ τοῦ Πραξιτέλους, τὸ μόνο ἄγαλμα θεοῦ τῆς Ὀλυμπίας ποὺ διεσώθη. «...μετὰ πάροδον ὅμως χρόνου ἀφιέρωσαν εἰς τὸ Ἡραῖον καὶ ἄλλα ἀγάλματα, ὅπως τοῦ Ἑρμοῦ ἀπὸ μάρμαρον, ὁ ὁποῖος κρατεῖ τὸν Διόνυσον νήπιον, ἔργον τοῦ Πραξιτέλους», γράφει ὁ Παυσανίας.

Ὁ Ἑρμῆς, ὁ θεὸς τοῦ πνεύματος κατὰ τὴν ἀρχαία παράδοσι, τὴν ἔννοια τοῦ ὁποίου τόσον ἔχει παρανοήσει ἡ ἀμύητη σκέψις: Ἀφοῦ καὶ θεὸ τοῦ ἐμπορίου τὸν ἔχει ἀκόμη κάμει... Αὐτὸ εἶναι τόσον συνηθισμένο νὰ γίνεται ὅταν οἱ μῦθοι καὶ οἱ ἀλληγορίες λαμβάνονται κατὰ γράμμα...

Στὰ παλιὰ χρόνια ὑπῆρχε στὴν Ὀλυμπία καὶ Μαντεῖον τῆς Γῆς. Ὁ Παυσανίας γράφει σχετικά: «Πλησίον τοῦ λεγομένου Γαίου, ἱεροῦ τῆς Γῆς, εἶναι βωμὸς τῆς Γῆς κατασκευασμένος καὶ αὐτὸς ἀπὸ τέφραν· παλαιότερον λέγουν, εἰς αὐτὸ τὸ μέρος ὑπῆρχε τὸ μαντεῖον τῆς Γῆς». Ἔτσι καὶ ἐδῶ ἄρχισε ἡ λατρεία. Στὴν ἀρχὴ ἦτο χαμηλή, γήϊνη, γιὰ νὰ ἐξελιχθῆ κατόπιν σὲ θεϊκή.

***

Τὸ στάδιο τῆς Ὀλυμπίας στὸ ὁποῖο συνεχίζονται ἀκόμη οἱ ἀνασκαφές, εἶχε σχῆμα ὀρθογώνιο - παραλληλόγραμμο. Μῆκος 212 μέτρα καὶ πλάτος 30. Δὲν εἶχε λίθινα καθίσματα, ἀλλὰ οἱ θεαταὶ ἐκάθηντο σὲ ἔδαφος ἐπικλινὲς κατάλληλα διαρρυθμισμένο. Χωροῦσαν σ' αὐτὸ 30.000 θεαταὶ στὴν ἀρχή, κατόπιν δὲ μὲ νέα ἔργα ποὺ ἔγιναν χωροῦσε 45.000. Τὸ «στάδιον» δρόμου ἦτο 192 μέτρα.

Ἀξιοσημείωτο εἶναι ὅτι στὴ Β. πλευρὰ τοῦ σταδίου ὑπῆρχε εἰδικὸ βάθρο, ἀπὸ λευκὸ μάρμαρο, στὸ ὁποῖο ἐκάθητο ἡ ἱέρεια Δήμητρας Χαμύνης, ἡ μόνη γυναῖκα ποὺ ἐδικαιοῦτο νὰ παρακολουθῆ τοὺς ἀγῶνες.

***

Οἱ Ὀλυμπιακοὶ ἀγῶνες τῆς ἀρχαιότητος ποὺ τόσον ἐδόξασαν τὴν χώρα μας καὶ τὸ ἀρχαῖο ἑλληνικὸ πνεῦμα, καθὼς ξέρομε, ἔχουν ἀνασυσταθῆ κατὰ κάποιον τρόπο, στὶς ἡμέρες μας. Ἡ ἀνασύστασις ὀφείλεται στὸν Γάλλο Πέτρο ντὲ Κουμπερτὲν καὶ οἱ πρῶτοι Ὀλυμπιακοὶ Ἀγῶνες, διεθνεῖς τώρα, ἔγιναν στὰς Ἀθήνας τὸ 1896. Οἱ ἀγῶνες αὐτοί, ποὺ γίνονται κάθε τέσσαρα χρόνια, συνεχίζονται καὶ σήμερα.

Πόσο ὅμως εἶναι καὶ στὸ πνεῦμα καὶ στὴν οὐσία διαφορετικοὶ (γιὰ νὰ μὴ ποῦμε χαμηλότεροι) ἀπὸ τοὺς ἀρχαίους!...

Ἐν πάσῃ ὅμως περιπτώσει, ἔστω καὶ ἔτσι, ἀκτινοβολεῖ καὶ ἀπὸ αὐτοὺς τὸ ἀρχαῖο πνεῦμα τῆς ἀθάνατης Ἑλλάδος!

Ὁ ΓΚΑΝΤΙ στοὺς ἀθάνατους

Ὁ πολιτισμένος κόσμος μὲ ψυχικὴ ἀγαλλίαση γιόρτασε τὰ ἑκατὸ χρόνια ἀπὸ τὴν γέννηση τοῦ Ἀποστόλου τῆς ζεστῆς ἀγάπης πρὸς τὸν ἄνθρωπο Μαχάτμα Γκάντι (1869 - 1969). Καὶ ἀληθινά, ἡ μνήμη τέτοιων ψυχῶν μᾶς φέρνει τὸ χαρμόσυνο μήνυμα ὅτι, μέσα στὸ κοπάδι τῆς κοινωνίας ὑπάρχουν καὶ ἄνθρωποι, σὰν παιδιὰ τοῦ Θεοῦ τῆς ἀγάπης, οἱ ὁποῖοι διασχίζουν τὸ σκοτάδι καὶ μᾶς δείχνουν τὸν δρόμο τῆς ἀγάπης ποὺ περνάει ἀπὸ τὸ ΧΑΝΙ τῆς ἀνθρώπινης καρδιᾶς καὶ βγάζει στὸν παράδεισο.

Ἄλλος δρόμος δὲν ὑπάρχει!!

Μᾶς τὸ εἶπε καὶ ὁ ἴδιος ὁ Ἰησοῦς, πὼς ἀπ' αὐτὸν τὸν δρόμο τῆς ἀγάπης πρὸς τὸν ἄνθρωπο ξεκινοῦν ὅλοι οἱ ἄλλοι δρόμοι ποὺ τοὺς ἄνοιξαν οἱ προφῆται καὶ οἱ νόμοι. Μπαίνει ὁ ἄνθρωπος μέσα σ' αὐτὸν τὸν δρόμο μόλις ξεφύγει ἀπὸ τὸν ζωώδη ἑαυτό του, καὶ οἱ λυτρωμένοι ἔχουν καθῆκον νὰ βοηθοῦν τοὺς ἄλλους σὲ τέτοια φυγή.

Τὴν θητεία τῆς ζωῆς του ὁ Ἰνδὸς αὐτὸς ἀνθρωπιστὴς Μαχάτμα ΓΚΑΝΤΙ τὴν ἀφιέρωσε γι' αὐτὸν τὸν ἅγιο σκοπό, καὶ αὐτὴ ἡ προσφορά του τὸν ἀνέβασε στὸ πάνθεον τῶν ἐκλεκτῶν ἀθανάτων.

Βέβαια, ἄλλο εἶναι τὸ ψυχοπνευματικὸ ὑπόστρωμα τοῦ Ἰνδοῦ καὶ ἄλλο τοῦ Δυτικοῦ ἀνθρώπου μὲ τὶς Ἑλληνοχριστιανικὲς καταβολές. Ἀπὸ τὶς ἰνδικὲς θρησκεῖες ἀπουσιάζουν ὁ ΕΠΑΝΑΣΤΑΤΗΣ ἐναντίον τοῦ θεοῦ Ἀδὰμ καὶ ὁ Προμηθεύς, ποὺ ἔδωσαν στὸν ἄνθρωπο τὴν Γνώση.

Γι' αὐτὸ ἐμεῖς ἀρχίσαμε: ΤΙ ΕΙΝΑΙ ΑΥΤΟ, ΚΑΙ ΓΙΑΤΙ ΕΙΝΑΙ;! Καὶ τραβήξαμε γιὰ τὴν κατάκτηση τῶν γύρω μας.

Ἐνῶ οἱ Ἰνδοὶ τράβηξαν γιὰ τὴν κατάκτηση τοῦ ἑαυτοῦ των καὶ τὴν ὑποταγή του σὲ ἐξωλογικὰ «πιστεύω» τοῦ Μυστικισμοῦ. Ἄραγες ἐμεῖς ἢ αὐτοὶ διέπλασαν πιὸ καλὸν ἄνθρωπο;

Γιατί βλέπομε πὼς ἐμεῖς, χάρις στὶς τεχνολογικές μας γνώσεις, τὸ στομάχι τῶν περισσοτέρων ἀνθρώπων μας εἶναι γεμάτο, ἀλλὰ δυστυχῶς καὶ οἱ φυλακὲς ὄχι ἄδειες, γιατὶ σκοτώσαμε τὸν φύλακα Ἄγγελό μας.

Καὶ ὁ Ἀμπελώνας τῆς καρδιᾶς μας φθίνει ἀπὸ τὴν φυλλοξέρα τοῦ σκεπτικισμοῦ, ποὺ θέλει νὰ μᾶς μάθει νὰ αἰσθανόμεθα μὲ τὸν ΝΟΥΝ, κι' ἂν δὲν γυρίσωμε πίσω στὸν δρόμο τῆς ΑΓΑΠΗΣ, ποὺ περνάει ἀπὸ τὸ ΧΑΝΙ τῆς ἀνθρώπινης καρδιᾶς, τὸν παράδεισο, ὁ πόνος καὶ ἡ πίκρα θὰ ζυμώνουν τὸ ψωμί μας... Κι' ἂς πήγαμε στὸ Φεγγάρι...

Αἰδ. ΖΑΝΟΣ ΓΟΥΓΟΥΤΑΣ
Mansfield, Ohio, ΗΠΑ

Ν. ΣΡΙ ΡΑΜ

Η ΕΠΙΚΑΙΡΟΤΗΣ

Βιολογικὸς πόλεμος

Ἐξελίσσεται τελευταῖα μιὰ κίνησις — τὴν εὐθύτητα τῆς ὁποίας δὲν μπορεῖ νὰ βεβαιώση κανεὶς — γιὰ τὸν περιορισμὸ τῶν στρατηγικῶν ὅπλων, κυρίως τῶν πυρηνικῶν, μὲ συμφωνία τῶν δύο ὑπερδυνάμεων, Η.Π.Α. καὶ Ρωσίας. Ἀλλὰ καθ' ὃν χρόνον γίνονται συνομιλίαι, ἑκάστη δύναμις προσπαθεῖ νὰ ἐξασφαλίση πλεονεκτικὴν θέσιν, ἂν ὄχι καὶ συντριπτικὴν ὑπεροχήν. Μὲ δορυφόρους καὶ ἀναγνωριστικὰ ἀεροπλάνα κάθε πλευρὰ ἐρευνᾶ τὰ συμβαίνοντα εἰς τὴν ἄλλη. Τὰ πορίσματα τῶν παρατηρήσεων ὁδηγοῦν εἰς τὴν καχυποψία, διότι, ἐπὶ παραδείγματι, γίνεται λόγος δι' ἕνα νέο εἶδος πυραύλων, ποὺ μέσα σ' ἕνα λεπτὸ κέλυφος περιέχουν ἕναν ἀριθμὸ πυρηνικῶν κεφαλῶν, ἑκάστη τῶν ὁποίων εὑρίσκει ἀνεξάρτητα τὸν στόχο της. Καὶ ἂν αὐτὸ τὸ σύστημα ἐφαρμοσθῆ, δὲν θὰ εἶναι δυνατὸν νὰ ἐλεχθῆ ὁ ἀριθμὸς τῶν κεφαλῶν διὰ παρατηρήσεως ἄνωθεν.

Σύμφωνα μὲ στοιχεῖα τοῦ Ἰνστιτούτου ἐρευνῶν εἰρήνης τῆς Στοκχόλμης, αἱ στρατιωτικαὶ δαπάναι Η.Π.Α. καὶ Ρωσίας ἔχουν αὐξηθῆ κατὰ 40% ἀπὸ τοῦ 1965. Αἱ δύο ὑπερδυνάμεις θὰ ἤθελαν νὰ «παγώσουν» τὴν κατάστασι τῶν ἐξοπλισμῶν στὸ παρὸν σημεῖον, διότι τὸ κόστος τῆς κούρσας τῶν ἐξοπλισμῶν εἶναι πολὺ βαρὺ καὶ διότι ἐκδηλώνεται σὲ ἀμφότερες τὶς χῶρες μιὰ λαϊκὴ εἰρηνιστικὴ τάσις.

Ἀλλά, σὰν νὰ μὴν ἦταν ἀρκετὴ ἡ πυρηνικὴ ἀπειλή, ἡ ὁποία σὰν Δαμόκλεια σπάθη κρέμαται πάνω ἀπὸ τὴν κεφαλὴν τῶν λαῶν τοῦ κόσμου, ὑπάρχει καὶ ἡ αὔξουσα ἀπειλὴ τοῦ χημικοῦ καὶ βιολογικοῦ πολέμου. Ἡ ἀμερικανικὴ «Ἐπιθεώρησις τοῦ Σαββάτου» γράφει ὅτι τὸ Κογκρέσον τῶν Η.Π.Α. συνεκλονίσθη ἀπὸ τὴν πληροφορία ὅτι μετεφέροντο ἀπὸ ἕνα μέρος σὲ ἄλλο φορτία δηλητηριωδῶν ἀερίων καὶ ὑψηλῆς δράσεως βιολογικῶν ὅπλων. Οἱ ἀμερικανοὶ βουλευταὶ ἐκηρύχθησαν ἐναντίον πάσης μεταφορᾶς, ἀπὸ τὸν φόβο ἑνὸς ἀτυχήματος καὶ μολύνσε-

ως ὅλης τῆς χώρας, προτοῦ χρησιμοποιηθῆ τὸ ἀντιφάρμακο, καὶ ἂν ὑπάρχη τέτοιο... Ἡ ἀμερικανικὴ ἐπιθεώρησις περιέγραψε τὰ ὅπλα, ποὺ μετεφέροντο στὴν Ἀμερική, ἀσφαλῶς δὲ ὑπάρχουν καὶ σὲ ἄλλες χῶρες: Ὑγρὸν ψεκασμοῦ ποὺ προκαλεῖ χαλάρωσιν τῆς ἐγκεφαλικῆς λειτουργίας. Χημικὴ οὐσία τόσο δυνατή, ποὺ ἀρκεῖ μιὰ ποσότης συλλεγομένη ἀπὸ τὴν μύτη ἑνὸς μολυβιοῦ νὰ ἐγγίση τὸ ἀνθρώπινο δέρμα, γιὰ νὰ προκαλέση μαζικὴ καρδιακὴ προσβολή. Ἰοὶ καὶ μικρόβια ἀσθενειῶν, γιὰ τὶς ὁποῖες δὲν ὑπάρχουν ἀντίδοτα...

Ἡ ἀπειλὴ γιὰ τὴν ἀνθρωπότητα εἶναι ἐξοντωτικὴ καὶ ἐπιβάλλει τὴν ἀφύπνισι τῶν συνειδήσεων γιὰ τὴν εἰρήνη.

Ο ΦΑΥΛΟΣ ΚΥΚΛΟΣ ΤΗΣ ΒΙΑΣ

Μιὰ διαδρομὴ τῆς ἀνθρώπινης σκηνῆς, ξεκινῶντας ἀπὸ τὸ Βιετνὰμ καὶ φθάνοντας στὴν ἄπω Δύση, δείχνει πόσο πολὺ ἡφαιστειακὴ εἶναι ἡ μία χώρα μετὰ τὴν ἄλλη. Ἕνας μεγάλος ἀριθμὸς ἀνθρώπων εἶναι ἐκτεθειμένοι σὲ πολέμους ἢ συγκρούσεις καὶ κτηνωδίες διαφόρων βαθμῶν. Σὲ πολλὲς χῶρες ὑπάρχει ἀνασφάλεια γιὰ τὸν μέσον πολίτη.

Ἡ ἐπιτροπὴ γιὰ τὴν μελέτη τοῦ φαινομένου τῆς βίας, ποὺ εἶχε συγκροτήσει ὁ πρώην πρόεδρος τῶν Η.Π.Α., κ. Τζόνσον, ἐδημοσίευσε τὴν ἔκθεσί της, ὅπου διαπιστώνει ὅτι ἡ θεωρία τῆς βίας ὡς μέσου λύσεως τῶν κοινωνικῶν προβλημάτων ἔχει διαδοθῆ σημαντικὰ τὸν τελευταῖο καιρὸ καὶ ὅτι «ὅλοι ἔχομε καταντήσει θερμόαιμοι».

Τὸ πρόβλημα ὑπάρχει σχεδὸν σὲ κάθε χώρα καὶ ὄχι μονάχα στὴν Ἀμερική, ἀκόμη καὶ στὴν Ἰνδία, παρὰ τὴν παράδοσι τῆς μὴ βίας ὡς τῆς ὑπερτέρας τῶν ἀρετῶν. Ἄλλως τε, εἶναι γνωστὸν ὅτι ὁ Μαχάτμα Γκάντι, ὁ κῆρυξ τῆς μὴ βίας ὡς ὅπλου κατὰ τῆς βρεταννικῆς κυριαρχίας, συχνὰ διεπίστωνε ὅτι ὁ λαὸς ἀντιδροῦσε δυναμικά. Ἡ ἀνθρώπινη φύσις εἶναι ἴδια παντοῦ, σὲ Δύσι καὶ Ἀνατολή, ἂν καὶ ἐπηρεάζεται ἀπὸ διάφορους παράγοντες.

Ὁ Καθηγητὴς Τσὰρλς Τίλλυ, τοῦ πανεπιστημίου τοῦ Τορόντο, ἐκ τῶν μελῶν τῆς ἀμερικανικῆς ἐρευνητικῆς ἐπιτροπῆς, περιέγραψε τὴν ἐπίδρασι τῆς ψυχολογίας τῆς βίας ἐπὶ τῶν πολιτικῶν ἐξελίξεων τῆς ἐποχῆς μας. «Οἱ καταπιεζόμενοι —εἶπε— κτυποῦν ἐν ὀνόματι τῆς δικαιοσύνης, οἱ προνομιοῦχοι ἐν ὀνόματι τῆς τάξεως καὶ οἱ ἐνδιάμεσοι ἐν ὀνόματι τοῦ φόβου». Ἡ προσπάθεια κάθε πλευρᾶς τείνει στὴν ἁρπαγή, διατήρησι ἢ διευθέτησι τῶν ἡνίων τῆς ἐξουσίας. Στὰ ὁλοκληρωτικὰ κράτη ἐκεῖνοι ποὺ ἔχουν κατορθώσει νὰ πιάσουν τὰ ἡνία τῆς ἐξουσίας τὰ διατηροῦν μ' ἕνα σύστημα ὠργανωμένης καὶ καθολικὰ διαπεραστικῆς βίας. Αἱ λεγόμεναι δημοκρατίαι δίδουν τὴν μάχη τῆς ἐξουσίας σὲ κάθε ἐπίπεδο τοῦ πολιτικοῦ σώματος. Ὑπάρχει

βία στὸ λεκτικό, ὅσο καὶ στὶς φυσικὲς πράξεις, ἀκόμη καὶ στὸ ἐπίπεδο τῶν νομοθετῶν. Ἡ περιγραφὴ τῶν ἀπειλῶν καὶ βίας, σὲ ἐκπομπὲς καὶ εἰκόνες, σὲ ἄλλες χῶρες γίνεται γιὰ πολιτικοὺς σκοποὺς καὶ σ' ἄλλες γιὰ ψυχαγωγία. Ἔτσι ζυμώνεται ἡ νοοτροπία τῆς ἄπλαστης νεότητος καὶ τοῦ ἀπερίσκεπτου πλήθους. Ἐξ ἄλλου, πέραν τοῦ πάθους τῆς ἰσχύος, ἡ ἐποχή μας εἶναι βυθισμένη σ' ἕναν ἴλιγγο ἀπολαύσεων καὶ ἀνέσεων, που συντελοῦν στὴν καλλιέργεια μιᾶς ἀδιαφορίας ἠθικῆς. Τὸ πρόβλημα τῆς βίας δὲν εἶναι δυνατὸν ν' ἀντιμετωπισθῇ ἀπομονωμένα, ἔξω ἀπὸ τὸν ὅλο ρυθμὸ τῆς ζωῆς, τὸν ρυθμὸ τοῦ συγχρόνου πολιτισμοῦ. Καμμιὰ ἐπιτροπὴ δὲν θὰ λύση τὸ πρόβλημα. Μπορεῖ νὰ συμβουλεύση κατευναστικά, ὅπως ὁ περιορισμὸς τῆς εὐκολίας πωλήσεως πυροβόλων ὅπλων, ἡ μείωσις τῆς ἐπιδράσεως ὡρισμένων διηγημάτων ἢ κινηματογραφικῶν ἔργων, ποὺ διεγείρουν ἐνεπιθύμητα ἔνστικτα.

Πλὴν τοῦ τί μπορεῖ νὰ κάμη ὁ καθένας, σὰν ἐλεύθερο ἄτομο, τὸ ὁποῖον ἀντιλαμβάνεται τὸν φαῦλο κύκλο τῆς βίας, ὁ μᾶλλον πρακτικὸς τρόπος καταπολεμήσεως τῆς βίας θὰ ἦταν ἂν ἀρχίζαμε ἀπὸ τὴν ἀρχή, ἀπὸ ἐκείνους ποὺ ἀρχίζουν τὸ ταξίδι τῆς ζωῆς, καὶ ἂν βοηθούσαμε τὴ νεότητα ν' ἀναπτυχθῇ φυσιολογικά, δίχως καταστρεπτικὲς ἐπιρροές, σὰν ἐκεῖνες ποὺ ἔχουν γίνει ἀποδεκτὲς ἀπὸ τὴν σύγχρονη ζωή. Ἀλλὰ γιὰ νὰ γίνη αὐτό, θὰ ἔπρεπε ἐκεῖνοι ποὺ θὰ ἐκπαιδεύσουν τὰ παιδιά, νὰ ἐπανεκπαιδευθοῦν οἱ ἴδιοι. Πῶς μπορεῖ νὰ γίνη αὐτό, ἐκτὸς ἀπὸ τοὺς ἰδίους;

Η ΑΣΤΡΟΝΟΜΙΑ ΤΟΥ ΔΙΑΣΤΗΜΑΤΟΣ

Πολλοὶ ἐκ τῶν ἀναγνωστῶν τῶν ἐφημερίδων, ποὺ παρακολουθοῦν τὴν διαδοχικὴ ἐκτόξευσι δορυφόρων καὶ πυραύλων ἀπὸ τὴν Ρωσία καὶ τὴν Ἀμερικὴ — ἂν καὶ μερικοὶ κουράζονται πιὰ ἀπὸ τέτοιες εἰδήσεις — φρονοῦν ὅτι πρόκειται γιὰ ἕναν θεαματικὸ ἀνταγωνισμὸ τῶν δύο ὑπερδυνάμεων, οἱ ὁποῖες ἔχουν τὰ οἰκονομικὰ μέσα καὶ τὶς τεχνικὲς δυνατότητες γι' αὐτὴ τὴν ἐπίδειξι. Ἀλλὰ ὑπάρχει καὶ ἡ ἄλλη πλευρὰ τῆς ἱστορίας, πλευρὰ ἐποικοδομητική, διότι ἀναφέρεται στὴν αὔξησι τῶν γνώσεων μέσω τῶν διαστημικῶν ἐρευνῶν.

Ὁ κ. Λεὸ Γκόλντμπεργκ, σὲ ἄρθρο του δημοσιευμένο σὲ ἀμερικανικὸ ἐπιστημονικὸ περιοδικό, δίνει μιὰ ἰδέα γιὰ τὶς ἀνακαλύψεις τοῦ Α.Τ.Α. (Ἀμερικανικοῦ Τροχιακοῦ Ἀστεροσκοπείου), ἑνὸς ἀστεροσκοπείου πρωτοποριακοῦ, ἐγκατεστημένου σὲ τροχιὰ περὶ τὴν Γῆν. Σκοπός του ἦταν νὰ φωτογραφήση ὅλον τὸν οὐρανὸ σὲ τέσσαρες διαφορετικὲς ὑπεριώδεις ταινίες. Ἤδη ἀνεκαλύφθη ὅτι ἕνα τοῖς ἑκατὸ τῶν γνωστῶν ἀστέρων εἶναι 6—40 φορὲς λαμπρότεροι στὸ ὑπεριῶδες τμῆμα. Ἦτο γνωστὸν ὅτι τὸ πλεῖστον τῶν βραχέος κύματος

ἀκτινοβολιῶν ἀπὸ τὰ ἄστρα καὶ τὸν ἥλιο ἀπορροφᾶται ὑπὸ τῆς ἀτμοσφαίρας καὶ μόνον ἕνα μικρὸ μέρος της φθάνει στὴ γῆ. Τελευταίως δὲ ἐπετεύχθη ἡ διαίρεσις τοῦ ὑπεριώδους φάσματος σὲ ταινίες μὲ ἀπορρόφησι σὲ διαφορετικὰ ὕψη. Οἱ καλούμενες ἀκτίνες Χ καὶ Γ εἶναι ἐπίσης ταινίες τοῦ φάσματος πρὸς τὸ ἀπώτερο τέρμα, ἂν ὑπάρχη τέρμα, μολονότι δὲ τὶς χρησιμοποιοῦμε, γνωρίζομε γι' αὐτὲς ἐλάχιστα. Αὔξησις τῶν γνώσεών μας ἐπιτελεῖται μὲ τὰ ὄργανα ἀκριβείας ποὺ κατασκευάζονται γιὰ διαστημικὴ ἀστρονομία. Τὸ ἄρθρον τοῦ κ. Γκόλντμπεργκ ἀναφέρει ὅτι εἶναι δυνατόν, μὲ διαστημικὰ τηλεσκόπια διαμέτρου 120 ἰντσῶν — τὰ ἤδη ἐν χρήσει γιὰ τὴν παρατήρησι τοῦ ἡλίου εἶναι διαμέτρου μιᾶς ἢ δύο ἰντσῶν— νὰ ἐπισημανθοῦν ἀστέρες 100 φορὲς ἀμυδρότεροι ἀπὸ τὸν ἕως τώρα ἐπισημανθέντα ἀμυδρότερο ὅλων. Ἑπομένως τὰ παρατηρητήρια, ποὺ θὰ ἔχουν ἐγκατασταθῆ στὴν ἀνωτέρα ἀτμόσφαιρα, θὰ μᾶς δώσουν νέα καὶ ὀρθὰ στοιχεῖα, τὰ ὁποῖα ἐνδέχεται ν' ἀλλάξουν ριζικὰ τὴν ἰδέα μας περὶ τοῦ σύμπαντος, τῶν ἀστέρων, τῶν γαλαξιῶν, κλπ. Ἴσως καὶ νὰ ἐπιλύσουν μερικὰ αἰνίγματα, ὅπως τὰ ἀναφερόμενα στοὺς «κουαζάρ» (ἀστεροειδῆ ἀντικείμενα ἀπείρως λαμπρά, τὰ ὁποῖα φαίνεται νὰ εἶναι οἱ ἀπώτατοι φάροι τοῦ διαστήματος) καὶ τοὺς «πούλζαρ» (ἀστέρες ποὺ ἀναβοσβήνουν σὲ τακτὰ διαστήματα ἀπὸ μιὰ φορὰ κάθε λίγα δευτερόλεπτα ἕως τριάντα φορὲς στὸ δευτερόλεπτο).

Ὡστόσο, ὅμως, καθὼς οἱ ἀστρονόμοι ἀποβλέπουν μὲ μεγάλες προσδοκίες στὶς πιθανὲς ἀνακαλύψεις τῶν διαστημικῶν ἀστεροσκοπείων, ἡ νέα γνῶσις θὰ θέση ἀναμφιβόλως καὶ νέα προβλήματα, καθὼς μᾶς λέγει ἡ προηγουμένη πεῖρα μας. Καὶ θὰ περάση καιρὸς προτοῦ συσσωρευθῆ ἐπαρκὴς ἐπιστημονικὴ γνῶσις, πάνω σὲ διαφορετικὲς κατηγορίες ἀπὸ τὶς ἤδη γνωστές, γιὰ νὰ σχηματίσωμε σχετικῶς πλήρη καὶ ἱκανοποιητικὴ εἰκόνα.

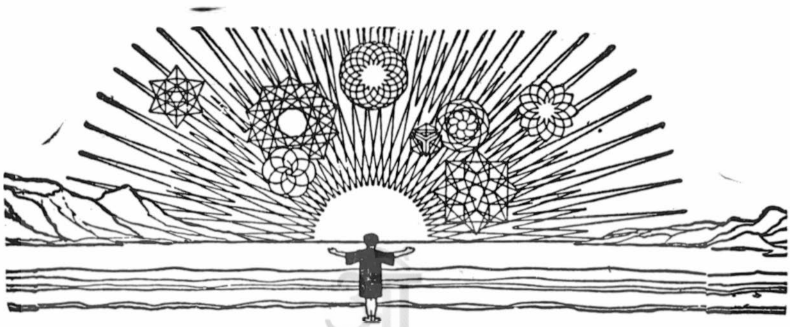
Η ΕΥΡΩΠΑΪΚΗ ΚΟΙΝΟΤΗΣ

Οἱ «Τάϊμς» τοῦ Λονδίνου ἐδημοσίευσαν ἕνα ἄρθρο τοῦ κ. Κρίστοφερ Λαίητον σχετικὰ μὲ τὴν Εὐρωπαϊκὴ κοινότητα, ὅπως παρουσιάζεται στὴν Κοινὴ Ἀγορά, μὲ τὴν προοπτικὴ εἰσόδου τῆς Ἀγγλίας καὶ ἄλλων χωρῶν στὸν ἑξαμελῆ σήμερα ὅμιλο κρατῶν. Γράφει ὅτι ἀσκεῖται πίεσις γιὰ τὴν ἀνάπτυξι δράσεως πρὸς διάφορες κατευθύνσεις, ὅπως τὴν συνδεδυασμένη ἐπιστημονικὴ καὶ τεχνολογικὴ ἀνάπτυξι, τὴν κοινότητα ἀμυντικῶν μέσων, τὴν καθιέρωσι εὐρωπαϊκοῦ ἀποθεματικοῦ νομίσματος κ.ἄ., ποὺ θὰ μποροῦσαν νὰ ἀλλάξουν οὐσιαστικὰ τὴν παγκόσμια οἰκονομικὴ σκηνή. Ἀσχέτως τοῦ ἂν τὰ εὐρωπαϊκὰ κράτη εἶναι πρόθυμα γιὰ συνεργασία ἄλλη, πέραν τῆς οἰκονομικῆς, τὸ γεγονὸς

εἶναι ὅτι τίθενται θέματα εὐρυτέρας πολιτικῆς ἑνώσεως. Τώρα ποὺ ἡ Βρεταννία, ἡ Γαλλία, ἡ Ὁλλανδία καὶ ἄλλα κράτη ἀπεμπόλησαν τὶς ἀποικίες των καὶ περιωρίσθησαν, οὐσιαστικά, στὴν εὐρωπαϊκὴ ἤπειρο, ἔχουν τὴν δυνατότητα νὰ ἐξετάσουν τὴν ταυτότητα τῶν συμφερόντων των, ἀλλὰ καὶ ν' ἀντιληφθοῦν τὴν ταυτότητα τῶν ἰδεῶν των. Εἶναι ἐνδιαφέρον νὰ ὑπενθυμίση κανεὶς ὅτι πρὸ 150 καὶ πλέον ἐτῶν ὁ αὐτοκράτωρ Ναπολέων ἐθεώρει τὴν εὐρωπαϊκὴ ἑνότητα (ὑπο τὴν αἰγίδα του, βέβαια) ὡς δυνατή. Ἔγραφε σ' ἕναν ἐκ τῶν ὑπουργῶν του, τὸν Φουσέ, τὸ 1811:

«Ἔχομεν ἀνάγκην ἑνὸς Εὐρωπαϊκοῦ κώδικος, ἑνὸς Εὐρωπαϊκοῦ Ἐφετείου, τοῦ αὐτοῦ νομίσματος, τῶν αὐτῶν μέτρων καὶ σταθμῶν, τῶν αὐτῶν νόμων. Ὀφείλω νὰ συνενώσω ἅπαντα τὰ Ἔθνη τῆς Εὐρώπης εἰς ἕν — μὲ παγκόσμιον πρωτεύουσαν τὸ Παρίσι».

Ἅπαντα τὰ ἔθνη τῆς Εὐρώπης δὲν φαίνεται δυνατὸν νὰ ἑνωθοῦν σὲ ἕνα, οὔτε καὶ νὰ ὑποταγοῦν σὲ αὐταρχικὴ διοίκησι σὰν ἐκείνη ποὺ ὁ Ναπολέων ὀνειρευόταν. Ὡστόσο, τὸ ὄνειρό του εἶναι ἀξιοσημείωτο, διότι πρὶν ἐνάμιση αἰῶνα συνέλαβε ἕνα θέμα, ποὺ σήμερα οἱ εὐρωπαϊκοὶ λαοὶ ἐθελουσίως τὸ ἐλπίζουν.

ΑΠΟ ΤΑΣ ΠΗΓΑΣ ΤΟΥ ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΥ

ΑΣΚΛΗΠΙΟΣ

Ὑπὸ ΑΠΟΣΤΟΛΟΥ ΦΩΤΟΠΟΥΛΟΥ
Φιλολόγου-Γυμνασιάρχου

Ἀπὸ τὰς πρώτας γνώσεις, τὰς ἐκ τῆς παρατηρήσεως καὶ πείρας ἀποκτηθείσας, ἦσαν καὶ αἱ ἰατρικαί.

Οἱ ἰατροὶ μετὰ τῶν ἱερέων, τῶν μάντεων καὶ τῶν ραψωδῶν (ποιητῶν), ἀνῆκον, κατὰ τοὺς μυθικοὺς χρόνους, εἰς τὰς τέσσαρας ἀνωτέρας κοινωνικάς, ἀλλὰ καὶ πολιτικὰς τάξεις. Ἐξ αὐτῶν προήρχοντο οἱ μεμυημένοι, οἱ βασιλεῖς (ἐκ τῶν ἱερέων ὁπωσδήποτε κατὰ Πλούταρχον εἰς Αἴγυπτον) καὶ οἱ ἀνώτατοι ἄρχοντες (καὶ εἰς τὰς Ἀθήνας κατὰ Ἀριστοτέλη, βλ. Πολ. Ἀθηνῶν, κεφ. 55 κ.ἑ.).

Ἑπόμενον ἦτο ἐκ τῶν ἰατρῶν νὰ ἡρωοποιηθοῦν οἱ περιφημιότεροι καὶ ἕνας ἐξ αὐτῶν, ὁ Ἀσκληπιός, νὰ θεοποιηθῇ μὲ τὴν πάροδον τοῦ χρόνου. Ἔδωκε τὸ ὄνομά του εἰς τὴν τάξιν τῶν ἰατρῶν, ἐκαλοῦντο ΑΣΚΛΗΠΙΑΔΑΙ, καὶ τὰ ἱερὰ ἱδρύματα (τὰ θεραπευτήρια) ΑΣΚΛΗΠΙΕΙΑ, ὠνομάζοντο.

Ὁ Ἕλλην ἰατρὸς ΑΣΚΛΗΠΙΟΣ (διότι καὶ Αἰγύπτιος Ἀσκληπιὸς ἰατρός, μαθητὴς τοῦ Ἑρμοῦ τοῦ Τρισμεγίστου ἀναφέρεται ὅτι ὑπῆρξε), ὑπὸ τοῦ Ὁμήρου καὶ Ἡσιόδου, τῶν δύο ἐνδοξοτέρων καὶ παλαιοτέρων γνωστῶν ἐπικῶν ποιητῶν, δὲν ἀνεγνωρίζετο ὡς θεός, ἀλλὰ ὡς ἄριστος ἰατρός, θνητὸς μὲν ἀλλ' ἐκ θείας ὅμως καταγωγῆς. Ἀπὸ τῆς ἐποχῆς τοῦ Πινδάρου, τὸν Ε' π.Χ. αἰῶνα, ἱδρύοντο εἰς διάφορα μέρη τῆς Ἑλλάδος ἱερὰ διὰ τὸν Ἀσκληπιὸν καὶ ἐλατρεύετο ὡς θεότης (δηλ. ἀνῆκεν εἰς τὰς κατωτέρας πνευματικὰς δυνάμεις), διότι ἐγνώριζε: «ΠΟΛΥΠΗΜΟΝΑΣ ΑΝΘΡΩΠΟΙΣΙΝ ΙΑΣΘΑΙ ΝΟΣΟΥΣ» (νὰ θερα-

πεύη τῶν ἀνθρώπων ἀσθενείας βαρυτάτας).

Ἡ γέννησίς του περιβάλλεται ἀπὸ μύθους· λέγεται ὅτι ἡ Κ ο ρ ω ν ί ς, θυγάτηρ τοῦ βασιλέως τῶν Λαπιθῶν Φλεγύου, ἀνδρὸς πολεμικωτάτου, ἠκολούθει τὸν πατέρα της εἰς περιοδείαν εἰς τὴν Πελοπόννησον. Εἰς τὴν χώραν τῶν Ἐπιδαυρίων ἐγέννησεν ἐκ τοῦ θεοῦ Ἀπόλλωνος τὸν Ἀσκληπιόν. Ὁ πατήρ της, ἐπειδὴ δὲν ἐγνώριζε τίνος ἦτο τὸ παιδί, τὸ ἐξέθεσε εἰς τὸ ὄρος Μύργιον, τὸ κατόπιν ὀνομασθὲν Τ ί τ θ ι ο ν (=τροφεῖον, τιτθίς= τροφὸς καὶ τίτθη). Μία αἶγα (γίδα) ἀπεσπάσθη ἀπὸ τὸ ποίμνιον καὶ παρέμενε πλησίον του ἵνα τὸ θηλάζῃ ὅπως καὶ ὁ σκύλος διὰ νὰ φυλάσσῃ τὴν αἶγα. Ὁ ποιμὴν Ἀρεσθάνας ἀνεκάλυψε τὴν αἶγα καὶ τὸν σκύλον καὶ ὅταν ἐπλησίασε νὰ φονεύσῃ τὸ νεογέννητον εἶδε τὸ παιδίον νὰ περιβάλλεται ἀπὸ φῶς· ἔντρομος ὠπισθοχώρησεν ἀναγνωρίσας τὴν θειότητα τοῦ νηπίου.

Καὶ ἄλλοι τόποι ἀναφέρονται ὡς γενέθλιος γῆ. Καὶ ἡ Θεσσαλία, καὶ ἡ Ἀρκαδία καὶ ἡ Μεσσηνία κ.ἄ.

Ἡ ἐπικρατεστέρα ἐτυμολογία τοῦ ὀνόματος Ἀ σ κ λ η π ι ο ῦ εἶναι ἀπὸ τὸ Α ἴ γ λ η (τὸ ὄνομα τῆς μητρός του ἡ ὁποία διὰ τὴν ὡραιότητά της ἀπεκλήθη Κορωνίς) = δόξα, λάμψις, φῶς καὶ ἀπὸ τὸ ἤ π ι ο ς= ἤρεμος, πρᾷος, καταπραϋντικὸς τῶν πόνων. Ἀλλὰ καὶ ὁ πατὴρ αὐτοῦ Ἀ π ό λ λ ω ν θεὸς - σύμβολον τοῦ φ ω τ ό ς, τῆς ἀκτινοβολούσης θερμότητος καὶ τῆς μουσικῆς ἡ ὁποία προκαλεῖ ἠρεμίαν, γλυκύτητα ψυχικήν, γαλήνην. Μυθολογεῖται καὶ ἡ σύζυγος αὐτοῦ ὅτι ὠνομάζετο Ἠ π ι ό ν η καὶ ὁ ἴδιος ἔφερε καὶ τὰ ἐπίθετα: ἠ π ι ό δ ω ρ ο ς (=ὁ δωρίζων τὴν γαλήνην) καὶ ἠ π ι ο δ ό τ η ς (=ὁ δίδων τὴν καταπράϋνσιν ἀπὸ τοὺς ἐκ τῆς ἀσθενείας πόνους) καὶ ἠ π ι ό φ ρ ω ν (=ὁ σκεπτόμενος πῶς θὰ δώσῃ τὴν ἀγάπην, τὴν στοργήν, τὴν ἠρεμίαν εἰς τοὺς πάσχοντας) καὶ μὲ ἄλλα ὅμοια ἐπίθετα.

Εἰς τὰ ἀγάλματα εἰκονίζετο μὲ γλυκύτητα καὶ καλωσύνην καὶ σοβαρότητα· πλησίον του ἐτοποθετεῖτο μικρὸ παιδὶ εἰς τὸ ὁποῖον ἐδίδοντο τὰ ἐπίθετα: Τ ε λ ε σ φ ό ρ ο ς (=ὁ δίδων τὸ τέλος, τὴν ἀπαλλαγὴν ἐκ τῆς ἀσθενείας)· Ἀ κ έ σ ι ο ς (=ὁ θεραπεύων τοὺς πόνους, ἐκ τοῦ ἀκέομαι= θεραπεύω)· Ε ὐ μ α ρ ί ω ν (=ὁ παρέχων τὴν καλὴν ὑγείαν, τὴν χαρὰν ἐκ τῆς εὐεξίας). Πλησίον τοῦ ἀγάλματός του ἐτίθετο ἐπίσης καὶ ἄγαλμα τῆς Ὑ γ ε ί α ς (θυγατρός του) ὑπὸ μορφὴν νεάνιδος.

Ἐξεπαιδεύθη ὁ Ἀσκληπιὸς ὑπὸ τοῦ Χείρωνος (βλ. Λάμψη, τεῦχ. Ἰαν. - Φεβρ. 1970, σ. 24) καὶ συμμετέσχε τῆς Ἀργοναυτικῆς ἐκστρατείας, κατὰ τὴν μυθολογίαν, ὡς «ἀ μ ύ μ ω ν ἰ η τ ή ρ» (=ἔξοχος θεραπευτὴς ἰατρός).

Ἡ θεραπευτική του ἱκανότης ἦτο τόσον μεγάλη, ὥστε ὄχι μόνον πᾶσαν νόσον ἐθεράπευεν, ἀλλὰ καὶ «ἀνίστησι τεθνεῶτας» (= ἀνέστησε καὶ πεθαμένους).

Ἡ τόση ἐπιτυχία τοῦ Ἀσκλη-

πιοῦ ὡς ἰατροῦ ἀνησύχησε τὸν θεὸν τοῦ Ἅδου Πλούτωνα καὶ παρεπονέθη εἰς τὸν ἀδελφόν του Δία ὅτι θὰ μετέβαλλε τοὺς ἀνθρώπους ἀπὸ θνητοὺς εἰς ἀθανάτους καὶ θὰ ἠρημώνετο τὸ βασίλειόν του ὁ Ἅδης. Ὁ Ζεὺς διὰ τοῦ κεραυνοῦ του ἐφόνευσε τὸν Ἀσκληπιόν.

Ὁ Ὅμηρος (Ἰλ. Λ, στ. 729 κ.ἑ.) λέγει ὅτι ἦσαν ἀρχηγοὶ τῶν Μεσσηνίων εἰς τὴν Τροίαν οἱ δύο υἱοὶ τοῦ Ἀσκληπιοῦ Ποδαλείριος καὶ Μαχάων «ἰητῆρε ἀγαθώ» (=ἰατροὶ ἐξαίρετοι καὶ οἱ δύο).

Ὅλα ὅσα μυθολογοῦνται περὶ τοῦ θεοποιηθέντος Ἀσκληπιοῦ, ὁ ὁποῖος κατὰ τὰ θρυλούμενα πρέπει νὰ ἔζησε τὸν 13ον π.Χ. αἰῶνα, ἔχουν ἀλληγορικὴν καὶ συμβολικὴν σημασίαν.

Μία ἐκ τῶν ἀσφαλεστέρων μεθόδων διδασκαλίας ἀλλὰ καὶ μαθήσεως, καὶ ἀπὸ τοὺς πάσης εὐφυΐας ἀνθρώπους, εἶναι ἡ διὰ παραβολῶν, ἀλληγοριῶν καὶ συμβόλων. Οἱ τρεῖς αὐτοὶ τρόποι ἐκφράσεως τοῦ τί ὁ ἄνθρωπος νοεῖ ἢ δύναται νὰ νοῇ ἀποτελοῦν τὴν γλῶσσαν τῶν θρησκειῶν, ἀπετέλουν τὴν γλῶσσαν τῶν παλαιῶν μυστηρίων καὶ ἀποτελοῦν ἐν μέρει καὶ σήμερον τὸν τρόπον διατυπώσεως ἀνωτέρων ἐπιστημονικῶν ἐφευρημάτων.

Διὰ τῆς μεθόδου αὐτῆς ὁ εὐφυέστερος, ὁ εἰδικευμένος, ὁ διαισθητικός, εἰσδύει βαθύτερον διὰ τοῦ νοῦ του εἰς τὴν οὐσίαν τῶν ὄντων.

Ὁ ὀλιγώτερον εὐφυής, ὁ ἀμαθής, ὁ ἀδιάφορος, προσελκύεται ἀπὸ τὸν τρόπον αὐτὸν καὶ αὐτὸς νὰ προσπαθήση νὰ κατανοήση ὅσον αἱ δυνάμεις του τοῦ ἐπιτρέπουν. Ἀποφεύγεται ὅμως διὰ τοῦ τρόπου τούτου τὸ καὶ σπουδαιότερον, ἡ παρανόησις καὶ ἐκ τῆς μὴ πλήρους κατανοήσεως τοῦ συνόλου τῶν διδασκομένων, ἡ παραποίησις καὶ ἡ νοθεία αὐτῶν.

Ἂς ἴδωμεν τὰ περὶ Ἀσκληπιοῦ: Ἡ γέννησις ἐκ τοῦ θεοῦ Ἀπόλλωνος συμβολίζει ὅτι ὁ ἄριστος ἰατρὸς πρέπει νὰ κοσμῆται ἀπὸ θείας ἀρετάς, φωτεινὴν διάνοιαν· θερμὴν ψυχὴν ἱκανὴν νὰ ἐμπνέῃ διὰ τῆς ἀδόλου καὶ εἰλικρινοῦς ἀγάπης πρὸς τὸν πάσχοντα συνάνθρωπον: ἐμπιστοσύνην, αἰσιοδοξίαν, ψυχικὴν τόνωσιν. Κατ' ἐξοχὴν φιλάνθρωπον καὶ θεῖον τὸ λειτούργημα τοῦ ἰατροῦ: ἀποκατάστασις τῆς σωματικῆς, ἀλλὰ καὶ ψυχικῆς ὑγείας τοῦ ἀσθενοῦς.

Ἡ ἐκπαίδευσις ὑπὸ τοῦ ἐμπειρικοῦ διδασκάλου Χείρωνος φανερώνει τὴν ἀνάγκην τῆς ἀνθρωπίνης πείρας, ἀλλὰ καὶ δεξιοτεχνίας προκειμένου περὶ χειρουργικῶν ἐπεμβάσεων.

Ἡ κατακεραύνωσις ὑπὸ τοῦ Διὸς συμβολίζει τὴν τιμωρίαν τὴν σκληρὰν παντὸς ὁ ὁποῖος θὰ τολμήση νὰ ἐνεργήση ἀντίθετα πρὸς τοὺς φυσικοὺς νόμους, τοὺς αἰωνίους, τοὺς ἀναλλοιώτους, τοὺς ρυθμίζοντας τὰ τῆς γεννήσεως, αὐξήσεως, φθορᾶς, μεταβολῆς (δηλ. τοὺς περὶ ζωῆς καὶ θανάτου). Ἡ προσπάθεια καταργήσεως τοῦ θανάτου (=μεταβολῆς, ἔξω ἀπὸ τοὺς τῆς ὕλης φυσικοὺς νόμους) ὑπενθυμίζεται, ὅτι εἶναι

αδύνατος· τοῦτο φανερώνει καὶ ἡ θνητή του μητέρα.

Ὁ Ἀσκληπιὸς συμβολίζει καὶ τοὺς ὅρους τῆς ὑγιεινῆς διαβιώσεως. Κατὰ Παυσανίαν παριστᾷ τὸν ἀ έ ρ α καὶ τὸ φ ῶ ς (ἐκ τοῦ πατρὸς Ἀπόλλωνος θεοῦ Ἡλίου). Ἀ ή ρ καὶ Ἥ λ ι ο ς οἱ δύο πρῶτοι καὶ ἄριστοι καὶ ἀπαραίτητοι φρουροὶ τῆς ὑγείας ὄχι μόνον τῶν ἀνθρώπων ἀλλὰ καὶ ὅλων τῶν ὀργανικῶν ὄντων (φυτῶν, ζώων). Καὶ οἱ ἰατροὶ ἐθεωροῦντο ἀλληγορία τῶν δύο αὐτῶν στοιχείων (φωτὸς — θερμότητος καὶ ἀέρος ἀνοθεύτου) διὰ τὸν πάσχοντα ἄνθρωπον).

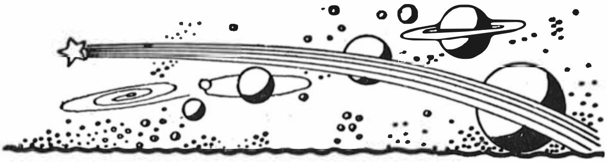
Τὰ Ἀσκληπιεῖα, τὰ ἱερὰ τὰ ἀφιερωμένα εἰς τὸν Ἀσκληπιόν, ἱδρύοντο πλησίον πηγῶν καὶ ὑγιεινῶν τοποθεσιῶν· ἄλλη συμβολικὴ ἑρμηνεία τοῦ ὕ δ α τ ο ς, τρίτου στοιχείου διὰ τὴν διατήρησιν τῆς ὑγείας ἀλλὰ καὶ τῆς ζωῆς γενικώτερον.

Ὁ θηλασμὸς ἀπὸ αἶγα τοῦ νεογεννήτου (ὁ αὐτὸς μῦθος καὶ διὰ τὸν Δ ί α ὑπὸ τῆς αἰγὸς Ἀ μ α λ θ ε ί α ς) συμβολίζει τὴν ὑγιεινὴν δ ι α τ ρ ο φ ή ν· τὸ γάλα ἀπὸ τὰς πληρεστέρας καὶ ὑγιεινοτέρας τροφάς. Ὁ σ κ ύ λ ο ς φρουρὸς τοῦ νηπίου συμβολίζει τὴν πίστιν, τὴν φιλίαν, τὴν ἀφοσίωσιν μέχρι αὐτοθυσίας, ἀρετὰς τὰς ὁποίας πρέπει νὰ ἔχῃ ὁ ἰατρὸς ἀλλὰ καὶ πᾶς ἄλλος ὁ ὁποῖος ἀναλαμβάνει τὴν περιποίησιν ὅσων ἔχουν ἀνάγκην.

Π ε τ ε ι ν ὸ ν ἐθυσίαζον εἰς τὸν Ἀσκληπιὸν μετὰ τὴν θεραπείαν ἀπὸ βαρεῖαν νόσον· ὁ πετεινὸς συμβολίζει τὴν γ ο ν ι μ ό τ η τ α (ἀναγκαίαν διὰ τὴν διαιώνισιν τοῦ εἴδους) καὶ τὴν ἐ π α γ ρ ύ π ν η σ ι ν (ἀναγκαίαν ἀνὰ πᾶν βῆμα διὰ τὴν διατήρησιν τῆς ὑγείας ἢ τὴν ἀποκατάστασιν ἂν κλονισθῇ).

Εἰς τὰ ἀγάλματα παρίστατο συνηθέστερον ὄρθιος στηριζόμενος ἐπὶ ὀζώδους (μὲ ρόζους) ρ ά β δ ο υ ἐπὶ τῆς ὁποίας εἶναι περιτυλιγμένος ὄ φ ι ς. Ὁ ὄφις θεωρεῖται ὡς σύμβολον σ υ ν έ σ ε ω ς («φρόνιμοι ὥσπερ οἱ ὄφεις»), περιοδικῆς ἀ ν α ν ε ώ σ ε ω ς, ἀλλὰ καὶ σ ι γ ῆ ς· ἀνήκει εἰς τὰ ὀλιγώτερον θορυβώδη ζῷα. Ἡ σιγὴ μεγάλη ἀρετή· φέρει ἀνυπολόγιστα ὠφελήματα καὶ πνευματικὰ καὶ ψυχικὰ καὶ σωματικὰ εἰς τὸν ἄνθρωπον.

Εἰς τὸ πρόσωπον τοῦ Ἀσκληπιοῦ ἐθεοποιήθη ὁ πόθος τοῦ ἀνθρώπου νὰ ἀπαλλαγῇ ὁ πάσχων ἀπὸ τὰς ἀσθενείας ἢ νὰ ἀνακουφίζεται ἀπὸ τοὺς ὀδυνηροὺς πόνους. Ἀπὸ τὴν ἐποχὴν ἐκείνου (ἂν ἔζησεν, ἴσως τὸν 13ον π.Χ. αἰῶνα) Σχολαὶ Ἰατρικαὶ ἱδρύθησαν· ὁ ἴδιος διδάσκαλος τῶν δύο υἱῶν του (βλ. ἀνωτέρω)· τάξις κληρονομικὴ τῶν Ἀσκληπιαδῶν ἐδημιουργήθη. Κορυφαῖος κατὰ τὸν Ε΄ αἰῶνα π.Χ. ὁ Ἱ π π ο κ ρ ά τ η ς ὁ Κῷος· ὁ μέγας Σχολάρχης Ἰατρικοῦ Πανεπιστημίου ἀλλὰ καὶ ἐπιστήμων διάσημος, εἰς τὰς θεραπευτικὰς μεθόδους τοῦ ὁποίου (τὴν ψυχοσωματικὴν θεραπείαν) ἐπανῆλθον οἱ ἰατροὶ σήμερον.

Διάστημα καὶ Θρησκεία

Τῆς κ. ΦΡΑΝΤΖΕΣΚΑΣ ΣΤΕΛΛΑΚΑΤΟΥ

«Πολλὰ τὰ δεινά, οὐδὲν ἀνθρώπου δεινότερον πέλει».

Πολλὰ τὰ ἐκπληκτικά, τὰ ἄξια θαυμασμοῦ, τίποτα ὅμως περισσότερον ἐκπληκτικόν, περισσότερον θαυμαστὸν ἀπὸ τὸν ἄνθρωπον.

Εἶναι ὁ μεγαλύτερος ὕμνος ποὺ ἐλέχθη ποτὲ ἀπὸ χείλη ἀνθρώπινα — τοῦ Σοφοκλέους— διὰ νὰ ἐξυμνήσῃ τὴν παντοδυναμίαν, τὸ ἐπινοητικόν, τὴν ἐφευρετικότητα καὶ τὸ πολυκύμαντον τῆς ἀνθρωπίνης διανοίας καὶ σκέψεως.

Ἂν ἔζη σήμερον ὁ ἔξοχος τραγικὸς ποιητὴς καὶ ἐπληροφορεῖτο τὸ μεγαλειῶδες ἐπίτευγμα τῆς ἐποχῆς μας: τὴν προσεδάφισιν ἀνθρώπων τοῦ πλανήτου Γῆ εἰς τὴν Σελήνη, τί θὰ ἔλεγε;

Ἀσύλληπτον πράγματι τὸ γεγονὸς τῆς κατακτήσεως ἐξωγηΐνου σώματος ἀπὸ τὸν ἄνθρωπον καὶ μεγάλαι ὄντως αἱ στιγμαὶ διὰ τὴν ἀνθρωπότητα.

Ἐποχὴ θαυμάτων ἡ ἐποχή μας, θαυμάτων καταπληκτικῶν, τὰ ὁποῖα ὑπερβαίνουν καὶ τὴν πλέον ἀχαλίνωτον φαντασίαν καὶ τὰ ὁποῖα εἶναι προϊὸν μακρᾶς ἐπιστημονικῆς ἐρεύνης καὶ προσπαθείας, ὄχι μόνον μιᾶς, ἀλλὰ πολλῶν γενεῶν, πολλῶν ἐποχῶν.

Ἔσπασε τὰ δεσμὰ τῆς ἰσοβίας καθείρξεώς του ἐπὶ τῆς γῆς ὁ ἄνθρωπος. Αὐτὸ δὲν ἦτο καὶ τὸ προαιώνιον ὄνειρόν του;

Ἡ τραγικὴ ἀπόπειρα τοῦ Ἰκάρου καὶ ὁ Πύργος τῆς Βαβέλ, δὲν μαρτυροῦν τὴν ἀσυγκράτητη ὁρμὴ τοῦ ἀνθρώπου νὰ ὑψωθῇ πρὸς τοὺς οὐρανούς;

Καὶ ἔλυωσε μὲν τὰ φτερὰ τοῦ τολμηροῦ Ἰκάρου ὁ ἥλιος καὶ ἀνέκοψε τὸ ἔργον τῶν ἀσεβῶν ἡ σύγχυσις τῶν γλωσσῶν, μένει ὅμως εἰς τοὺς αἰῶνας τὸ ἐγχείρημά των διὰ νὰ ὑπενθυμίζῃ τὴν ἀνήσυχον φύσιν τοῦ ἀνθρώπου. Ἔκτοτε, βῆμα πρὸς βῆμα κερδίζει ὁ ἄνθρωπος τὴν ἐλευθερία του, βῆμα πρὸς βῆμα προχωρεῖ, δαμάζει, ὑποτάσσει, μὲ τίμημα πολλάκις αὐτὴν ταύτην τὴν ζωήν του, διὰ νὰ κατορθώσῃ νὰ ἐπιβιώσῃ καὶ τελικῶς νὰ κυριαρχήσῃ ἐπὶ πάντων τῶν ἄλλων δημιουργημάτων.

Τὰ ἄλλα ζῶα ἔμειναν ἐκεῖ ὅπου τὰ ἄφησεν ἡ φύσις...

Ὁ ἄνθρωπος, ὅμως, προικισμένος κατ' ἐξαίρεσιν μὲ νοῦν, δὲν τὸν ἄφισεν ἀχρησιμοποίητον.

Ἀγωνίζεται καὶ συνεχῶς θὰ ἀγωνίζεται ἀγῶνα σκληρόν, ἀδυσώπητον καὶ πολλάκις ἀπεγνωσμένον... Ἀγῶνα ἐναντίον τοῦ ἑαυτοῦ του πρῶτον, τοῦ μὴ λογικοῦ, τοῦ ἀλόγου μέρους τοῦ ἑαυτοῦ του, τὸ ὁποῖον ἀενάως ἀντιστρατεύεται καὶ μάχεται τὸ λογικὸν μέρος του. Καὶ τοῦτο, διότι, ἐνῶ τὸ Ἀπολλώνιον στοιχεῖον του τὸν ὠθεῖ διαρκῶς πρὸς τὰ ἄνω, τὸ Διονυσιακὸν τὸν σύρει καὶ προσπαθεῖ νὰ τὸν καθηλώσῃ πρὸς τὰ κάτω.

Ἀπὸ τὴν ἀτελεύτητη αὐτὴ πάλη

τῶν δύο στοιχείων τῆς ἠθικῆς αὐτῆς ἀντινομίας ἐξαρτᾶται ἡ ἑκάστοτε στάθμη τῆς ἐσωτερικῆς ἐλευθερίας του, ἄλλοτε ἀνερχομένη καὶ ἄλλοτε κατερχομένη, ἀναλόγως τῆς ἐπικρατήσεως τοῦ ἑνὸς ἢ τοῦ ἄλλου μέρους της.

Τοιουτοτρόπως ἀνελισσόμενος καὶ αὐτοπροαγόμενος ὁ ἄνθρωπος, βραδέως μὲν κατ' ἀρχάς, κατ' αὔξουσαν δὲ γεωμετρικὴν πρόοδον ὕστερον, ἔφθασε μέχρι τῆς καταπληκτικῆς ἐποχῆς μας τῶν διαστημικῶν ταξειδίων καὶ τῆς κατακτήσεως τοῦ πρώτου ἐξωγηΐνου σώματος.

Εὐρύτατοι ὁρίζοντες διανοίγονται πρὸς περαιτέρω διερεύνησιν τοῦ διαστήματος, ἀμείλικτα ὅμως καὶ τὰ ἐρωτήματα προβάλλουν: Ποῖοι νόμοι καὶ ποία σκοπιμότης διέπουν τὴν δημιουργία τοῦ κόσμου; Ὑπάρχει ζωή, λογικὰ ὄντα εἰς ἄλλους πλανήτας καὶ ποῖον τὸ εἶδος των; Εἶναι σταθερὸν καὶ ἀναλλοίωτον τὸ Σύμπαν ἢ διευρύνεται διὰ τῆς δημιουργίας νέων ἡλιακῶν συστημάτων, νέων γαλαξιῶν διαρκῶς ἐπεκτεινομένων εἰς τὸ ἀχανὲς ἢ καὶ νέων Συμπάντων πέραν τῶν ἐσχατιῶν τοῦ ἰδικοῦ μας;

Θὰ δώσῃ ἀπάντησιν ἡ σύγχρονη διαστημικὴ ἐπιστήμη καὶ τεχνολογία, Πολὺ ἀμφίβολον.

Καὶ ἤδη γεννᾶται τὸ ἐρώτημα: Ποία ἡ θέσις τῆς θρησκείας ἔναντι τῶν διαστημικῶν ἐπιτευγμάτων καὶ τῆς ἐξελίξεως καὶ τῆς προόδου τῆς ἐπιστήμης γενικώτερα;

Ἂν ἀνατρέξωμε εἰς τὴν μακραίωνα ἱστορία καὶ τὰς πρώτας περὶ θεότητος δοξασίας τοῦ ἀνθρώπου, θὰ ἰδοῦμε ὅτι ὁ πρωτόγονος ἄνθρωπος ἀνυπεράσπιστος, εὑρισκόμενος ἔναντι τῆς καταστρεπτικῆς μανίας καὶ τῆς ὠμῆς βίας τῶν στοιχείων τῆς φύσεως καὶ μὴ δυνάμενος νὰ τὰ ὑποτάξῃ, κατ' ἀρχὴν ἀπὸ φόβον καὶ δέος τὰ ἐθεοποίησε καὶ ἐν συνεχείᾳ διὰ θυσιῶν καὶ ἄλλων προσφορῶν προσεπάθησε νὰ τὰ ἐξευμενίσῃ. Οἱ πρῶτοι ἐκεῖνοι θεοί του, ὄχι μόνον δὲν συνέβαλον εἰς τὴν ἀνέλιξίν του, ἀλλὰ τουναντίον, φόβον καὶ τρόμον τοῦ ἐνέπνεον, φθάνοντας πολλάκις μέχρι καὶ τῆς πλήρους ἐξοντώσεώς του.

Ἀργότερα, ἐφαντάσθη ἀνθρωπομόρφους θεότητας, ἐνίοτε μὲν ἀγαθοποιοὺς καὶ προστάτας του, ἐνίοτε δὲ κακοποιοὺς καὶ τιμωρούς, ἑπομένως κάθε βῆμα του πρὸς τὰ ἐμπρός, ἐξηρτᾶτο καὶ πάλιν ἐκ τῆς ἀποκλειστικῆς θελήσεως τούτων.

Κατὰ τὴν ἐποχὴν τοῦ Μεσαίωνος, περίοδον σκότους καὶ παρακμῆς, ἡ θρησκεία ἀπετέλεσεν ἀνασταλτικὴν δύναμιν πρὸς πᾶσαν πρόοδον τῶν ἐπιστημῶν.

Εἶναι γνωστὰ εἰς ὅλους τὰ Ἱεροεξεταστικὰ βασανιστήρια εἰς τὰ ὁποῖα ὑπεβλήθησαν οἱ πρῶτοι φυσικοὶ ἐπιστήμονες, Κοπέρνικος, Γαλιλαῖος κ.ἄ., διὰ νὰ ἀνακαλέσουν τὰς περὶ τῆς γῆς καὶ τῶν πλανητῶν δοξασίας των, ἀπόψεις ἀντιθέτους πρὸς τὰς τότε κρατούσας γεωκεντρικὰς καὶ κοσμολογικὰς θρησκευτικὰς ἀντιλήψεις.

Ἀλλά, σήμερα, ἡ θρησκεία δὲν ἀντιστρατεύεται τὴν ἐπιστήμην. Βαίνουν παραλλήλως, ὡς δίδυμοι πνευματικαὶ ἀδελφαὶ καὶ εἰς πᾶσαν κατάκτησιν τῆς δευτέρας, διαβλέπει τὸν δάκτυλον τοῦ Θεοῦ ἡ πρώτη.

Δὲν ἦτο δυνατὸν νὰ συμβῇ διαφορετικά, ἀφοῦ τὸ ἀνθρώπινον πνεῦμα μετέχει τοῦ Θείου. Ἐντὸς αὐτοῦ ἀπεικονίζεται ὁ Θεὸς καὶ ἑπομένως ὁ ἴδιος ὁ Θεὸς εὑρισκόμενος εἰς αὐτό, τὸ χειραγωγεῖ καὶ τὸ κατευθύνει. Διὰ τῆς χειρὸς τοῦ ἀνθρώπου ἐνεργεῖ ὁ Θεός.

Ἔργον ἰδικόν του εἶναι τὰ μεγάλα, ὑψηλὰ καὶ ὡραῖα ἀνθρώπινα ἔργα, ὑπὸ τὴν ἀπαραίτητον προϋπόθεσιν ὅτι ὁ ἄνθρωπος, ὡς ἔχων ἐλευθερίαν βουλήσεως, ἠδύνατο νὰ πράξῃ καὶ ἀντιθέτως. Εἶναι ἱκανὸς διὰ τὰ μέγιστα, ἀλλὰ καὶ διὰ τὰ χείριστα.

Θεϊκὴν ὅθεν ἐντολὴν ἐκτελεῖ ὁ ἄνθρωπος πορευόμενος πρὸς τὸ Διάστημα.

Δὲν εἶναι ἀσέβεια λοιπὸν πρὸς τὸν Θεόν, ἡ κατάκτησις τῆς Σελήνης. Οὔτε αὔριον θὰ μειωθῇ ἡ ἀξία Του, ἀπὸ τὴν κατάκτησιν τοῦ Ἄρεως καὶ τῶν ἄλλων πλανητῶν. Ἀντιθέτως, εἶναι δόξα τοῦ Θεοῦ ἡ δόξα τοῦ ἀνθρώπου.

Τὴν ἀναζήτησιν τῆς ἀληθείας μέσα εἰς τὸ ἄπειρον, τὴν σκέψιν τοῦ ὑπάρχειν, ὡς καὶ τὴν βαθυτέραν πνευματικὴν περιέργειαν τοῦ δημιουργήματος δὲν τὴν ἀνακόπτει, ἀλλὰ ἀντιθέτως, τὴν εὐλογεῖ καὶ τὴν παρέχει ὁ Δημιουργός, βαθμίδα πρὸς βαθμίδα.

Ἡ κατάκτησις τοῦ πλησιεστέρου ρωμαντικοῦ δορυφόρου τῆς γῆς μας δὲν εἶναι παρὰ ἕνα μικρὸ μόνον φῶς μέσα εἰς τὸ σκότος τῆς ὑπάρξεως τῶν ὄντων. Μία μικρή, μία ἀσήμαντη γνωριμία, θὰ ἔλεγε κανείς, διὰ νὰ ἀντιληφθῆ ὁ ἄνθρωπος τὴν ἀδυναμία τῆς δυνάμεώς του καί, περισσότερον στοχαστικὸς καὶ ταπεινόφρων, νὰ ἐπιστρέψη εἰς τὸν πλανήτη του. Ψαλλιδίζονται τὰ φτερὰ τῆς ἐπάρσεώς μας, ἐὰν γνωρίσωμε ἔστω καὶ μία σταγόνα ἀπὸ τὸν ὠκεανὸν τῆς δημιουργίας.

Παρὰ ταῦτα, καὶ σήμερα ὑπάρχουν τινὲς ἐπιστήμονες, ἀρνηταὶ τῆς Θείας βουλήσεως. Καὶ ἐνῶ οἱ μεγάλοι διαστημικοὶ ἐγκέφαλοι τῆς ἐποχῆς μας Χέρμαν Ὅμπερθ, Βέρνερ φὸν Μπράουν κ.ἄ. ἄρχονται πάσης προσπαθείας των διὰ τῆς ἐπικλήσεώς των πρὸς τὸν Θεόν, «σὺν Θεῷ» ὅπως καὶ οἱ ἴδιοι ὁμολογοῦν, τυφλωμένοι οἱ ἀρνηταὶ ἀπὸ τὴν ἐπιτυχίαν, φθάνουν μέχρι πλήρους ἀρνήσεώς του καὶ ὑποκαταστάσεώς του ἀπὸ τὸν ἄνθρωπον.

Διατί, λέγουν, δὲν μᾶς ἔδωσεν ὁ Θεὸς τὴν ἐπιτυχίαν ἐξ ἀποκαλύψεως; Διατί δὲν μᾶς τὰ ἔγραψεν εἰς βιβλία καὶ δὲν τὰ ἐμφύσησεν εἰς τὸν ἐγκέφαλόν μας διὰ τῆς Θείας πνοῆς του;

Ἀλλὰ αὐτοὶ μετροῦν τὸν Θεὸν μεταξὺ ἐκκλησίας καὶ σελήνης. Ἀγνοοῦν ὅτι ἡ θεία βούλησις δὲν ἐχορήγησε διὰ θαύματος τὴν δύναμιν καὶ τὴν σοφίαν εἰς τὸν ἄνθρωπον, ἀλλὰ τὸν νοῦν, ὡς μέσον ἀνόδου —καὶ μάλιστα κοπιώδους— ἐπὶ τῆς κατακορύφως ἱσταμένης κλίμακος τῆς προόδου καὶ ἀνελίξεως. Ὅπως ἀκριβῶς καὶ ὁ Δημιουργός, οὐχὶ ἐν μιᾷ στιγμῇ, ἀλλὰ εἰς ἓξ ἡμέρας —χρονικὰς περιόδους— ἐποίησεν ἐκ τοῦ μηδενὸς τὸν σύμπαντα κόσμον. Καὶ αὐτὸ ἀκριβῶς ἔχει ἀξίαν διὰ τὸν ἄνθρωπον: Βῆμα πρὸς βῆμα νὰ ἀνεβαίνῃ...

Οὐδὲν ἀνθρώπινον ἐπίτευγμα, εἰς οἱονδήποτε τομέα, εἶναι δυνατὸν νὰ συντελεσθῆ, οὐδεμία δ' ἑρμηνεία διὰ τὴν προέλευσιν τοῦ Σύμπαντος δύναται νὰ σταθῆ, ἄνευ θείας ὑπάρξεως.

Καταδικαστέον ὅμως, εἶναι καὶ τὸ status quo τῶν παλαιοτέρων θρησκευτικῶν ἀντιλήψεων, ὑπὸ τὴν στενήν των ἔννοιαν —τὴν Μεσαιωνικὴν— καθ' ἣν ἡ γνῶσις ἀπομακρύνει ἀπὸ τὸν δρόμον τοῦ Θεοῦ. Διότι, μόλις τὸ ἀνθρώπινον πνεῦμα διέφυγεν ἀπὸ τὴν ἀνασταλτικὴν δέσμευσίν των, ἤρχισε νὰ καλλιεργῆ ἐλευθέρως τὴν ἐπιστημονικὴν σκέψιν καὶ ἔρευναν, μὲ ἄμεσον ἀποτέλεσμα τὴν δημιουργίαν τῶν χρόνων τῆς Ἀναγεννήσεως.

Ἴσως, ὑπὸ τὸ φῶς τῆς ἐπιστήμης καὶ τῶν ραγδαίων διαστημικῶν ἐξελίξεων τῆς ἐποχῆς μας, νὰ πρέπει ἀναλόγως καὶ τὰ σημερινὰ σχήματα καὶ πλαίσια τῆς θρησκείας νὰ διευρυνθοῦν, διευρυνόμενα δὲ καὶ εἰς τὸ μέλλον, νὰ δύναται νὰ συντονίζωνται πρὸς τὰς ἑκάστοτε ἀπαιτήσεις.

Εἶναι ἀδιανόητον, ἡ θρησκεία νὰ ἐκχωρῆ τὸ προβάδισμα πρὸς τὰς ἐπιστήμας, καὶ νὰ μὴ συμπορεύεται ἢ καὶ νὰ ἡγῆται, καθοδηγοῦσα καὶ ἐμπνέουσα, ἐπ' ἀγαθῷ.

Εἴθε αἱ ἐπιστημονικαὶ καὶ τεχνολογικαὶ ἐπιτεύξεις τῆς Διαστημικῆς ἐποχῆς μας, νὰ συνενώσουν εἰς μίαν εἰρηνικὴν συνύπαρξιν, τοὺς διχασμένους εἰς τὰ ἐπίγεια λαοὺς τῆς γῆς εἰς τὸν Διαστημικὸν διασκελισμόν, ἐπ' ἀγαθῷ τοῦ συνόλου, ἐνῶ τὸ χέρι τοῦ Θεοῦ, τεταμένον ὡς ἐκ πίνακος Μιχαὴλ Ἀγγέλου, νὰ εὐλογῆ καὶ νὰ δεικνύῃ τὸν δρόμον.

ΣΑΡΑΝΤΟΣ ΠΑΥΛΕΑΣ

Ἐπιστροφὴ στὴ θάλασσα

Μὲ ρωτοῦσες πότε θὰ φθάσουμε στὴ θάλασσα, γιὰ νὰ χτίσουμε
[σιμά της ἕνα σπίτι
νὰ μείνουμε σ' ἕνα καράβι της, σ' ἕνα κομμάτιο στεριᾶς πάνω
[στὸ ὑγρὸ στοιχεῖο.
Μὲ ρωτοῦσες πότε θὰ φθάσουμε στὴ θάλασσα, σ' αὐτό, ὅπως
[λέγει, ὁ σοφὸς τ' ὡραῖο τέρας
καὶ σ' ἀπαντοῦσα, σὲ λίγο, καρτέρει, καρτέρει τὸ φῶς τῆς ἄλλης
[τῆς ἡμέρας.
Ἐμεῖς θνητοὶ καὶ ἀθάνατοι μαζὶ φοβόμαστε ν' ἀνοίξουμε τὰ
[παράθυρα
στὸ δωμάτιό μας γιὰ νὰ μὴν ἐξέλθει τὸ σκοτάδι,
τὸ ἴδιο δὲ θέλουμε νὰ διώξουμε τὸ σκοτείνιασμα ἀπὸ τὰ μάτια μας
καὶ πρὸς τὸ φῶς τὸ οὐσιαστικὸ νὰ κατευθυνθοῦμε
παρὰ νομίζουμε πὼς ὁ θάνατος εἶναι μιὰ μαύρη νύχτα καὶ μᾶς
[καταβροχθίζει τὸ φῶς
σὰν ἕνα πεινασμένο ἀγρίμι τὸ περιπόθητό του θήραμα,
ἐνῶ δὲν εἶναι παρὰ ἕνα μαῦρο χρῶμα στὴν ἀρχὴ προστατευτικὸ
ὅπου τὸ θέτει ὁ Θεὸς στὰ μάτια μας γιὰ νὰ μὴν τὰ θαμπώσει
[ἀπότομα
τῶν ἄλλων τῶν Αἰωνίων Πραγμάτων ὁ Καινοφανὴς ἥλιος.
Ἔτσι καθὼς φοροῦν οἱ στρατοκόποι μαῦρα γυαλιὰ ὅταν πορεύον-
[ται μέρες πολλὲς
μέσα ἀπὸ χιόνια ἢ ἄλλους ἐπιδέσμους μαύρους γιὰ νὰ μὴν
[τυφλωθοῦνε βάζουν
στὰ μάτια τους καὶ τὴν ἔκπαγλη τῆς λευκότητος Ὡραιάτητα νὰ
[συνηθίσουν, τὸ ἴδιο
κι ἐμεῖς δὲ βλέπουμεν ἀμέσως τὸν Ἥλιο τοῦ Θανάτου κατάν-
[τικρυ παρὰ μέσα ἀπὸ τὴ σκιά του.
Μὲ ρωτοῦσες πότε θὰ φθάσουμε στὴ θάλασσα, σ' αὐτό, ὅπως λέγει
[ὁ σοφὸς τ' ὡραῖο πέρας
καὶ σ' ἀπαντοῦσα, καρτέρει, καρτέρει τὸ φῶς τῆς ἄλλης τῆς
[ἡμέρας.

ΚΑΤΑΣΚΗΝΩΣΙΣ ἀκροατῶν Κρισναμοῦρτι ΣΤΗΝ ΑΓΓΛΙΑ

ΜΙΑ κατασκήνωσις ἀκροατῶν τοῦ Κρισναμοῦρτι στὴν Ἀγγλία λειτουργεῖ ἀπὸ πέρυσι στὸ Μπρόκγουντ Πάρκ νοτιοδυτικῶς τοῦ Λονδίνου. Ἡ πρώτη συνάθροισις ἔγινε στὰς 6 Σεπτεμβρίου. Οἱ ἀκροαταὶ ἦσαν 400, ποὺ ἔφθασαν τοὺς 700 στὶς ἑπόμενες συναθροίσεις. Ἦσαν ἄνθρωποι κάθε ἡλικίας ἀπὸ πολλὲς χῶρες. Ἐκτὸς ἀπὸ πολλοὺς Ἄγγλους, ὑπῆρχαν Ἀμερικανοί, Καναδοί, Δανοί, Ὁλλανδοί, Ἰνδονήσιοι καὶ Πακιστανοί. Μεταξὺ αὐτῶν, ἕνας ἀξιόλογος ἀριθμὸς νέων, ἀμφοτέρων τῶν φύλων.

Ὡρισμένες ἡμέρες ἡ κατασκήνωσις ἦταν ἀνοικτὴ γιὰ τὸ κοινόν. Ὑπῆρξε ἕνα συνεχὲς ρεῦμα ἐπισκεπτῶν καὶ ἐθελοντῶν γιὰ τὸ ὑπαίθριο βιβλιοπωλεῖο, ἀλλὰ καὶ γιὰ τὸ μαγειρεῖο. Οὐσιαστικά, ἡ κατασκήνωσις ἀπετελέσθη ἀπὸ ἕνα μεγάλο ἀντίσκηνο, ὅπου ἐγίνοντο οἱ ὁμιλίες. Ἡ δημοσία ἀρχὴ Σχεδίου περιοχῆς δὲν εἶχε παραχωρήσει ἀκόμη ἄδεια γιὰ τὴν ὀργάνωσι συστηματικοῦ κάμπιγκ, γι' αὐτὸ ὅλοι οἱ ἀκροαταὶ ἔπρεπε τὸ βράδυ νὰ καταφεύγουν στὰ ξενοδοχεῖα τῆς γύρω περιοχῆς. Ἐφέτος, ὅμως, ἐλπίζεται νὰ ἔχουν τακτοποιηθῆ τὰ τῆς κατασκηνώσεως σὲ μόνιμη βάσι.

Τὶς ὧρες, ὅπου ὁ Κρισναμοῦρτι δὲν μιλοῦσε, οὔτε συνδιαλεγόταν, οἱ ἀκροαταί του τὶς περνοῦσαν σκορπισμένοι στὸ δάσος, σὲ χαρωποὺς ὁμίλους. Ἔπαιζαν τέννις ἢ ἄλλα παιγνίδια, κολυμποῦσαν στὴν πισίνα, τραγουδοῦσαν ἢ ἄκουγαν στερεοφωνικὴ μουσική. Πολλοὶ ἐπίσης ἐσχημάτιζαν συντροφιὲς συζητήσεως.

Ἡ διατροφὴ ἦταν λιτή. Ψωμὶ σπιτίσιο, χορταρικά, φροῦτα καὶ γενικῶς ἀκρεωφαγικὴ δίαιτα. Ὁ Κρισναμοῦρτι ἔτρωγε μαζὶ μὲ ὅλους. Ἡ συντροφιά του ἐναλλασσόταν ἐλεύθερα.

Ὁ Κρισναμοῦρτι ἔξω ἀπὸ τὴν σκηνὴ στὸ Μπροκγουντ Παρκ.

Ἡ πρώτη του ὁμιλία ἦταν πολὺ δυνατή. Ἦταν καθισμένος σ' ἕνα χαμηλὸ βάθρο καὶ ὁλόγυρά του οἱ ἀκροαταί, σὲ ἀτμόσφαιρα πολὺ οἰκεία.

Σχεδὸν 150 ἄτομα μπόρεσαν νὰ μείνουν στὴν κατασκήνωσι συνεχῶς καὶ 12 ἦσαν μόνιμοι μαθηταὶ τῆς ἱδρυθείσης σχολῆς. Τὸ πρόγραμμα εἶναι νὰ περιλάβη ἡ σχολὴ 40 μαθητὰς ἀμφοτέρων τῶν φύλων. Ἡ σχολὴ θὰ λειτουργῆ στὰ πλαίσια τῆς κατασκηνώσεως καὶ θὰ εἶναι μιὰ σωστὴ ἐκπαιδευτικὴ μονάς. Οἱ μαθηταὶ θὰ εἶναι ἡλικίας ἄνω τῶν 15 ἐτῶν. Θὰ μένουν ἕως ὅτου πᾶνε στὸ πανεπιστήμιο, ἂν θελήσουν νὰ πᾶνε καὶ νὰ μὴν ἀφοσιωθοῦν σὲ κάποιον ἄλλο διαφορετικὸ κλάδο. Θὰ διδάσκωνται μαθηματικά, ἱστορία, γεωγραφία, γλῶσσες, φυσικά, καὶ ἄλλα ἐπιστημονικά.

«Ἀλλὰ —εἶπε ὁ Κρισναμοῦρτι μιλῶντας γιὰ τὸ πρόγραμμα τῆς σχολῆς— θὰ ὑπάρξη καὶ κάτι ἐπὶ πλέον. Αὐτὸ τὸ «ἐπὶ πλέον» ἀποτελεῖ τὸ πρόβλημα. Ποιός εἶναι ὁ σκοπὸς τῆς ἐκπαιδεύσεως, Νὰ καλλιεργήση ἁπλῶς τὴν ἱκανότητα τῆς μνήμης γιὰ νὰ περνάη κανεὶς στὶς ἐξετάσεις, νὰ ἐξασφαλίζη μιὰ ἐργασία, νὰ νυμφευθῆ καὶ ν' ἀποκτήση οἰκογένεια καὶ νὰ προσαρμοσθῆ στὴν κοινωνία ἢ νὰ μὴν προσαρμοσθῆ καὶ νὰ γίνη ἕνας ἀδειανὸς μηχανισμός; Ἢ ἡ ἐκπαίδευσις εἶναι κάτι τὸ ἐντελῶς διαφορετικό, μὲ ἐ π ι π ρ ο σ θ έ τ ω ς τὴν τεχνικὴ γνῶσι, ὄχι πρὸς τὸν σκοπὸ τῆς ἐπιτυχίας στὶς ἐξετάσεις, ἀλλὰ

γιὰ τὴν ἀντιμετώπισί των ἂν θὰ χρειαζόταν; Χωρὶς τὴν κατανόησι τῆς ὅλης σημασίας τῆς ζωῆς —χωρὶς ἀληθινή, θεμελιακὴ καὶ βαθειὰ κατανόησι— ἡ ἐκπαίδευσις ἔχει μικρὴ σημασία. Αὐτὸ ποὺ ἡ παροῦσα κοινωνία προσφέρει σὰν ἐκπαίδευσι εἶναι μιὰ μορφὴ βίας, ἡ δὲ τάσις τῆς ἐπιτυχίας τῶν ἐξετάσεων, ἡ φορὰ τῆς φιλοδοξίας καὶ τῆς συγκρίσεως τοῦ ἑνὸς σπουδαστοῦ μὲ τὸν ἄλλον, εἶναι μιὰ κατεύθυνσις στυγνῆς καταστροφῆς τῆς ζωῆς. Ἐκεῖνο ποὺ ἐμεῖς χρειαζόμαστε ἐδῶ εἶναι νὰ βροῦμε ἕνα τρόπο ζωῆς ἐντὸς τοῦ κόσμου, ὄχι κατὰ μέρος αὐτοῦ, χωρὶς νὰ εἴμεθα ἀνταγωνιστικοί, ἔχοντας τὴν φορά, τὴν ἐνέργεια καὶ τὴν ἔντασι χωρὶς φιλοδοξία. Αὐτὸ ἀπαιτεῖ μεγάλη προσπάθεια νοήσεως ἀπὸ μέρους μας, τῶν διδασκάλων καὶ τοῦ προσωπικοῦ ἐν γένει. Ἡ εὐθύνη εἶναι δική μας. Ἡ ἰδέα εἶναι ἀκόμη ἀόριστη. Μπορεῖ νὰ ἐπιτύχη ἢ νὰ μὴν ἐπιτύχη. Προτιθέμεθα, πάντως, νὰ ἀναλάβωμε τὴν προσπάθεια. Καὶ θὰ τὴν ἐπωμισθοῦμε».

Ἤδη ὁ Κρισναμοῦρτι εὑρίσκεται στὰς Ἡνωμένας Πολιτείας Ἀμερικῆς, ὅπου δίδει διαλέξεις σὲ πανεπιστήμια καὶ στὸ κοινόν. Ἀπὸ τὰ μέσα Μαΐου θὰ ἔχη ἐπιστρέψει στὴν Ἀγγλία. Τὸν Ἰούλιο ἔχουν προγραμματισθῆ ὁμιλίες του στὴν κατασκήνωσι Σάανεν τῆς Ἑλβετίας. Ἀπὸ 2-9 Αὐγούστου θὰ ἔχη καθημερινὲς συζητήσεις μὲ τοὺς ἀκροατάς του.

ΑΠΟ ΟΣΑ ΛΕΓΕΙ Ο ΚΡΙΣΝΑΜΟΥΡΤΙ

Τὸ πρόβλημα τοῦ Φόβου

Ἔχομε ἐξετάσει τὸ πρόβλημα τοῦ φόβου. Εἴδαμε ὅτι οἱ περισσότεροι ἀπὸ μᾶς φοβοῦνται καὶ αὐτὸς ὁ φόβος ἐμποδίζει τὴν πρωτοβουλία, διότι μᾶς κάνει νὰ προσκολλώμεθα στοὺς ἀνθρώπους καὶ στὰ πράγματα, ὅπως ἕνα ἀναρριχώμενο φυτὸ προσκολλᾶται σ' ἕνα δένδρο. Προσκολλώμεθα στοὺς γονεῖς μας, στοὺς συζύγους μας, στοὺς γυιούς μας καὶ θυγατέρες μας, στὶς γυναῖκες μας καὶ στὰ ἀγαθά μας. Αὐτὴ εἶναι ἡ ἐξωτερικὴ μορφὴ τοῦ φόβου. Ὄντας ἐσωτερικὰ φοβισμένοι, τρέμουμε νὰ μείνωμε μόνοι, χωρὶς συντρόφους. Μπορεῖ νὰ ἔχωμε πάρα πολλὰ φορέματα, κοσμήματα ἢ ἄλλη περιουσία, ἀλλὰ ἐσωτερικά, ψυχολογικά, εἴμαστε πολὺ πτωχοί. Ὅσο πιὸ πτωχοὶ εἴμαστε ἐσωτερικά, τόσο πιὸ πολὺ προσπαθοῦμε νὰ πλουτισθοῦμε ἐξωτερικά, προσκολλώμενοι σὲ ἀνθρώπους, σὲ θέσεις, σὲ περιουσία.

Ὅταν φοβόμαστε, προσκολλώμεθα ὄχι μόνον σὲ ἐξωτερικὰ πράγματα, ἀλλὰ ἐπίσης σὲ ἐσωτερικά, ὅπως στὴν παράδοσι. Γιὰ τοὺς περισσοτέρους ἡλικιωμένους ἀνθρώπους καὶ γι' αὐτοὺς ποὺ εἶναι ἐσωτερικὰ ἀνεπαρκεῖς καὶ ἄδειοι, ἡ παράδοσι ἔχει πολὺ μεγάλη σημασία. Τὸ ἔχετε παρατη-

ρήσει αὐτὸ ἀνάμεσα στοὺς φίλους σας, γονεῖς καὶ δασκάλους; Τὸ παρατηρήσατε σὲ σᾶς τοὺς ἴδιους;

Τὴν στιγμὴ ποὺ ὑπάρχει φόβος, ἐσωτερικὸς φόβος, προσπαθεῖτε νὰ τὸν σκεπάσετε τελείως μὲ τὸν σεβασμό, μὲ τὸ νὰ ἀκολουθοῦμε τὴν παράδοσι καὶ ἔτσι χάνετε τὴν πρωτοβουλία.

Ἐπειδὴ δὲν ἔχετε πρωτοβουλία καὶ εἶσθε μόνον ὀπαδοί, ἡ παράδοσι γίνεται πολὺ σημαντικὴ — ἡ παράδοσι αὐτοῦ ποὺ λέει ὁ κόσμος, ἡ παράδοσι ποὺ ἔχει μεταδοθῆ ἀπὸ τὸ παρελθόν, ἡ παράδοσι ποὺ δὲν ἔχει ζωντάνια, δὲν ἔχει ἐνθουσιασμὸ στὴ ζωή, διότι εἶναι μιὰ ἁπλῆ ἐπανάληψι, χωρὶς καμμιὰ σημασία.

Ὅταν κανεὶς φοβᾶται, ὑπάρχει πάντα μιὰ τάσι νὰ μιμῆται. Τὸ ἔχετε παρατηρήσει αὐτό; Ἄνθρωποι ποὺ φοβοῦνται μιμοῦνται ἄλλους, καὶ ἡ μίμησι καταστρέφει τὴν πρωτοβουλία.

Ξέρετε, ὅταν σχεδιάζετε ἢ ζωγραφίζετε ἕνα δένδρο, δὲν πρέπει νὰ μιμῆσθε τὸ δένδρο, δὲν τὸ ἀντιγράφετε ἀκριβῶς ὅπως εἶναι, πρᾶγμα ποὺ θὰ ἦταν ἁπλῆ φωτογραφία. Γιὰ νὰ εἶσθε ἐλεύθεροι νὰ ζωγραφίσετε ἕνα δένδρο, ἢ ἕνα ἄνθος, ἢ ἕνα ἡλιοβασίλεμμα, πρέπει νὰ αἰσθανθῆτε ἐκεῖνο ποὺ σᾶς μεταδίδει, τὴν σημασία του, τὴν ἔννοια του. Αὐτὸ εἶναι πολὺ σημαντικὸ — νὰ προσπαθῆτε νὰ μεταφέρετε τὴν σημασία αὐτοῦ ποὺ βλέπετε καὶ ὄχι ἁπλῶς νὰ τὸ ἀντιγράφετε, διότι τότε ἀρχίζετε νὰ ξυπνᾶτε τὴν δημιουργικὴ πορεία. Καὶ γι' αὐτὸ πρέπει νὰ ὑπάρχη ἕνας ἐλεύθερος νοῦς, ἕνας νοῦς ποὺ νὰ μὴν εἶναι φορτωμένος ἀπὸ τὴν παράδοσι, ἀπὸ τὴν μίμησι. Ἀλλὰ παρατηρῆστε τὴν δική σας ζωή, τὴν ζωὴ τριγύρω σας, πόσο παραδοσιακή, πόσο μιμητικὴ εἶναι.

Εἶσθε ὑποχρεωμένοι σὲ μερικὰ ζητήματα νὰ εἶσθε μιμητικοί, ὅπως στὰ ροῦχα ποὺ φορᾶτε, στὰ βιβλία ποὺ διαβάζετε, στὴν γλῶσσα ποὺ μιλᾶτε. Ὅλα αὐτὰ εἶναι μορφὲς μιμήσεως. Ἀλλὰ εἶναι ἀπαραίτητο νὰ προχωρήσετε πέρα ἀπ' αὐτὸ τὸ ἐπίπεδο καὶ νὰ αἰσθανθῆτε ἐλεύθερα καὶ νὰ ἐξετάσετε προσεκτικὰ τὰ πράγματα γιὰ σᾶς τοὺς ἴδιους, ἔτσι ποὺ νὰ μὴ δέχεσθε ἀπερίσκεπτα, ἐκεῖνο ποὺ λέει ἕνας ἄλλος — δὲν ἔχει σημασία ποιὸς εἶναι — ὁ δάσκαλος στὸ σχολεῖο, οἱ γονεῖς ἢ ἕνας ἀπὸ τοὺς μεγάλους θρησκευτικοὺς δασκάλους. Τὸ νὰ ἐξετάζετε προσεκτικὰ τὰ πράγματα γιὰ τὸν ἑαυτό σας καὶ ὄχι νὰ ἀκολουθῆτε, εἶναι πολὺ σημαντικό, διότι τὸ νὰ ἀκολουθοῦμε δείχνει φόβο, δὲν εἶν' ἔτσι; Τὴν στιγμὴ ποὺ κάποιος σᾶς προσφέρει κάτι ποὺ ἐπιθυμεῖτε —τὸν παράδεισο, τὸν Θεὸ ἢ μιὰ καλύτερη δουλειά— ὑπάρχει φόβος μήπως δὲν τὰ ἀποκτήσετε, ἑπομένως ἀρχίζετε νὰ παραδέχεσθε, νὰ ἀκολουθῆτε. Ἐφόσον ἐπιθυμῆτε κάτι, ὑπάρχει βάσι γιὰ νὰ ὑπάρχη φόβος καὶ ὁ φόβος πληγώνει τὸν νοῦ καὶ ἔτσι δὲν μπορεῖ νὰ εἶναι ἐλεύθερος.

Ξέρετε τί εἶναι ἕνας ἐλεύθερος νοῦς; Ἔχετε ποτὲ παρατηρήσει τὸν δικό σας νοῦ; Δὲν εἶναι ἐλεύθερος, εἶναι; Προσέχετε πάντα νὰ δῆτε τί λένε οἱ φίλοι σας γιὰ σᾶς. Ὁ νοῦς σας εἶναι σὰν ἕνα σπίτι περιφραγμένο ἀπὸ ἕνα φράκτη ἢ ἕνα συρματόπλεγμα. Σ' αὐτὴ τὴν κατάστασι δὲν μπορεῖ νὰ λάβη

χώρα τίποτα τὸ καινούργιο. Ἕνα καινούργιο πρᾶγμα μπορεῖ νὰ συμβῆ μόνον ὅταν δὲν ὑπάρχει φόβος. Καὶ εἶναι ἐξαιρετικὰ δύσκολο γιὰ τὸν νοῦ νὰ εἶναι ἐλεύθερος ἀπὸ τὸν φόβο, διότι αὐτὸ συνεπάγεται νὰ εἶναι πραγματικὰ ἐλεύθερος ἀπὸ τὴν ἐπιθυμία νὰ μιμῆται, νὰ ἀκολουθῆ, ἐλεύθερος ἀπὸ τὴν ἐπιθυμία νὰ συσσωρεύετε πλούτη ἢ νὰ συμμορφώνεσθε πρὸς τὴν παράδοσι — πρᾶγμα ποὺ δὲν σημαίνει ὅτι κάνετε κάτι συνταρακτικό.

Ἐλευθερία στὸν νοῦ γεννιέται, ὅταν δὲν ὑπάρχει φόβος, ὅταν ὁ νοῦς δὲν ἔχει ἐπιθυμία νὰ ἐπιδεικνύεται καὶ δὲν μηχανορραφεῖ γιὰ θέσι ἢ γόητρο. Τότε δὲν ὑπάρχει βάσι μιμήσεως. Καὶ εἶναι σημαντικὸ νὰ ἔχη κανεὶς ἕνα τέτοιο νοῦ — ἕνα νοῦ πραγματικὰ ἐλεύθερο ἀπὸ τὴν παράδοσι ἡ ὁποία εἶναι ἡ συνηθισμένη μορφὴ τοῦ μηχανισμοῦ τοῦ νοῦ.

Εἶναι ὅλα αὐτὰ τόσο δύσκολα; Δὲν νομίζω ὅτι εἶναι τόσο δύσκολα, σὰν τὴν γεωγραφία ἢ τὰ μαθηματικά. Εἶναι πολὺ πιὸ εὔκολα, μόνον δὲν ἔχετε σκεφθῆ ποτὲ γι᾿ αὐτά. Σπαταλᾶτε ἴσως δέκα ἢ δεκαπέντε χρόνια τῆς ζωῆς σας στὸ σχολεῖο, ἀποκτώντας πληροφορίες, ἐν τούτοις, δὲν ἔχετε ποτὲ καιρὸ —οὔτε μιὰν ἑβδομάδα, οὔτε ἀκόμα μιὰ μέρα— νὰ σκεφθῆτε ὁλοκληρωτικά, πλήρως γιὰ οἱοδήποτε ἀπ᾿ αὐτὰ τὰ πράγματα. Αὐτὸς εἶναι ὁ λόγος ποὺ φαίνονται ὅλα αὐτὰ τόσο δύσκολα, ἀλλὰ δὲν εἶναι καθόλου δύσκολα. Τοὐναντίον, ἂν ἀφιερώσετε λίγο χρόνο γι᾿ αὐτά, μπορεῖτε νὰ δῆτε γιὰ τὸν ἑαυτό σας πῶς ἐργάζεται ὁ νοῦς σας, πῶς λειτουργεῖ, πῶς ἀντιδρᾶ. Καὶ εἶναι πολὺ σημαντικὸ νὰ ἀρχίζετε νὰ κατανοῆτε τὸν δικό σας νοῦ, ἐνῶ εἶσθε νέοι, διαφορετικὰ θὰ μεγαλώσετε ἀκολουθώντας κάποια παράδοσι, ποὺ ἔχει πολὺ μικρὴ σημασία, θὰ μιμῆσθε, δηλαδή, θὰ συνεχίζετε νὰ καλλιεργῆτε φόβο καὶ ἔτσι δὲν θὰ εἶσθε ποτὲ ἐλεύθεροι. Ἔχετε προσέξει ἐδῶ στὶς Ἰνδίες πόσο εἶσθε δεμένοι στὴν παράδοσι;

Πρέπει νὰ παντρευτῆτε μὲ κάποιο ὡρισμένο τρόπο, οἱ γονεῖς σας διαλέγουν τὸν ἢ τὴν σύζυγο. Πρέπει νὰ ἐκτελέσετε ὡρισμένα τυπικά. Μπορεῖ νὰ μὴν ἔχουν σημασία, ἀλλὰ σεῖς πρέπει νὰ τὰ ἐκτελέσετε. Ἔχετε ὁδηγοὺς τοὺς ὁποίους πρέπει νὰ ἀκολουθῆτε. Κάθε τι γύρω σας ἂν τὸ προσέξετε, ἀντανακλᾶ ἕνα τρόπο ζωῆς, στὸν ὁποῖο ἡ αὐθεντία εἶναι πολὺ καλὰ ἐγκαταστημένη.

Ὑπάρχει ἡ αὐθεντία τοῦ «γκουροῦ», ἡ αὐθεντία τῆς πολιτικῆς ὁμάδος, ἡ αὐθεντία τῶν γονέων καὶ τῆς κοινῆς γνώμης. Ὅσο παληότερος ὁ πολιτισμός, τόσο μεγαλύτερο τὸ βάρος τῆς παραδόσεως μὲ τὴν σειρά της τῶν μιμήσεων, καὶ ὄντας φορτωμένος μ᾿ αὐτὸ τὸ βάρος, ὁ νοῦς σας ποτὲ δὲν εἶναι ἐλεύθερος. Μπορεῖ νὰ μιλᾶτε γιὰ πολιτικὴ ἢ οἱαδήποτε ἄλλου εἴδους ἐλευθερία, ἀλλὰ σεῖς σὰν ἕνα ἄτομο δὲν εἶσθε ποτὲ πραγματικὰ ἐλεύθερο νὰ ἀνακαλύψετε γιὰ τὸν ἑαυτό σας. Εἶσθε πάντα ὀπαδὸς — ὀπαδὸς ἑνὸς ἰδεώδους, ὀπαδὸς κάποιου γκουροῦ ἢ δασκάλου ἢ κάποιας ἀνόητης προλήψεως.

Ἔτσι λοιπὸν ὁλόκληρη ἡ ζωή σας εἶναι περιφραγμένη, περιορισμένη, προσκολλημένη σὲ ὡρισμέ-

νες ἰδέες, καὶ βαθειὰ - βαθειὰ μέσα σας ὑπάρχει φόβος. Πῶς εἶναι δυνατὸν νὰ σκεφθῆτε ἐλεύθερα ἂν ὑπάρχῃ φόβος; Νὰ γιατί εἶναι τόσο σημαντικὸ νὰ ἔχετε συνείδησι ὅλων αὐτῶν τῶν πραγμάτων.

Ἂν δῆτε ἕνα φίδι καὶ ξέρετε ὅτι εἶναι δηλητηριῶδες, ἀπομακρύνεσθε, δὲν πηγαίνετε κοντά του. Ἀλλὰ δὲν ξέρετε ὅτι εἶσθε σκλαβωμένοι σὲ μιὰ σειρὰ μιμήσεων, οἱ ὁποῖες ἐμποδίζουν τὴν πρωτοβουλία. Εἶσθε σκλαβωμένοι σ' αὐτὲς μὴ συνειδητά. Ἀλλὰ ἂν ἀρχίσετε νὰ ἔχετε συνείδησι αὐτῶν καὶ πῶς σᾶς κρατοῦν, ἂν ἔχετε ἐπίγνωσι τοῦ γεγονότος ὅτι θέλετε νὰ μιμῆσθε, ἐπειδὴ φοβᾶσθε τί μπορεῖ νὰ πῆ ὁ κόσμος, φοβᾶσθε τοὺς γονεῖς σας ἢ τοὺς δασκάλους σας, τότε μπορεῖτε νὰ βλέπετε αὐτὲς τὶς μιμήσεις, στὶς ὁποῖες εἶσθε σκλαβωμένοι, μπορεῖτε νὰ τὶς ἐξετάζετε, μπορεῖτε νὰ τὶς μελετᾶτε, ὅπως μελετᾶτε τὰ μαθηματικὰ ἢ ὁποιοδήποτε ἄλλο ἀντικείμενο.

Ἔχετε συνείδησι π. χ. γιατὶ συμπεριφέρεσθε στὶς γυναῖκες διαφορετικὰ ἀπὸ τοὺς ἄνδρες; Γιατί φέρεσθε στὶς γυναῖκες περιφρονητικά; Τοὐλάχιστον οἱ ἄνδρες συχνὰ τὸ κάνουν αὐτό. Γιατὶ πηγαίνετε σ' ἕνα ναό, γιατὶ ἐκτελεῖτε τυπικά, γιατί ἀκολουθεῖτε ἕνα γκουροῦ;

Βλέπετε πρῶτα πρέπει νὰ ἔχετε ἐπίγνωσι ὅλων αὐτῶν τῶν πραγμάτων καὶ ἔπειτα μπορεῖτε νὰ προχωρήσετε στὴν βαθύτερη ἔννοιά τους, μπορεῖτε νὰ τὰ ἐξετάσετε, νὰ τὰ μελετήσετε. Ἀλλ' ἂν στὰ τυφλὰ δέχεσθε τὸ κάθε τι, ἐπειδὴ στοὺς τελευταίους τριάντα αἰῶνες ἔχει γίνει ἔτσι, τότε δὲν ἔχει σημασία, ἔχει; Ἀσφαλῶς αὐτὸ ποὺ χρειαζόμαστε στὸν κόσμο δὲν εἶναι περισσότεροι μῖμοι, οὔτε περισσότεροι ὁδηγοὶ καὶ περισσότεροι ὀπαδοί.

Αὐτὸ ποὺ χρειαζόμαστε τώρα εἶναι ἄτομα, ὅπως σεῖς καὶ ἐγώ, ποὺ ἀρχίζουν νὰ ἐξετάζουν ὅλα αὐτὰ τὰ προβλήματα, ὄχι ἐπόλαια ἢ κατὰ τύχην, ἀλλὰ ὅλο καὶ πιὸ βαθειά, ἔτσι ποὺ ὁ νοῦς εἶναι ἐλεύθερος νὰ εἶναι δημιουργικός, ἐλεύθερος νὰ σκεφθῆ, ἐλεύθερος ν' ἀγαπᾶ.

Ἡ ἐκπαίδευσι εἶναι ἕνας τρόπος γιὰ νὰ ἀνακαλύψωμε τὴν ἀληθινὴ σχέσι μας πρὸς τὰ πράγματα, πρὸς τὰ ἄλλα ἀνθρώπινα ὄντα καὶ πρὸς τὴν φύσι. Ἀλλὰ ὁ νοῦς δημιουργεῖ ἰδέες κι' αὐτὲς οἱ ἰδέες γίνονται τόσο δυνατές, τόσο κυριαρχικές, ὥστε μᾶς ἐμποδίζουν ἀπὸ τοῦ νὰ βλέπωμε μακρύτερα. Ἐφ' ὅσον ὑπάρχει φόβος ὑπάρχει ὁ ὀπαδὸς τῆς παραδόσεως. Ἐφ' ὅσον ὑπάρχει φόβος, ὑπάρχει μίμησι. Ἕνας νοῦς ποὺ ἁπλῶς μιμεῖται εἶναι μηχανικός, δὲν εἶναι; Εἶναι σὰν μιὰ μηχανὴ ποὺ λειτουργεῖ, δὲν εἶναι δημιουργικός, δὲν ἐξετάζει προβλήματα. Μπορεῖ νὰ ἔχη ὡρισμένες δράσεις, νὰ ἔχη ὡρισμένα ἀποτελέσματα, ἀλλὰ δὲν εἶναι δημιουργικός.

Λοιπόν, αὐτὸ ποὺ ὅλοι θἄπρεπε νὰ κάμωμε —τόσον σεῖς καὶ ἐγώ, ὅσο καὶ οἱ δάσκαλοι, οἱ διευθυνταὶ καὶ οἱ αὐθεντίες— εἶναι νὰ ἐξετάσωμε προσεκτικὰ ὅλα αὐτὰ τὰ προβλήματα μαζί, οὕτως ὥστε ὅταν φύγετε ἀπ' ἐδῶ νὰ εἶσθε ὥριμα ἄτομα, ἱκανὰ νὰ ἐξετάζετε τὰ πράγματα γιὰ τὸν ἑ-

αυτό σας καὶ δὲν θὰ ἐξαρτᾶσθε ἀπὸ κάποια ἀνόητη παράδοσι, τότε θὰ ἔχετε τὴν ἱκανότητα ἑνὸς ἀνθρωπίνου ὄντος, τὸ ὁποῖον εἶναι πραγματικὰ ἐλεύθερο. Αὐτὸς εἶναι ὁ ὁλοκληρωμένος σκοπὸς τῆς ἐκπαιδεύσεως — ὄχι ἁπλῶς νὰ σᾶς προετοιμάζῃ νὰ περάσετε ὁρισμένες ἐξετάσεις καὶ ἔπειτα νὰ ἀποτραβιέσθε γιὰ τὸ ὑπόλοιπο τῆς ζωῆς σας σὲ πράγματα ποὺ δὲν ἀγαπᾶτε νὰ κάνετε, ὅπως π.χ. νὰ γίνετε ἕνας δικηγόρος ἢ ἕνας ὑπάλληλος ἢ μιὰ νοικοκυρὰ ἢ μιὰ ζευγαρωμένη μηχανή. Θὰ ἔπρεπε νὰ ἐπιμένετε νὰ ἔχετε τὸ εἶδος τῆς ἐκπαιδεύσεως ποὺ νὰ σᾶς ἐνθαρρύνῃ νὰ σκέπτεσθε ἐλεύθερα, χωρὶς φόβο, ποὺ νὰ σᾶς βοηθάῃ νὰ ἐρευνᾶτε, νὰ κατανοῆτε. Θἄπρεπε νὰ τὸ ζητᾶτε αὐτὸ ἀπὸ τοὺς δασκάλους σας, διαφορετικὰ ἡ ζωὴ εἶναι μιὰ ἔρημος ἄχρηστη, δὲν εἶναι; Ἔχετε «ἐκπαιδευθῆ», περνᾶτε τὶς μεγάλες ἢ μικρὲς ἐξετάσεις, ἔχετε μιὰ δουλειὰ ποὺ δὲν σᾶς ἀρέσει, ἀλλὰ ἐπειδὴ πρέπει νὰ κερδίσετε χρήματα. Παντρεύεσθε καὶ ἔχετε παιδιὰ — καὶ ἐκεῖ μένετε κολλημένοι γιὰ τὸ ὑπόλοιπο τῆς ζωῆς σας. Εἶσθε δυστυχής, ἄθλιος, εὐέξαπτος. Δὲν ἔχετε τίποτα νὰ περιμένετε ἐκτὸς ἀπὸ περισσότερα παιδιά, περισσότερη πεῖνα, περισσότερη δυστυχία. Αὐτὰ τὰ ὀνομάζετε σκοπὸ τῆς ἐκπαιδεύσεως; Ἀσφαλῶς ἡ ἐκπαίδευσι θὰ ἔπρεπε νὰ σᾶς βοηθάῃ νὰ εἶσθε τόσο δυνατὰ νοήμονες, ὥστε νὰ κάνετε αὐτὸ ποὺ ἀγαπᾶτε νὰ κάνετε καὶ ὄχι νὰ μένετε κολλημένοι σὲ κάτι ἀνόητο, ποὺ σᾶς κάνει δυστυχεῖς γιὰ τὸ ὑπόλοιπο τῆς ζωῆς σας.

Λοιπόν, ἐφ' ὅσον εἶσθε νέοι, θἄπρεπε νὰ ξυπνᾶτε μέσα σας τὴν φλόγα τῆς δυσαρέσκειας, θἄπρεπε νὰ βρίσκεσθε σὲ κατάστασι ἐπαναστάσεως. Αὐτὸς εἶναι ὁ καιρὸς γιὰ νὰ ἐρευνᾶτε, νὰ ἀνακαλύπτετε, νὰ μεγαλώνετε. Ἑπομένως ἐπιμένετε οἱ γονεῖς σας καὶ οἱ δάσκαλοί σας νὰ σᾶς ἐκπαιδεύουν σωστά. Νὰ μὴν ἱκανοποιεῖσθε ἁπλῶς μὲ τὸ νὰ κάθεσθε σὲ μιὰ τάξι καὶ νὰ ἀπορροφᾶτε πληροφορίες γιὰ τοῦτον τὸν βασιλῆ ἢ ἐκεῖνον τὸν πόλεμο. Ἂς εἶσθε δυσαρεστημένος, ἂς πηγαίνετε στοὺς δασκάλους σας καὶ ἂς ἐρευνᾶτε, ἂς ἀνακαλύπτετε. Ἂν δὲν εἶναι νοήμονες, μὲ τὸ νὰ ἐρευνᾶτε, θὰ τοὺς βοηθήσετε νὰ γίνουν νοήμονες καὶ ὅταν θὰ ἀφήσετε τὸ σχολεῖο, θὰ μεγαλώνετε μὲ ὡριμότητα, μὲ πραγματικὴ ἐλευθερία. Τότε θὰ συνεχίσετε νὰ μαθαίνετε σωστὰ κατὰ τὴν διάρκεια τῆς ζωῆς σας, ὥσπου νὰ πεθάνετε καὶ θὰ εἶσθε ἕνα εὐτυχισμένο, νοῆμον ἀνθρώπινον ὄν.

'Ἀουροβίλ

Η ΠΟΛΙΣ ΤΗΣ ΑΝΘΡΩΠΟΤΗΤΟΣ

1. Ἡ Ἀουροβὶλ δὲν ἀνήκει σε κανέναν ἰδιαιτέρως. Ἀνήκει σ' ὅλην τὴν ἀνθρωπότητα στὸ σύνολό της. Ἀλλὰ γιὰ νὰ διαμείνη κανεὶς στὴν Ἀουροβὶλ πρέπει νὰ εἶναι ἐθελοντὴς ὑπηρέτης τῆς Τελείας Συνειδήσεως.

2. Ἡ Ἀουροβὶλ θὰ εἶναι ὁ τόπος τῆς διαρκοῦς ἐκπαιδεύσεως, τῆς σταθερᾶς προόδου καὶ τῆς ἀγέραστης νεότητος.

3. Ἡ Ἀουροβὶλ μέλλει νὰ γίνη ἡ γέφυρα μεταξὺ τοῦ παρελθόντος καὶ τοῦ παρόντος. Ἐπωφελουμένη ὅλων τῶν ἀνακαλύψεων, ἐξωτερικῶν καὶ ἐσωτερικῶν, θὰ τείνη πρὸς τὶς μέλλουσες πραγματοποιήσεις.

4. Ἡ Ἀουροβὶλ θὰ εἶναι ὁ τόπος τῶν ὑλικῶν καὶ πνευματικῶν ἐρευνῶν γιὰ νὰ δοθῆ ζωντανὸ σῶμα σε μιὰ συγκεκριμένη ἀνθρώπινη ἑνότητα.

Αὐτὸ εἶναι τὸ κείμενο ἑνὸς «Χάρτου τῆς Ἀουροβίλ», ποὺ κλείσθηκε μέσα σὲ μιὰ κάλπη ἀπὸ μωσαϊκὸ μάρμαρο, ἀφοῦ διεκηρύχθη σὲ 16 γλῶσσες, ἐνώπιον ἀντιπροσώπων 65 ἐθνῶν, κατὰ τὴν κατάθεσιν τοῦ θεμελίου λίθου τῆς πόλεως.

Ἀλλὰ ποιᾶς πόλεως; Καὶ ποῦ; Πότε;

Τὸ ἔδαφος τῆς Ἀουροβὶλ κεῖται στὴν Ἰνδία, στὸ κράτος τοῦ Μαδρὰς (130.000 τετρ. χιλιόμετρα, 40 ἑκατομμύρια κάτοικοι), εἰς ἀπόστασιν 8 χιλιομέτρων βορειοανατολικὰ τοῦ Ποντισσερύ, παλαιᾶς γαλλικῆς βάσεως. Τὸ κλῖμα της εἶναι τροπικόν. Τὸ ὑψόμετρό της εἶναι 45 μ. πάνω ἀπὸ τὴν θάλασσα, πρὸς τὴν ὁποία κατέρχεται ὁμαλά. Εἶναι σὲ μιὰ πεδιάδα πολὺ ἀνοικτή, ἐν μέρει δασωμένη, διακοπτομένη ἀπὸ ὀρυζῶνες. Τὸ χῶμα εἶναι κοκκινωπό, λόγῳ σιδηρούχου συστάσεως. Ὑδρεύεται ἀπὸ ἀρτεσιανὰ πηγάδια.

Ἡ Ἀουροβὶλ ἀνήκει στὴν «Ἑταιρία Σρὶ Ἀουρομπίντο», ποὺ συνεστήθη γιὰ νὰ τιμήση τὴν μνήμη τοῦ μεγάλου Ἰνδοῦ σοφοῦ, ὁ ὁποῖος ἐγεννήθη τὸ 1872 στὴν Καλκούτα καὶ ἀπέθανε στὰς 5 Δεκεμβρίου 1950 ἀφήνοντας στὴν ἀνθρωπότητα ἕνα σημαντικὸ φιλοσοφικὸ καὶ ποιητικὸ ἔργο. Τὸ

ὄνομά του, ἀπὸ τὴν ρίζα ἄ ο υ ρ ο =αὐγή, θὰ μποροῦσε νὰ σημαίνη τὸν ἄνθρωπο ποὺ εἶναι συνδεδεμένος μὲ τὴν α ὐ γ ή, ποὺ φέρνει τὸ φῶς τῆς αὐγῆς στοὺς ἀνθρώπους, διώχνοντας τὰ σκοτάδια τῆς νύκτας. Καὶ Ἀ ο υ ρ ο β ὶ λ σημαίνει ταυτοχρόνως τὴν πόλι τοῦ Ἀουρομπίντο, ἀλλὰ καὶ τὴν π ό λ ι τ ῆ ς α ὐ γ ῆ ς. Ἐθεμελιώθη στὰς 28 Φεβρουαρίου 1968. Καὶ ἐξελέγη ἡ περιοχὴ τῆς Ποντισσερύ, διότι ἐκεῖ εἶχε ἱδρύσει ὁ φιλόσοφος τὴν σχολή του.

Νέος καὶ ἀγωνιστὴς γιὰ τὴν ἀνεξαρτησία τῆς πατρίδας του, ἐγκατεστάθη τὸ 1910 στὸ Ποντισσερύ, μὲ συντροφιὰ τέσσαρες φίλους τους, χωρὶς νὰ ἔχη ἐπιθυμία νὰ γίνη γ κ ο υ ρ ο ύ, πνευματικὸς ἐκπαιδευτής, χωρὶς νὰ ἔχη σχέδια νὰ ἱδρύση Ἀ σ ρ ά μ. Ἦταν ἀποφασισμένος, ἁπλῶς, νὰ ζήση μὲ τὸν τρόπο ποὺ εἶχε ἀνακαλύψει, κατὰ τὴν θητεία του στὴ Γιόγκα, γιὰ πνευματικὴ ἀναζήτησι. Ἀλλὰ προσήρχοντο διαρκῶς καὶ νέοι σύντροφοι καὶ ἔτσι διεμορφώθη τὸ ἰδεῶδες μιᾶς τελείας βιοτικῆς. Ὁ πρῶτος παγκόσμιος πόλεμος τὸν ἀνάγκασε ν' ἀπομακρυνθῆ. Ἔπειτα ἀπὸ παραμονὴ στὴν Ἰαπωνία, ἐπέστρεψε. Τότε ὠργάνωσε τὴν σχολή του. Ἡ διαφορὰ τῆς Ἀσρὰμ τοῦ Ἀουρομπίντο ἀπὸ τὶς ἄλλες σχολὲς συνίστατο στὸ ὅτι δὲν ἠρνεῖτο τὴν τεχνικὴ πρόοδο καὶ δὲν περιωρίζετο σὲ Ἰνδοὺς μόνον. Ἔτσι, ἀντίθετα μὲ ὅ,τι συνέβαινε στὶς παραδοσιακὲς ἰνδικὲς σχολὲς μὲ τὴν ἁπλότητα τῶν μέσων, ἐδέχοντο μὲ χαρὰ τὶς μηχανὲς καὶ κάθε τεχνικὴ πρόοδο τὴν ἐχρησιμοποιοῦσαν, στὸν βαθμὸ ποὺ δὲν ἐμπόδιζε τὴν πνευματικὴ πρόοδο. Σήμερα, ἡ Ἀσρὰμ ἔχει ἐργαστήρια ξυλουργικῆς, μηχανουργεῖο, σιδηρουργεῖο, φοῦρνο, πλυντήριο, ἀγροικία, τυπογραφεῖο κ.ἄ. Τὸ ἵδρυμα συνεχῶς ἀγοράζει χῶρο καὶ ἐπεκτείνεται. Κατέχει τὸ ἕνα τρίτο τῆς πόλεως Ποντισσερύ. Διαθέτει θέατρο, ἐκπαιδευτικὸ κέντρο ἀνεγνωρισμένο ἀπὸ τὸ κράτος, ἀθλητικὸ γήπεδο, ὀλυμπιακὸ κολυμβητήριο, σταθμὸ ὑγρῶν καυσίμων, χαρτοποιΐα, ἐργαστήρια διαφόρων ἐξαρτημάτων κ.λ.π. Ἡ Ἀσρὰμ εἶναι σήμερα ἕνας μικρὸς κόσμος 2.000 ἀτόμων, ποὺ ζοῦνε τὸ πνευματικό τους ἰδανικό, ἐν πλήρει ὑλικῇ ἀναπτύξει.

Ποιὸς θὰ εἶναι ὁ σκοπὸς τῆς Ἀουροβίλ;

Νὰ γίνη μιὰ πόλις π ο λ υ ε θ ν ι κ ή 50.000 ἀτόμων κατ' ἀνώτατο ὅριο, διηρημένη σὲ τέσσαρες τομεῖς: 1) Κατοικίας, 2) Πνευματικῆς ζωῆς, 3) Διεθνοῦς ζώνης (μὲ μιὰ πανεπιστημιακὴ πόλι, μὲ πνευματικὲς πρεσβεῖες τῶν ἐθνῶν, ἐργαστήρια, κέντρα πνευματικῶν ἀνταλλαγῶν καὶ συνεργασίας γιὰ τὴν εἰρήνη, τὴν καταπολέμησι τῆς ἀθλιότητος, τὴν εἰρηνικὴ ἀξιοποίησι τῆς ἀτομικῆς ἐνεργείας, τὴν διαστημικὴ συνεργασία κ.λ.π.) καὶ 4) Βιομηχανικὴ ζώνη, γιὰ τὶς παραγωγικὲς λειτουργίες. Τὸ πρόγραμμα προβλέπει 10.000 κατοίκους μέχρι τοῦ 1972, διπλασιασμὸ τους στὴν πενταετία μέχρι τοῦ 1977 καὶ πενταπλασιασμὸ στὴν δεκαετία μέχρι τοῦ 1987.

Ποιὸς θὰ μπορέση νὰ γίνη κά-

τοικος τῆς 'Αουροβίλ; Ἡ δίψα τῆς περιπετείας, τοῦ ἐκπατρισμοῦ, ἡ φυγὴ μπροστὰ στὶς δυσκολίες τοῦ παρόντος κόσμου, δὲν εἶναι ἐπαρκεῖς λόγοι. Πρέπει νὰ ἔχῃ αἰσθανθῆ μέσα του τὴν ἀνάγκη νὰ γίνῃ ἕνας νέος ἄνθρωπος, νὰ ζήσῃ μιὰ καλύτερη ζωή. Ἡ 'Αουροβίλ θέλει νὰ εἶναι σημεῖον συναντήσεως τοῦ ἐξωτερικοῦ καὶ τοῦ ἐσωτερικοῦ κόσμου, ποὺ ἀποτελοῦν ἕνα στὴν οὐσία. Ἡ 'Αουροβίλ θέλει νὰ εἶναι ζωντανὸ παράδειγμα τῆς ἑνότητος αὐτῆς, ἡ συγκεκριμένη ἀπόδειξις τοῦ ὅτι ὕλη καὶ πνεῦμα εἶναι ἕνα. Αὐτὸ δὲν θὰ εἶναι ἐφικτόν, παρὰ μόνον ἐὰν καὶ ὅταν οἱ πρῶτοι κάτοικοι ἀποφασίσουν νὰ ὑποταχθοῦν στὸν κοινὸ σκοπό, σὲ μιὰ ὁλοκληρωτικὴ παραίτησι τοῦ ἀτομισμοῦ των. Οἱ ὑποψήφιοι θὰ μποροῦν νὰ ζήσουν μιὰ περίοδο δοκιμαστικὴ ἑνὸς ἔτους. Στὸ διάστημα αὐτὸ θὰ συντηροῦν μόνοι τὸν ἑαυτό τους. 'Εὰν ἐνταχθοῦν στὴν κοινότητα, ἐκείνη θὰ ἀναλάβη τὴν συντήρησί τους, μὲ ἀντάλλαγμα τὴν προσφορά τους. Σύμφωνα μὲ τὴν διακήρυξι τοῦ Σρὶ 'Αουρομπίντο, τὸ χρῆμα δὲν πρέπει νὰ χρησιμοποιῆται γιὰ νὰ φέρνῃ κι' ἄλλο χρῆμα. Πρέπει νὰ προετοιμάζῃ τὴ Γῆ γιὰ τὴν καινούργια πλάσι.

Ἡ ἱδρύτρια τῆς σχολῆς τοῦ Σρὶ 'Αουρομπίντο, γνωστὴ ὡς «Μητέρα», ἐξέφραζε, τὸ 1954, τὸ «ὄνειρο» τῆς πνευματικῆς πόλεως, μὲ αὐτὰ τὰ λόγια:

«Θὰ ἔπρεπε νὰ ὑπάρχῃ κάπου στὴ γῆ ἕνας χῶρος, ποὺ κανένα ἔθνος δὲν θὰ εἶχε τὸ δικαίωμα νὰ εἰπῆ «εἶναι δικός μου». Ἕνας χῶρος, ὅπου κάθε ἄνθρωπος καλῆς θελήσεως, ἔχοντας εἰλικρινῆ βλέψι, θὰ μποροῦσε νὰ ζήσῃ ἐλεύθερα ὡς πολίτης τοῦ κόσμου καὶ νὰ μὴν ὑπακούῃ παρὰ σὲ μία μόνον ἐξουσία, ἐκείνη τῆς ὑπέρτατης ἀληθείας. Ἕνας τόπος εἰρήνης, ὁμονοίας, ἁρμονίας, ὅπου ὅλα τὰ πολεμικὰ ἔνστικτα τοῦ ἀνθρώπου θὰ ἐχρησιμοποιοῦντο ἀποκλειστικὰ γιὰ τὴν κατανίκησι τῶν αἰτίων τῶν πόνων του καὶ τῶν ἀθλιοτήτων του, γιὰ τὴν ὑπερπήδησι τῶν ἀδυναμιῶν καὶ τῶν ἀμαθειῶν του, γιὰ τὸν θρίαμβο ἐπὶ τῶν περιορισμῶν καὶ τῶν ἀνικανοτήτων του. Ἕνας τόπος ὅπου οἱ ἀνάγκες τοῦ πνεύματος καὶ ἡ μέριμνα τῆς προόδου θὰ εἶχαν προτεραιότητα στὴν ἱκανοποίησι τῶν παθῶν καὶ ἐπιθυμιῶν, στὴν ἀναζήτησι ἡδονῶν καὶ ὑλικῶν ἀπολαύσεων. Σ' αὐτὸν τὸν τόπο τὰ παιδιὰ θὰ μποροῦσαν ν' ἀνατρέφωνται ὁλοκληρωτικά, χωρὶς νὰ χάνουν τὴν ἐπαφὴ μὲ τὴν ψυχή τους. Σ' αὐτὸν τὸν τόπο οἱ τίτλοι καὶ οἱ θέσεις θ' ἀντικαθίσταντο ἀπὸ τὶς εὐκαιρίες ὑπηρεσίας καὶ ὀργανώσεως. Τὸ χρῆμα δὲν θὰ εἶχε ρόλο κυριάρχου. 'Αντὶ γιὰ πλούτη ὑλικά, σημασία θὰ εἶχε ἡ ἀτομικὴ ἀξία τοῦ καθενός. Ἡ ἐργασία δὲν θὰ ἦταν μέσον βιοπορισμοῦ, ἀλλὰ ἐκφράσεως καὶ ἀναπτύξεως τῶν ἱκανοτήτων καὶ δυνατοτήτων, μὲ προσφορὰ ὑπηρεσίας στὸ σύνολο. Καὶ τὸ σύνολο θὰ ἐκάλυπτε τὶς ἀνάγκες ὑπάρξεως τοῦ καθενός. Ἕνας τόπος μὲ ἀνθρώπινες σχέσεις, μὲ σχέσεις ἁμίλλης, ἀντὶ πάλης καὶ ἀνταγωνισμοῦ...».

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΒΙΟΘΕΩΡΙΑ

Τοῦ ἀειμνήστου ΑΝΤΩΝΙΟΥ ΑΔΡΙΑΝΟΠΟΥΛΟΥ

Ἀπὸ τὸ «Θεοσοφικὸν Δελτίον» 1939

Ἡ γνῶσις τῶν λειτουργιῶν τῆς φύσεως, τῆς ἀνθρωπίνης ψυχῆς καὶ τῆς παγκοσμίου ζωῆς δὲν δύναται νὰ προκύπτῃ μέσω ἐρεύνης συντελουμένης τῇ βοηθείᾳ τῶν ἀνθρωπίνων αἰσθήσεων. Διὰ τοῦτο μόνον διὰ τῆς μυήσεως δύναται νὰ ἀποκαλύπτεται ἢ νὰ διαγινώσκεται δι᾽ ἐποπτείας μέσῳ τῶν ἐκδηλουμένων ὑπὸ τῆς ἀνθρωπίνης ψυχῆς δυνάμεων καὶ ἱκανοτήτων.

Ἀλλὰ διὰ νὰ φθάσῃ τις μέχρι τῆς μυήσεως, μέχρι τοῦ Διδασκάλου, εἶναι ἀνάγκη, ὡς εἴπομεν ἤδη, νὰ ὑποστῇ μίαν προπαρασκευήν, μίαν μεταβολήν, ἰδίως τοῦ συναισθηματικοῦ μέρους τοῦ εἶναι του. Ἵνα ὅμως ἡ πρὸς τοῦτο προσπάθειά του εἶναι ἀποτελεσματική, ἡ βιοθεωρία, τὴν ὁποίαν θὰ ἐφαρμόσῃ, πρέπει νὰ στηρίζεται ἐπὶ μιᾶς κοσμοθεωρίας προσιτῆς εἰς τὴν ἀνθρωπίνην ἀντίληψιν. Καὶ αὐτὸ προσεπάθησε νὰ ἐπιτύχῃ ἡ ἀρχαία ἑλληνικὴ σκέψις διὰ τῆς διαμορφώσεως τοῦ συστήματος τῆς ἑλληνικῆς φιλοσοφίας, ἥτις ἐκτὸς τῆς θεωρίας τῆς γνώσεως περιελάμβανε μίαν κοσμοθεωρίαν, ἀπορρεύσασαν ἐκ τῶν ἀποκαλύψεων τῶν τότε λειτουργησάντων μυστηρίων, καὶ μίαν βιοθεωρίαν καὶ ἠθικὴν στηριζομένην ἐπὶ τῆς κοσμοθεωρίας ταύτης.

Ἡ βιοθεωρία καὶ ἡ ἠθικὴ τῆς ἑλληνικῆς φιλοσοφίας παλαιότερον δὲν εἶχον διατυπωθῆ συστηματικῶς εἰς τὰ συγγράμματα τῶν τότε φιλοσόφων, διότι καὶ εἰς τὴν Πυθαγόρειον καὶ εἰς τὴν Πλατωνικὴν σχολήν, καὶ ὑπ᾽ αὐτοῦ τοῦ Σωκράτους, ἐδιδάσκοντο προφορικῶς εἰς τοὺς ἐσωτερικοὺς ἀκροατάς. Πρῶτος περὶ τούτων συστηματικῶς ἔγραψεν ὁ Ἀριστοτέλης. Ἀλλ᾽ ἡ ἑλληνικὴ βιοθεωρία καὶ ἠθικὴ διετυπώθη συστηματικώτερον καὶ εὐρύτερον ὑπὸ τῶν Στωϊκῶν.

Κατὰ σύντομον περίληψιν ἡ ἑλληνικὴ κοσμοθεωρία δέχεται δύο πρῶτα αἴτια τῆς δημιουργίας ἢ δημιουργικὰς ἀρχάς, ἐξ ὧν παρήχθησαν τὰ ἄτομα τῆς ὕλης, τὰ φυσικὰ σώματα καὶ αἱ ἀτομικαὶ ψυχαί. Αἱ ἀρχαὶ αὗται ὠνομάσθησαν διαφοροτρόπως ὑπὸ τῶν διαφόρων φιλοσόφων. Ἡ μία, οὖσα ἀβαρὴς συνεχὴς οὐσία, μὴ διακρινομένη τουτέστι εἰς ἄτομα, πληροῦσα τὸ πᾶν, ὠνομάσθη ἐνεργητικὴ ἢ πλαστικὴ οὐσία (τὸ ποιοῦν), μονάς, πῦρ, αἰθήρ, πέμπτον στοιχεῖον, εἶδος, νοῦς, Θεὸς καὶ Λόγος. Ἡ δ᾽ ἑτέρα, κατανεμημένη εἰς ἄτομα ἢ μεριστὴ οὐσία, ὠνομάσθη ἀόριστος

δυάς, παθητικὴ ἀρχὴ (τὸ πάσχον) τῆς δημιουργίας, ὕλη κ. κ. θ. Τὰ ὑλικὰ σώματα καὶ αἱ ψυχαὶ ἀποτελοῦνται ἐκ τῆς δευτέρας ταύτης οὐσίας, τὰ ἄτομα τῆς ὁποίας συγκροτεῖ καὶ διαμορφώνει εἰς μορφὰς ἡ πρώτη τῶν δημιουργικῶν οὐσιῶν, ἥτις πληροῖ τὸ πᾶν, διαθέουσα ἅπασαν τὴν φύσιν καὶ δι' ὅλων τῶν ἐν αὐτῇ δημιουργημάτων. Αὐτὴ εἶναι ἡ πλαστικὴ δύναμις τῆς φύσεως καὶ αὐτὴ προσδιορίζει τὰς ἰδιότητας, τὰς ὁποίας ἐμφανίζουν τὰ δημιουργήματα ταῦτα, καθὼς καὶ τὸν τρόπον τῆς ἐμφανίσεως καὶ λειτουργίας των, εἴτε ταῦτα εἶναι ὑλικὰ σώματα, εἴτε ἔμψυχα ὄντα. Κατ' ἀκολουθίαν ἡ οὐσία τῆς μονάδος, τοῦ Λόγου, ἀποτελεῖ καὶ τὴν ἀρχὴν τῆς ζωῆς. Εἶναι τὸ Ἕν, τὸ πάνσοφον Ἕν. Εἰς τὴν γνῶσιν αὐτοῦ συνίσταται ἡ ἀνθρωπίνη σοφία.

Ἡ παρατηρουμένη ἑνότης καὶ ἁρμονία ἐν τῇ φύσει ὀφείλεται εἰς τὸ ἑνιαῖον καὶ συνεχὲς τῆς οὐσίας ταύτης· ὁ δὲ φυσικὸς νόμος ἀπορρέει ἐκ τῆς φύσεως αὐτῆς, ἐκ τοῦ Λόγου τούτου, ὅστις ἐξαναγκάζει τὰ πάντα ν' ἀκολουθῶσι τὸ ὑπὸ τῶν νόμων αὐτοῦ προδιαγεγραμμένον, οὕτως εἰπεῖν, σχέδιον. Ὡς ἐκ τούτου οὐδεμία δυσαρμονία, οὐδὲν κακὸν ὑπάρχει κατὰ φύσιν. Τὰ πάντα δὲ εἶναι συνηρτημένα καὶ ἐπιδρῶσιν ἄλληλα, ἀναπτυσσόμενα ὑπὸ τὸ κράτος ἀδηρίτου καὶ πρὸς σκοποὺς κατατεινούσης ἀνάγκης. Ἕνεκα τούτου ἡ Μονὰς ὠνομάσθη καὶ ἀνάγκη, ἀδράστεια, δικαιοσύνη καὶ εἱμαρμένη.

Ὡς ἐκ τῆς ἑνότητος τῆς φύσεως καὶ τοῦ φυσικοῦ νόμου τῆς συνδέσεως τῶν δημιουργημάτων μεταξύ των, πάντα ἐπιπλέκονται πρὸς ἄλληλα καὶ πάντα εἶναι πρὸς ἄλληλα φίλα διὰ τὴν ταὐτότητα τοῦ χώρου, ἐν ᾧ εὑρίσκονται, καὶ τῆς οὐσίας, ἐξ ἧς ἀποτελοῦνται. Ἡ μεταξὺ τῶν ὄντων σύνδεσις αὕτη εἶναι ὡς ἐκ τούτου ἱερὰ καὶ οὐδὲν ἐν τῇ φύσει εἶναι ξένον πρὸς τὰ ἄλλα, διότι ὁ κόσμος εἶναι εἷς ἐξ ἁπάντων καὶ εἷς Θεός, εἷς Λόγος ὑπάρχει διὰ πάντων, καὶ οὐσία μία, καὶ νόμος εἷς καὶ λογικὴ μία, κοινὴ πάντων τῶν ἐμψύχων καὶ λογικῶν ὄντων.

Ἕνεκα τῆς κοινότητος ταύτης πᾶσα μεταβολὴ ἐπερχομένη εἰς ἓν οἱονδήποτε κτίσμα ἢ μέρος τῆς φύσεως ἔχει τὸν ἀντίκτυπόν της εἰς τὰ συνεχόμενα πρὸς αὐτὸ ἄλλα μέρη τῆς φύσεως. Τοῦτο δημιουργεῖ μεταξὺ τῶν ὄντων μίαν ἀλληλεγγύην, ἕνεκα τῆς ὁποίας ἕκαστον τούτων δέον νὰ ἐνεργῇ κατὰ τρόπον μὴ βλάπτοντα, ἀλλὰ προάγοντα τὰ ἄλλα. Οὕτως ἐνεργοῦν πᾶν λογικὸν ὂν καθίσταται ἐργάτης καὶ συνεργὸς τῶν συμβαινόντων ἐν τῇ φύσει.

Γενικῶς εἰπεῖν, ἡ φύσις, τὸ Σύμπαν, ἐμφανίζεται ὥς τι ἑνιαῖον σύνολον, φέρον ἐν ἑαυτῷ τὸν Θεὸν ἢ Λόγον καὶ συνεπῶς ὡς εἷς ὀργανισμός, ἓν τεράστιον καὶ ἄπειρον τὴν ἔκτα-

σιν καὶ τὰς δυνάμεις ὄν, ἔχον ζωὴν καὶ συνείδησιν, οὗτινος μέλη ἀποτελοῦν ὅλα τὰ ἐν τῇ φύσει ὄντα.

Διὰ τὴν σύστασιν τῶν ἐν τῇ φύσει πραγμάτων καὶ ζωϊκῶν μορφῶν ἀπαιτεῖται ἀπαραιτήτως ἡ συμβολὴ καὶ συλλειτουργία καὶ τῶν δύο δημιουργικῶν οὐσιῶν. Ἕνεκα τούτων ἡ ἐξωτερικὴ μορφὴ τῶν ὄντων, ἡ λειτουργία αὐτῶν καὶ ὁ ἐσωτερικὸς αὐτῶν Λόγος τελοῦν εἰς στενωτάτην σχέσιν καὶ ἀλληλουχίαν. Ἡ δὲ ἔκφρασις, σύνθεσις καὶ λειτουργία τῆς μορφῆς εἶναι συγχρόνως καὶ πραγματοποίησις τοῦ σκοποῦ τοῦ ὄντος, καθόσον ὁ αὐτὸς λόγος προσδιορίζει ἀμφότερα ταῦτα. Ἐπειδὴ δὲ κατὰ φυσικὸν νόμον καὶ ὑπὸ τὴν ὤθησιν τοῦ ἐσωτερικοῦ νόμου τῆς οὐσίας των ὅλα τὰ ὄντα τείνουσι πρὸς πάντοτε ἀνωτέρους σκοπούς, ἐξελίσσονται πρὸς ἀνωτέρας πάντοτε ὑλικὰς καὶ πνευματικὰς μορφὰς καὶ ὁ Κόσμος ἀκόμη, ὡς σύνολον, ἀνυψοῦται διαρκῶς εἰς ἀνώτερα ἐπίπεδα. Ὅσον δὲ περισσότερον ἐξελίσσονται τὰ ὄντα καὶ πραγματοποιοῦνται ἑκάστοτε ἀνώτεραι μορφαὶ αὐτῶν, κατὰ τοσοῦτον ἡ ὕλη ὑποχωρεῖ καὶ ὁ Λόγος ἀποκτᾷ περισσοτέραν ἐπικράτησιν. Σκοπὸς ἑπομένως, πρὸς ὃν κατατείνουσι τὰ ὄντα εἶναι ἡ ἀπαλλαγὴ αὐτῶν ἀπὸ τῆς ὕλης, ἡ ἀπεργασία τοῦ καθαροῦ Λόγου καὶ ἡ πλήρης πνευματοποίησις αὐτῶν.

Ὅλα τὰ ἐν τῇ φύσει λογικὰ ὄντα, εἰς οἱανδήποτε πνευματικὴν βαθμῖδα καὶ ἂν εὑρίσκωνται, ἀποτελοῦν μίαν λογικὴν κοινωνίαν, ἧς τὰ μέλη συνδέονται ἀρρήκτως πρὸς ἄλληλα καὶ συνεπῶς εἶναι ἀλληλέγγυα πρὸς κοινὴν πρόοδον. Καὶ παρὰ τοῖς ἀνθρώποις ἡ κοινωνικότης καὶ ἡ ἀλληλεγγύη εἶναι ἀπότοκος τῆς λογικῆς αὐτῶν ἰδιότητος καὶ τῆς ἀνάγκης τῆς πνευματικῆς αὐτῶν ἀναπτύξεως καὶ τοῦ πορισμοῦ τῶν ἀναγκαίων τοῦ βίου.

Ἐπὶ κεφαλῆς τῆς κοινωνίας τῶν λογικῶν ὄντων εὑρίσκονται οἱ Θεοί, οἵτινες εἶναι λογικὰ ὄντα, εὑρισκόμενα ἐπὶ πνευματικῆς βαθμῖδος ὑπερτέρας τῆς ἀνθρωπίνης καταστάσεως, εἶναι ὄντα φύσεως καὶ δυνάμεως τελειοτέρας καὶ ὑπερτέρας τῆς ἀνθρωπίνης, σοφά, παντοδύναμα καὶ ἀθάνατα. Ἔχουν πλῆρες καὶ τέλειον λογικόν, ἀναλλοίωτον εὐθυδικίαν, τόπον διαμονῆς τὸν καθαρὸν καὶ ἐλεύθερον αἰθέρα τῶν μεσοπλανητικῶν διαστημάτων, εἶναι εὐδαίμονα καὶ κυβερνῶσι μετὰ δικαιοσύνης τὸν πνευματικὸν κόσμον, καθοδηγοῦντα τοὺς ἀνθρώπους διὰ τῶν χρηστηρίων, τῶν ὀνείρων καὶ τῶν ἐμπνεύσεων.

Μεταξὺ ἀνθρώπων καὶ Θεῶν ὑπάρχει μία ἱεραρχία πνευματικῶν ἐντοτήτων, διαδοχικῶς τελειοτέρων, καθόσον πλησιάζουν περισσότερον πρὸς τὴν κατάστασιν τῶν Θεῶν.

Ὁ ἄνθρωπος εἶναι καὶ οὗτος λογικὸν ὄν, ἀποτελῶν μέλος τῆς κοινωνίας τῶν λογικῶν ὄντων, τῆς αὐτῆς μὲν οὐσίας μετὰ

τῶν Θεῶν, ἀλλὰ πολὺ ὑποδεεστέρας ὀργανικῆς φύσεως καὶ δυνάμεως. Ἔχει περιωρισμένας πνευματικὰς δυνάμεις, ἀναλόγους πρὸς τὰ αἰσθητήρια ὄργανα, ἅτινα διαθέτει, ἀποτελεῖται δ' ἐκ τῆς ψυχῆς, ἥτις καὶ ἀποτελεῖ τὸ κύριον μέρος τῆς ὑποστάσεώς του, τὸ ἡγεμονικόν, καὶ τοῦ σώματος, ὅπερ ὑπόκειται εἰς τὸν νόμον τῆς φθορᾶς καὶ τοῦ θανάτου, δι' ὅ καὶ ὁ ἄνθρωπος εἶναι θνητός. Ὑπόκειται δὲ κατὰ τὸ διάστημα τῆς ζωῆς του εἰς τὴν Μοῖραν, τὴν ὁποίαν δι' ἕκαστον προσδιορίζουν οἱ Θεοί. Μετὰ θάνατον, δηλαδὴ τὸν ἀποχωρισμὸν ἀπὸ τοῦ ὑλικοῦ σώματος, ἡ ψυχὴ ἐπιβιοῖ καὶ ἀναζῇ καὶ πάλιν εἰς ἄλλα σώματα, κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον ἀποκτῶσα ἑκάστοτε νέας πνευματικὰς δυνάμεις καὶ βαίνουσα προοδευτικῶς ἐν τῇ ὁδῷ τῆς ἐξελίξεως. Ἐὰν διὰ τοῦ συγκεντρουμένου οὕτω πνευματικοῦ κεφαλαίου κατορθώσῃ νὰ ἐξαγνισθῇ, γνωρίσῃ ἑαυτὸν ὁ ἄνθρωπος καὶ φανερωθῇ ἡ ἐν αὐτῷ ὑπάρχουσα θεία δύναμις, σώζεται ἀπὸ τῶν βασάνων τῆς ἐπιγείου ζωῆς καὶ λυτροῦται· ὁπότε, ὅταν ἀποχωρισθῇ τοῦ γηΐνου σώματος, καθίσταται ἀθάνατος, ἄμβροτος θεός, παραμένων εἰς τὸν ἐλεύθερον αἰθέρα.

Ἡ σχέσις ἡ συνδέουσα τὸν ἄνθρωπον πρὸς τοὺς Θεοὺς εἶναι σχέσις ὡς πρὸς ἡγεμόνας καὶ προστάτας. Ἡ ἀγάπη πρὸς τοὺς Θεοὺς ἀπαιτεῖ νὰ ὑπακούωμεν εἰς τὸν καθολικὸν νόμον τῆς φύσεως, ἐφ' ὅσον ἐπιτρέπει τοῦτο ἡ ἀνθρωπίνη ἡμῶν ἀδυναμία. Ὁ ἄνθρωπος ἐπικοινωνεῖ πρὸς τοὺς Θεοὺς διὰ τῆς προσευχῆς καὶ διὰ τῶν ὑπὸ τῆς θρησκείας ἐφαρμοζομένων ἱεροτελεστιῶν· ἂν δὲ εἶναι ἁγνὸς καὶ ζῇ κατὰ φύσιν, δέχεται ἐκ τῶν Θεῶν ἐμπνεύσεις, μονονουχὶ διδασκαλίας. Ἡ δὲ καλλιέργεια καὶ ἐξέλιξις τῶν ἀνθρωπίνων δυνάμεων καὶ ἱκανοτήτων φέρει τὴν ἀνθρωπίνην ψυχὴν εἰς ἕνωσιν μετὰ τοῦ Θείου διὰ τῆς ἐκστάσεως.

Παράγγελμα τῆς Στωϊκῆς Φιλοσοφίας εἶναι: «Συζῆν Θεοῖς». Ὁ ἄνθρωπος πρέπει να φαντάζεται ἑαυτὸν πάντοτε ἐνώπιον τῶν Θεῶν, ἀπέναντι τῶν ὁποίων πρέπει νὰ τρέφῃ εὐγνωμοσύνην, ὡς παρεχόντων πᾶν ἀγαθὸν πρὸς τοὺς ἀνθρώπους· νὰ ἐπιδεικνύῃ τὴν ψυχήν του πράττουσαν ὅ,τι εἶναι σύμφωνον πρὸς τοὺς νόμους τῆς φύσεως τοῦ Θείου Λόγου, καὶ νὰ ἔχῃ ἐμπιστοσύνην πρὸς τὴν πορείαν τῆς φύσεως, καὶ τὴν ἐν αὐτῇ ἐπικρατοῦσαν τάξιν καὶ δικαιοσύνην.

Ὁ ἄνθρωπος πρέπει νὰ ἔχῃ πάντοτε ὑπ' ὄψει του, ὅτι εἶναι μέλος τοῦ συστήματος τῆς κοινωνίας τῶν λογικῶν ὄντων, ὅτι ἡ ἰδιότης του ὡς λογικοῦ ὄντος ἀπαιτεῖ τὴν ἐν κοινωνίᾳ ζωήν, ὅτι βούλημα τῆς φύσεως εἶναι ὅπως πάντα τὰ λογικὰ ὄντα συνδέωνται πρὸς ἄλληλα δι' ἀλληλεγγύης καὶ ἀγάπης καὶ ὅτι πρέπει νὰ βοηθῶσι καὶ ὠφελῶσι καὶ οὐχὶ νὰ βλάπτωσιν ἄλληλα.

Ὡς πρὸς τὸν ἄνθρωπον καὶ πᾶν λογικὸν ὂν βιωτικαὶ καὶ ἠθικαὶ ἀρχαὶ εἶναι αἱ αὐταὶ πρὸς τὰς ἀρχάς, τοὺς νόμους τουτέστι, τῆς καθόλου φύσεως. Ἡ δὲ πρὸς τοὺς φυσικοὺς νόμους συμφωνία τῆς ζωῆς καὶ τῆς διαγωγῆς ἀποτελεῖ συμφωνίαν πρὸς τὸν Λόγον, ὅστις εὑρίσκεται ἐν τῇ οὐσίᾳ τοῦ ἀνθρώπου ἅμα καὶ τοῦ συνόλου τῆς φύσεως, διότι ὁ ἀνθρώπινος Λόγος εἶναι μόριον τοῦ Θείου Λόγου, συγγενὴς καὶ ὁμοειδὴς πρὸς αὐτόν. Σκοπὸς ἄρα τοῦ βίου εἶναι ἡ ρύθμισις αὐτοῦ συμφώνως πρὸς τὸν Λόγον τοῦτον, δηλαδὴ πρὸς τὸν φυσικὸν νόμον.

Κατὰ τοὺς Στωϊκούς, ἐν ἡμῖν φέρομεν τὸν δαίμονα (1), ὅστις εἶναι αὐτὴ ἡ ψυχή μας, συγγενῆ καὶ τοῦτον καὶ ὁμοίας φύσεως πρὸς τὸν διοικοῦντα τὸν ὅλον Κόσμον. Οὗτος προσδιορίζει καὶ τὰς λειτουργίας τῆς ἀνθρωπίνης ζωῆς καθ' ὅλας τὰς λεπτομερείας καὶ ἐκδηλώσεις αὐτῆς. Κατ' ἀκολουθίαν, ἐκτὸς τοῦ φυσικοῦ νόμου, ὅν δέον ν' ἀκολουθῇ ὁ ἄνθρωπος, ἵνα διάγῃ ἐν ἀρετῇ, δέον ἀκόμη νὰ σκέπτεται καὶ νὰ πράττῃ συμφώνως πρὸς τὰς ὑπαγορεύσεις τοῦ ἐν αὐτῷ δαίμονος, ὅστις ἀποτελεῖ τὸ λογικὸν καὶ θεῖον μέρος τοῦ εἶναι μας. Ἐὰν ὑφίσταται τοιαύτη συμφωνία, τότε ὁ ἄνθρωπος ζῇ ὁμολογουμένως τῇ φύσει, τουτέστι κατ' ἀρετήν. Ἐφ' ὅσον ὅμως παραβλέπῃ τὰς ὑπαγορεύσεις τοῦ ἐν αὐτῷ λόγου καὶ ἄγεται ὑπὸ τοῦ ἀλόγου καὶ κακοδαίμονος μέρους τοῦ εἶναι του, ζῇ κατὰ πάθος καὶ οὐχὶ ὁμολογουμένως τῇ φύσει. Ἐκ τούτου προκύπτει, ὅτι τὰ ἐκδηλούμενα ὑπὸ τῶν ἀνθρώπων πάθη εἶναι ἀποτέλεσμα τῆς μὴ συμφωνίας τῶν συναισθημάτων καὶ σκέψεων αὐτῶν πρὸς τὴν ἐν τῇ φύσει τάξιν καὶ τὸν ἐν αὐτοῖς δαίμονα.

Πρὸς ἐπίτευξιν τῆς πρὸς τὸν ἐν ἡμῖν δαίμονα συμφωνίας δὲν ἀρκεῖ ἡ γνῶσις τῆς θείας τάξεως ἐν τῷ κόσμῳ, ἀλλὰ καὶ ἡ ἐλευθέρα ἀπόφασις τοῦ ἀνθρώπου πρὸς μεταβολὴν τῆς γνώσεως ταύτης εἰς πρᾶξιν, καθόσον ὁ ἄνθρωπος, πεπροικισμένος, ὡς ἐκ τῆς συστάσεώς του, μὲ ἐλευθέραν βούλησιν, δύναται συμφώνως πρὸς ταύτην ν' ἀκολουθῇ ἢ νὰ παραβαίνῃ τὰς ὑπαγορεύσεις τῆς φύσεως καὶ τοῦ ἐν αὐτῷ δαίμονος. Ἐνῷ τὰ κατώτερα αὐτοῦ ὄντα, στερούμενα λογικοῦ καὶ ἐλευθέρας βουλήσεως, ἐνεργοῦν σύμφωνα πρὸς τὸν ἐν ἑαυτοῖς νόμον, ὅστις ἐκδηλοῦται ὡς ἔνστικτον. Ἀλλ' ἐὰν ὁ ἄνθρωπος κατανοῇ καλῶς τὰ ἐν τῇ φύσει συμβαίνοντα, ἀποκτᾷ τελείαν γνῶσιν καὶ ἑαυτοῦ, ἀποκτᾷ τουτέστι τὴν αὐτογνωσίαν καὶ τότε ταυτίζει τὴν βούλησίν του ἐλευθέρως πρὸς τὴν βούλησιν τῆς δημιουργοῦ Θεότητος, ἥτις διήκει διὰ σύμπαντος τοῦ κόσμου ὡς φυσικὸς νόμος. Ἡ γνῶσις τότε ἡμῶν αὐτῶν, ὁμοῦ μὲ τὴν γνῶσιν τῆς ἀληθοῦς φύσεως καὶ τάξεως τοῦ παντός, ἐπιφέρει

(1) Παρὰ τοῖς ἀρχαίοις ἡ λέξις δαίμων σημαίνει ψυχήν, πνεῦμα, θεόν.

τὴν νέκρωσιν τῶν κατωτέρων ὁρμῶν ἡμῶν καὶ τὴν ἐφαρμογὴν βίου ἀναλόγου πρὸς τὰς ἐνεργείας τοῦ Λόγου τοῦ Παντός. Αὐτὴ εἶναι κατὰ τὴν ἑλληνικὴν σκέψιν ἡ πραγματικὴ σοφία καὶ ὁ ὕψιστος καὶ μοναδικὸς σκοπός, πρὸς ὃν πρέπει νὰ κατατείνῃ ὁ ἄνθρωπος, ὅστις διὰ τῆς ἐπιτεύξεως αὐτοῦ καθίσταται καὶ εὐδαίμων, καθόσον ἡ εὐδαιμονία του ἔγκειται εἰς τὴν ἐντὸς αὐτοῦ εὑρισκομένην πηγὴν τοῦ ἀγαθοῦ καὶ ἐν τῷ πράττειν ὅ,τι ἀπαιτεῖ ἡ φύσις τοῦ ἀνθρώπου.

Διὰ δὲ τῆς ἐπερχομένης μεταβολῆς εἰς τὸ ἐσωτερικὸν εἶναι τοῦ ἀνθρώπου, διὰ τῆς πραγματώσεως τοῦ ἀνθρωπίνου σκοποῦ, δημιουργεῖται ὁ νέος ἀνθρώπινος τύπος, ὁ ἀληθὴς ἄνθρωπος, ὁ σοφός.

Ἔχομεν τὴν ἀντίληψιν, ὅτι ἡ ἐκτεθεῖσα κοσμοθεωρία καὶ βιοθεωρία, ἀποτέλεσμα τῆς ἑλληνικῆς σκέψεως καὶ ἐμπνεύσεως, μελετωμένη ἐν ταῖς λεπτομερείαις αὐτῆς ἐξ αὐτῶν τῶν πηγῶν τῆς ἑλληνικῆς φιλοσοφίας, δύναται ν' ἀποτελέσῃ πραγματικὸν φάρον διὰ τὸν προσανατολισμὸν παντὸς ἀνθρώπου μέσα εἰς τὸν σκοτεινὸν καὶ πλήρη σκοπέλων ὠκεανὸν τῆς ἀνθρωπίνης ἀγνωσίας καὶ νὰ προπαρασκευάσῃ τὸν ἐρευνητὴν δι' ἀνωτέρας γνώσεις.

Ἀποκτήσετε

ΚΑΙ ΣΕΙΣ

τὸν χρυσόδετο τόμο

ΙΛΙΣΟΣ

ΕΠΙΛΟΓΗ ΤΡΙΕΤΙΑΣ

1956 — 1958

Οἱ συνδρομηταὶ τοῦ ΙΛΙΣΟΥ δικαιοῦνται νὰ τὸν ἀγοράσουν ΜΟΝΟΝ δρχ. 60 ἀντὶ τῆς τρεχούσης τιμῆς τῶν 70 δραχμῶν.

ΜΕΡΙΚΟΙ φίλοι τοῦ ΙΛΙΣΟΥ στέλνουν την συνδρομη τους αφοῦ αναγκασθοῦμε, μὲ λυπη μας, να τους ενοχλησωμε με ὑπενθυμίσεις, οἱ οποιες κοστιζουν και χρόνο και χρηματα, η να στείλωμε εἰσπρακτορα, που κοστίζει επίσης, δηλαδη αφαιρει απο το περιοδικο ενα μερος της συνδρομῆς

Οἱ πολλοὶ εἶναι τακτικοί. Ἑνωσου μαζί τους!

«Κληρονομικότης» καὶ Μετενσάρκωσις

Giovanni VRIATORE
(Ἀπὸ τὸ περιοδικὸ Rivista Teos. Italiana)

Ὑπάρχει μέσα στὸν ἄνθρωπο ἕνα σαράκι, ποὺ τὸν δαγκώνει ὅλο καὶ περισσότερο, στὸ πέρασμα τῶν ἐτῶν. Τὰ πρῶτα ἄσπρα μαλλιά, οἱ πρῶτες ρυτίδες, τὸ φανερώνουν: Εἶναι ὁ φόβος τοῦ γήρατος, προλόγου τοῦ φυσικοῦ θανάτου.

Δεσμὰ τῶν ἠθικῶν, κοινωνικῶν καὶ θρησκευτικῶν διδασκαλιῶν κρατοῦν τὸν ἄνθρωπο στὸν βράχο τῆς ἀμαθείας. Θὰ ἔβλεπε τὴ ζωὴ διαφορετικά, ἂν τοῦ ἐξηγοῦσαν ὅτι ὑπῆρχε καὶ προτοῦ νὰ κατοικήση στὸ παρὸν φυσικό του σῶμα καὶ ὅτι μετὰ τὴν φθορὰ αὐτοῦ τοῦ σώματος, θὰ ἐξακολουθήση νὰ ὑπάρχη. Αἱ θρησκεῖαι ἀπέτυχαν τελείως σ' αὐτὸν τὸν προορισμό. Ἔχτισαν γιὰ τὸν ἄνθρωπο σπίτια καὶ τὰ στόλισαν μὲ διάφορα σκεύη πνευματικά, ἀλλὰ ξέχασαν τὸ σπουδαιότερο: τὰ θεμέλια.

Τὰ σπίτια αὐτὰ τώρα παρουσιάζουν ρωγμὲς ἀπειλητικὲς καὶ οἱ ἄνθρωποι τὰ ἀφήνουν, μὴν ξέροντας ποῦ νὰ βροῦν ἀσφαλὲς καταφύγιο. Ἕνας περιωρισμένος ἀριθμὸς τὸ βρίσκουν στὴν «πίστι — ἐλπίδα» καὶ ἡ πλειονότης στὸν ἐπιστημονικὸ ὑλισμό.

Ὅταν ἕνα ἐθνικὸ μνημεῖο κινδυνεύει νὰ καταρρεύση, οἱ τεχνικοὶ τὸ σώζουν μὲ ἐνέσεις τσιμέντου. Στὴν περίπτωσι τῶν θρησκειῶν, τώρα, δὲν γίνεται οὔτε αὐτό. Σειρῆνες πολλὲς σημαίνουν τὸν συναγερμό, ἀλλὰ οἱ τεχνικοὶ ἢ εἶναι δειλοὶ ἢ εἶναι ἀδαεῖς ἢ ἐλπίζουν σὲ κάποιο θαῦμα...

Θὰ ἐξησφαλίζετο τὸ στερέωμα τοῦ θρησκευτικοῦ οἰκοδομήματος, ἂν τοῦ ἐγίνοντο δύο «ἐνέσεις» ὑπὸ μορφὴν διδασκαλιῶν, ἂν τοῦ παρουσιάζοντο οἱ δύο θεμελειώδεις νόμοι τῆς θείας δικαιοσύνης.

1ον. Ὁ Νόμος τοῦ αἰτιατοῦ.

2ον. Ὁ νόμος τῆς μετενσαρκώσεως.

Ὁ πρῶτος νόμος ἔχει ἐφαρμογὴ σ' ὅλες τὶς φυσικὲς ἐκδηλώσεις (καὶ ἔχει ἀναγνωρισθῆ ἀπὸ τὴν πειραματικὴ ἐπιστήμη ὑπὸ τὴν μορφή: σὲ κάθε αἰτία ἀντιστοιχεῖ ἕνα ἀποτέλεσμα, σὲ κάθε δρᾶσι ἀντιστοιχεῖ μιὰ ἀντίδρασις) σ' ὅλες τὶς ψυχικές, νοητικὲς ἢ συναισθηματικὲς ἐκδηλώσεις (ὑπὸ τὴν ἔννοια τοῦ «ὃ ἐὰν γὰρ σπείρῃ ὁ ἄνθρωπος, τοῦτο καὶ θερίσῃ»).

Ὁ δεύτερος νόμος διαπιστώνεται σ' ὅλες τὶς ἐκδηλώσεις τῆς ζωῆς: Ὁ ἄνθρωπος ἐργάζεται καὶ ἐξελίσσεται ἐξ ἰδίων. Καὶ μὴ μπορώντας νὰ τερματίση τὴν ἐξέλιξί του σὲ μιὰ μόνον φυσικὴ ζωή, ἐπαναλαμβάνει τὴν ἐξέλιξί του σὲ

ἄλλο φυσικὸ σῶμα, κατὰ τὸν δέοντα χρόνο, μιὰ ἐξέλιξι, ἡ ὁποία τελικὰ τὸν καθιστᾶ κύριο συνειδητὸν τῆς κοσμικῆς καταστάσεως καὶ τὸν πλησιάζει σὲ ὅ,τι καθορίζεται ὡς «παράδεισος».

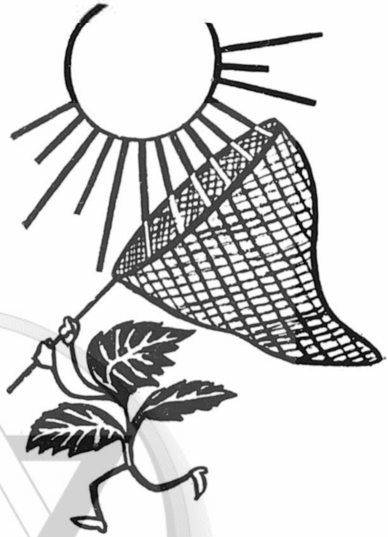
Πολλὰ ἔχουν γραφῆ εἰς ἐπικύρωσιν τῆς ἀληθείας τοῦ νόμου τῆς μετενσαρκώσεως καὶ εἰδικώτερα ἔχει συλλεχθῆ ἄφθονο ὑλικό, ποὺ ἀναφέρεται σὲ περιπτώσεις «ἀτομικῶν ἀναμνήσεων τοῦ παρελθόντος». Ἡ «πειραματικὴ» ἀπόδειξις ἔγκειται σὲ στοιχεῖα ἐρευνητῶν τεθνεώτων ἢ ζώντων, διὰ τῆς ὑπνώσεως, οἱ ὁποῖοι ἀνέτρεξαν σ' ἐποχὲς μέχρι καὶ 500 ἔτη πίσω, μὲ πληροφορίες, ποὺ ἐλέγχθησαν. Ἡ ὑλιστικὴ θεωρία τῆς κληρονομικότητος θέλει νὰ καταρρίψη αὐτὴν τὴν πειραματικὴ ἐπιβεβαίωσι. Ἀλλὰ ἡ θεωρία αὐτὴ προσκρούει σ' ἕναν ἀτράνταχτο τοῖχο, διότι ὁ ἄνθρωπος αὐτοαναγνωρίζεται ὡς «ἀτομικὴ ὀντότης ἔστω καὶ ἄνευ τοῦ φυσικοῦ σώματος», ἤτοι, ἁπλούστερα, ΥΠΑΡΧΕΙ. Δὲν ἔχει ἀνάγκη νὰ κυτταχθῆ στὸν καθρέφτη καὶ νὰ ταυτισθῆ μὲ τὸ φυσικό του πρόσωπο. «Ὑπάρχει», «εἶναι» ὡς αὐτάρκης ὀντότης. Καὶ αὐτὴ ἡ ὕπαρξίς του δὲν χρειάζεται τὸ κρᾶμα τῶν κληρονομικῶν ἐπιδράσεων τῶν φυσικῶν του προγόνων. Ἀντιθέτως, τὰ ζῶα δὲν εἶναι ἀτομικὲς ὑπάρξεις, ἐπὶ τοῦ παρόντος, θὰ γίνουν ὅμως στὸν δέοντα χρόνο, στὸ μακρινὸ μέλλον, καθ' ὃν τρόπο κι' ἐμεῖς δὲν ὑπήρχαμε ὡς ἄτομα, δηλαδὴ ἄνθρωποι στὸ μακρινὸ παρελθόν. Ὁ ἄνθρωπος ἔγινε «ἀτομικὸν ὄν», ἐνῶ τὰ ζῶα, στὶς διάφορες συνομοταξίες, ἀνήκουν ἀκόμα στὶς «ὁμάδες», γι' αὐτὸ καὶ δὲν ἔχουν τὸ δέος τοῦ φυσικοῦ θανάτου.

Τὸ νὰ πῆς «εἶμαι» καὶ νὰ πεισθῆς ὅτι «εἶσαι», εἶναι μιὰ ἐργασία προσιτὴ σέ ὅλους, ἡ ὁποία συντελεῖται ὅταν ἔχομε ἐξελιχθῆ καὶ ἀποκτήσει τὴν συνείδησι μιᾶς ὑπάρξεως ἀνωτέρας ἀπὸ τὴν φθαρτὴ φυσικὴ μαζὶ μὲ ἀναμνήσεις ἀπὸ περασμένους βίους, οἱ ὁποῖοι συνετέλεσαν στὴν τωρινή μας ὑπόστασι. Τὸ νὰ πῆς «εἶμαι» δὲν σημαίνει ὅτι συντάσσεις τὴν παρηγοριὰ ἢ τὴν ἐλπίδα μὲ τὸ ἀνθρώπινο δημιούργημα, μὰ ὅτι ἔχεις συνείδησι τῆς πραγματικότητος.

Τὸ νὰ πῆς, ἀντιθέτως, καθὼς θέλει ἡ θεωρία τῆς κληρονομικότητος, ὅτι «ἐγὼ θὰ μποροῦσα νὰ ἔχω, τώρα, κάποιες ἀναμνήσεις σπαρμένες ἀπὸ ἕναν πρόπαππό μου, ποὺ ἔζησε πρὶν 500 χρόνια, γιὰ νὰ πιστέψω ὅτι ὑπῆρξα ἐγὼ κάποιος τυχοδιώκτης στρατιώτης, ἀντὶ τοῦ πάππου μου», δὲν κλονίζει τὴν θεωρία τῆς μετενσαρκώσεως, ἀλλὰ γεννᾶ, ἁπλῶς, κάποιες ἀμφιβολίες στὸν δυτικὸ κόσμο, ἐπειδὴ λείπουν βαθειὰ στοιχεῖα γιὰ τὴν μετενσάρκωσι.

Ὡστόσο, αὐτὸς ὁ νόμος περιέχει μιὰ λογικότητα καὶ μιὰ δικαιοσύνη, ὥστε οἱ ὑποστηρικταί του αὐξάνουν συνεχῶς.

Ἡ φωτοσύνθεσις ὡς πηγὴ τῆς τροφῆς

Κατὰ τὸν καθηγητὴν
Α. ΝΙΚΗΦΟΡΟΒΙΤΣ

Ἀληθινὴ ἐπανάστασις ἔχει συντελεσθῆ, τὰ τελευταῖα χρόνια, στὸν τομέα τῆς παραγωγικότητος τῶν νέων ὑλῶν. Μιὰ νέα ἐπανάστασις εἶναι ἐπὶ θύραις, τώρα, σ' ἕναν τρίτο τομέα: τὴν διατροφὴ τοῦ ἀνθρώπου.

Γιὰ τὸν ἄνθρωπο, καθὼς καὶ γιὰ κάθε ἄλλη μορφὴ ζωῆς στὸν πλανήτη, μόνη πρωταρχικὴ πηγὴ τροφῆς εἶναι ἡ φωτοσύνθεσις τῶν φυτῶν. Τὰ φυτὰ χρησιμοποιοῦν τὴν δύναμι τοῦ ἡλίου γιὰ νὰ δημιουργήσουν περίπλοκες ὀργανικὲς οὐσίες, πλούσιες σὲ ἐνέργεια. Ἡ ἀφθονία τῶν τροφίμων καὶ τῶν ἀκατεργάστων ὑλῶν ἐξαρτᾶται κατὰ μέγα μέρος ἀπὸ τὴν «παραγωγικότητα» αὐτῆς τῆς φωτοσυνθέσεως καὶ ἀπὸ τὴν ἔκτασι τοῦ ἀνθρώπινου ἐλέγχου ἐπ' αὐτῆς.

Σὲ μιὰ ἔκτασι σχεδὸν ἑνὸς ἑκατομμυρίου τετραγωνικῶν μιλίων —περίπου τὸ ἕνα ἕκτον τῆς ἐδαφικῆς ἐπιφανείας τῆς ὑδρογείου— ὁ ἄνθρωπος ἀντικατέστησε τὴν χαμηλῆς ἀποδόσεως βλάστησι μὲ φυτεῖες μεγαλυτέρας παραγωγικότητος. Ἀλλὰ πρόκειται γιὰ τὴν ἀρχὴ μόνον μιᾶς μάχης γιὰ ἀφθονία τροφῆς.

Ὅλες οἱ τωρινὲς ποικιλίες ἐσοδειῶν καὶ γεωργικῶν καλλιεργειῶν χρησιμοποιοῦν μέχρι τοῦ ἑνὸς ἑκατοστοῦ τῆς συνολικῆς ἡλιακῆς ἀκτινοβολίας. Θεωρητικὰ εἶναι δυνατὸν νὰ χρησιμοποιηθῇ τὸ ἕνα τρίτον της. Ἀτυχῶς, ἡ ἀντίληψις τῆς φωτοσυνθέσεως ὡς ἀποφα-

σιστικοῦ παράγοντος στὴν παραγωγικότητα δὲν ἔχει ἐφαρμοσθῆ στὴν πρᾶξι ἀπὸ πολὺν καιρό. Μόνον στὰ τελευταῖα χρόνια οἱ ἐπιστήμονες προσήγγισαν στὸ πρόβλημα τῆς φωτοσυνθέσεως.

Θεωρητικῶς, εἶναι δυνατὴ ἡ ἐπίτευξις τῶν ἤδη συνήθων ἐσοδειῶν στὶς περιοχὲς βορείου πλάτους 60—65ο, ἐνῶ στὶς περιοχὲς ἀφθόνου ἡλιακῆς ἀκτινοβολίας ἡ παραγωγὴ μπορεῖ νὰ διπλασιασθῆ ἕως τριπλασιασθῆ. Τὸ θεωρητικὸν τῆς παραγωγικότητος ἐξαρτᾶται ἀπὸ τὴν δυνατότητα τοῦ φυτοῦ ν' ἀπορροφήσῃ τὸ ἥμισυ ἕως τὰ τρία πέμπτα τῆς ἡλιακῆς ἐνεργείας, ὑπὸ τὸν ὅρον τῆς ἐκθέσεως στὶς ἀκτῖνες του τῆς μεγαλυτέρας δυνατῆς ἐπιφανείας φυλλωμάτων, πρᾶγμα ποὺ δὲν εἶναι πρακτικὰ δυνατόν. Ἐξ ἄλλου, ἡ δυνατότης ἀπορροφήσεως ηὐξημένης ἡλιακῆς ἀκτινοβολίας ἐξαρτᾶται ἀπὸ τὴν δυνατότητα ὑγρότητος καὶ ἐξατμίσεως, ἤτοι ἀπὸ ἕνα πολὺ ἐξελιγμένο σύστημα ἀρδεύσεως.

Ἐὰν αἱ συνθῆκαι τῆς φωτοσυνθέσεως (φῶς, θερμοκρασία, ἐκλογὴ ποικιλιῶν) δὲν εἶναι εὐνοϊκαί, τότε ἡ ὀρυκτὴ θρέψις δὲν ἐπιτελεῖται καθὼς πρέπει καὶ δὲν ἐπιτυγχάνονται καλὲς ἐσοδεῖες. Τὸ ἅπλωμα τοῦ φυλλώματος δὲν εἶναι εὔκολο, διότι προκαλεῖται σκίασις ἄλλου μέρους τοῦ φυτοῦ ἀπὸ τὸ ἁπλωμένο τμῆμα, ὁπότε ναὶ μὲν ἀναπτύσσονται καὶ πληθύνονται μερικὰ φύλλα, ἄλλα ὅμως μαραίνονται καὶ πεθαίνουν, κατὰ τὸν ἀγῶνα γιὰ φῶς. Τὰ λιπάσματα δὲν ἀποτελοῦν λύσι, διότι βοηθοῦν μόνον σὲ συνάρτησι τῆς ποσότητος φωτός, ὑγρασίας καὶ ποικιλιῶν σπόρων. Ἡ παραγωγικότης αὐξάνει μὲ τὴν φωτοσύνθεσι ἰδίως σὲ φυτὰ κατακορύφου ἀναπτύξεως, ὅπως τὸ σιτάρι, τὸ καλαμπόκι, τὸ ρύζι. Τὸ ἀντίθετο συμβαίνει σὲ φυτὰ ὁριζοντίου ἀναπτύξεως, ὅπως ἡ πατάτα, τὸ καρπούζι κ.λ.π.

Τὸ πρόβλημα τῆς φωτοσυνθέσεως μὲ κατάλληλη ἐκλογὴ ποικιλιῶν σπόρων καὶ περιβάλλοντος τελεῖ ὑπὸ μελέτην πάντοτε. Ἀσχολοῦνται ἰδιαίτερα οἱ χημικὲς βιομηχανίες, γιὰ τὴν ἀνακάλυψι οὐσιῶν, οἱ ὁποῖες νὰ ἀπορροφοῦν καὶ μετασχηματίζουν τὴν ἐνέργεια τοῦ φωτός, ἀπὸ αὐτὴ τὴν ἀνεξάντλητη πηγὴ ἐνεργείας ποὺ εἶναι ὁ Ἥλιος. Ἡ τάσις τῶν ἐπιστημόνων εἶναι νὰ ἐπιτύχουν τεχνητὴ φωτοσύνθεσι πρὸς δημιουργίαν νέων οὐσιῶν μὲ καθωρισμένες ἰδιότητες. Ἡ προοπτικὴ εἶναι, ἐπὶ τοῦ παρόντος, φανταστική, ἀλλὰ δὲν εἶναι μακρυά, ἴσως, ἡ πραγματοποίησις.

Ἐπαφὴ μὲ τὸ Θεῖον

Σὲ ἐντυπώσεις του ἀπὸ ταξίδι στὸ Κολόμπο τῆς Κεϋλάνης, ξένος δημοσιογράφος περιγράφει τὴν ἀκόλουθη σκηνή: Μπαίνει, ἀπὸ περιέργεια, σὲ βουδδικὸ ναό, ποὺ βρίσκεται σὲ πολυθόρυβο κέντρο τῆς πολιτείας. Μέσα στὸ μισοσκόταδο καὶ τὴν ἄκρα σιωπή, διακρίνει ἕνα ἄνθρωπο, καθισμένο σταυροπόδι, ἀκίνητο μπροστὰ στὸ ἄγαλμα τοῦ Βούδδα, μὲ κλειστὰ τὰ μάτια, βυθισμένο σὲ περισυλλογή, στοχασμὸ καὶ ἄφωνη προσευχή. Ἀφοῦ πέρασε ἀρκετὴ ὥρα, σηκώθηκε καὶ ἔφυγε. Ρωτώντας, ὁ ξένος δημοσιογράφος ἔμαθε πὼς καθημερινὰ ἀρκετοὶ ἄνθρωποι περνοῦν ἀπὸ τὸ ναὸ κάθε πρωΐ, στοχάζονται καὶ προσεύχονται καὶ ὕστερα πηγαίνουν στὶς δουλειές τους. Ὁμολογῶ πὼς πολὺ μὲ ἐντυπωσίασεν ἡ σκηνὴ αὐτή, γιατὶ μὲ τὴν ὑποβλητική της ἁπλότητα φανερώνει ἐκεῖνο πού, ἀπὸ ἀρχαιότατα χρόνια, γνωρίζει ὁ ἄνθρωπος τῆς Ἀνατολῆς καὶ ξέχασε ἢ περιφρονεῖ ὁ πάντα βιαστικὸς ἄνθρωπος τῆς Δύσεως: πὼς ἡ καθημερινὴ ἠθικὴ ἄσκησι, μὲ αὐτοέλεγχο τῶν πράξεων (ὅπως ἔκαναν καὶ οἱ Πυθαγόρειοι) καὶ ἡ ἐπίκλησι τοῦ θείου μὲ τὴν προσευχή, δίνουν δύναμι γιὰ ν' ἀντιμετωπισθοῦν μὲ γαλήνη καὶ θάρρος οἱ χίλιες ἀντιξοότητες καὶ οἱ μύριοι πειρασμοί, στοὺς ὁποίους ἐκθέτει τὸν ἄνθρωπο ὁ ἐγκόσμιος βίος του...

***

Ἀναρωτιέμαι ἂν τὸ φαινόμενο τοῦ σύγχρονου ἀνθρώπου, ποὺ παραδέρνει μέσα στὸ καταθλιπτικὸ ἄγχος τῆς «προόδου», δηλαδὴ ἀναζητώντας διαρκῶς καὶ πιὸ καινούργια πράγματα, δὲν ἐπαληθεύει τὴν παρατήρησι τοῦ Πασκὰλ πὼς «ὁ ἄνθρωπος ψάχνει μὲ τί νὰ γεμίσει τὸ μεγάλο κενὸ ποὺ δημιούργησε βγαίνοντας ἀπὸ τὸν ἑαυτό του»; Καὶ σκέφτομαι ἂν δὲν θὰ ἔκανε καλὰ νὰ ξαναγύριζε στὸν ἑαυτό του, μιὰ καί, ὅπως βεβαιώνει ὁ Μάρκος Αὐρήλιος, δὲν ἔχει κανένα καταφύγιο πιὸ σίγουρο ἀπὸ τὴν ψυχή του. Πῶς, ὅμως, μποροῦμε νὰ ξαναγυρίσουμε στὸν ἑαυτό μας γιὰ νὰ βροῦμε τὴ γαλήνη καὶ τὴν ἰσορροπία μας, ὅταν ὅλες οἱ συνθῆκες τοῦ σύγχρονου βίου μᾶς σπρώχνουν πρὸς τὰ ἔξω, εἶναι μαγνητικὰ ἐξωστροφικές; Πῶς μποροῦμε ν' ἀντισταθοῦμε στὶς ἕλξεις τοῦ ἔξω κόσμου; Πῶς νὰ κλειστοῦμε στὸν ἑαυτό μας, ὅταν δίπλα μας τὰ ὁρμητικὰ ρεύματα παρασέρνουν τοὺς πάντας καὶ τὰ πάντα γιὰ νὰ τοὺς κάνουν μιὰ θολὴ μάζα, ποὺ

δὲν συνειδητοποιεῖ γιατί σέρνεται ἔτσι στὰ τυφλὰ καὶ δὲν ξέρει κἂν ποῦ πάει; Πῶς νὰ σταθοῦμε κατάμονοι μέσα στὴν πλήμμυρα αὐτὴ ποὺ κατακλύζει καὶ σκεπάζει ὅλα τὰ γύρω μας; Πῶς νὰ κλείσουμε τὰ μάτια μας στὰ «θαύματα» ποὺ προβάλλονται μπροστά μας καὶ πῶς νὰ κλείσουμε τὰ αὐτιά μας στὶς γοητευτικὲς σειρῆνες ποὺ μᾶς τραγουδοῦν μὲ τόση γλύκα τὶς ἐγκόσμιες χαρὲς καὶ μᾶς περιγράφουν τοὺς ἐπίγειους παραδείσους ποὺ θὰ στερηθοῦμε ἂν δὲν θελήσουμε ν' ἀκούσουμε τὶς φωνές τους; Ποιὸς στὴν ἐποχή μας μπορεῖ νὰ ἔχει τὸ κουράγιο τῶν ἀναχωρητῶν τῆς ἐρήμου, ὅταν κι' αὐτοὶ —καθὼς τὸ ὁμολόγησαν— ὑπέκυψαν στοὺς πειρασμούς, πρὶν καταφέρουν νὰ τοὺς κατανικήσουν καὶ ν' ἁγιάσουν;

Τὰ ἐμπόδια αὐτά, σωστὰ βουνά. Καὶ ἡ πίστι, ὅμως, κινεῖ τὰ ὄρη! Σπάνιοι εἶναι ἐκεῖνοι ποὺ θὰ τὰ καταφέρουν μόνοι νὰ σταθοῦν ὄρθιοι μέσα στὴ θύελλα αὐτὴ ποὺ σαρώνει καὶ γίγαντες. Ὡστόσο... πρέπει νὰ ὑπάρχουν καὶ ὑπάρχουν τὰ μέσα γιὰ ν' ἀντισταθεῖ ὁ καθένας μας: εἶναι οἱ θρησκεῖες, πού, δυστυχῶς, ξέχασαν αὐτὸν τὸν κύριο ρόλο τους καὶ ἔχουν γίνει κοινωνικοὶ θεσμοί, δίπλα στοὺς τόσους ἄλλους, δίχως νὰ ξεχωρίζουν καὶ πολύ. Ὅλες οἱ θρησκεῖες, ἀνεξάρτητα ἀπὸ ποιοὺς θεοὺς ἢ θεὸ λατρεύουν, εἶχαν κάποτε ἐπιβλητικὰ μέσα γιὰ νὰ βοηθήσουν τὸν ἄνθρωπο νὰ βρίσκεται καθημερινὰ «ἐνώπιος ἐνωπίῳ» μὲ τὴν θεότητα: τὴν προσευχή, τὸ στοχασμό, τὴν περισυλλογή, τὴν ἄσκησι. Βέβαια, ὅλα αὐτὰ ἐπιβιώνουν μέσα στὰ μοναστήρια, ἂν καὶ ὄχι πάντα μὲ τὸ ἀρχαῖο νόημα καὶ πνεῦμα τους. Ὅλοι οἱ ἄνθρωποι δὲν μποροῦν, ὅμως, νὰ κλεισθοῦν στὰ μοναστήρια, οὔτε κοινωνικὰ καὶ ἐθνικὰ θὰ ἦταν σωστὸ καὶ ὠφέλιμο. Τὴ μοναστικὴ ζωὴ μπορεῖ ὁ καθένας μας νὰ ζήσει μέσα στὸ σπίτι καὶ τὸ περιβάλλον του, δίχως νὰ φορέσει τὸ ράσο καὶ νὰ κλεισθεῖ σὲ κελλί, κατὰ κάποιο τρόπο σὰν «μοναχὸς κατὰ κόσμον». Ἀρκεῖ νὰ μπορεῖ νὰ βρίσκει ἀληθινοὺς πνευματικοὺς ποὺ νὰ μὴ τὸν καταπιέζουν μὲ τυπικὰ καὶ μὲ συμβουλὲς ἔξω ἀπὸ τόπο καὶ χρόνο ἢ κατάλληλες γιὰ ἁγίους. Ἂν ἦταν ἅγιος δὲν θὰ τοὺς εἶχε ἀνάγκη. Γιὰ νὰ μπεῖ στὸ δρόμο τῆς ἁγιοσύνης πρέπει νὰ τὸν βοηθήσουν μὲ χειρονομίες καὶ λόγια σὰν ἐκείνου τοῦ περίφημου καλόγερου Ζωσιμᾶ ποὺ περιγράφει μὲ τόση παραστατικότητα ὁ Ντοστογιέφσκυ στὸ πολύκροτο ἔργο του «Ἀδελφοὶ Καραμάζωφ»...

Στὰ κατάβαθά μας νιώθουμε πὼς ὁ ἐξωτερικὸς κόσμος δὲν θ' ἀλλάζει σὲ τίποτα, ἂν πρῶτα δὲν ἀλλάξει ὁ ἐσωτερικὸς κόσμος μας. Καλὰ κάνουν κι' ἀσχολοῦνται οἱ θρησκεῖες μὲ ἔργα κοινωνικὰ καὶ φιλαλληλίας, ἀλλὰ ὁ κύριος σκοπός τους εἶναι νὰ διατηροῦν τὴν ἐπαφὴ τοῦ ἀνθρώπου μὲ τὸ θεῖο. Ἡ ἐπιστήμη καὶ ἡ λογικὴ ἔχουν λύσει ἄπειρα πρακτικὰ προβλήματα τοῦ ἀνθρώπου, ἀλλὰ δὲν γέμισαν ποτὲ τὴν ψυχή του. Στὸν 20ὸ αἰῶνα, ποὺ εἶδε τοὺς μεγάλους καὶ ἀναμφισβήτητους θριάμβους τους, οἱ ἄνθρωποι διψοῦν ἀκριβῶς ὅπως καὶ

στὶς παραμονὲς τῆς ἐλεύσεως τοῦ Χριστοῦ. Τὴν ψυχικὴ αὐτὴ πεῖνα μπορεῖ νὰ τὴν χορτάσει μόνο ἕνα εἶδος «θρησκευτικῆς ἐμπειρίας», ποὺ εἶναι βαθύτερη καὶ σημαντικώτερη ἀπὸ κάθε μορφωτικὴ καὶ ἐπιστημονικὴ ἐμπειρία. Γι' αὐτὸ ὁ καθένας μας χρειάζεται νὰ κάνει κάτι σὰν «θρησκευτικὸ πείραμα», ποὺ θὰ τὸν βοηθήσει νὰ ζήσει κάτω ἀπὸ τὴ σκιὰ τοῦ Θεοῦ καὶ νὰ βιώσει τὶς ἠθικὲς ἀρχὲς καὶ ἐπιταγές. Ὅσοι νομίζουν πὼς οἱ πανάρχαιες αὐτὲς μέθοδες εἶναι πιὰ ξεπερασμένες, γελιοῦνται. Ἂς κοιτάξουν γύρω τους γιὰ νὰ δοῦν πόσο ἀνθοῦν, ἔστω καὶ παραμορφωμένες καὶ παραστρατημένες οἱ προσπάθειες νὰ βιωθοῦν μὲ ἄσκησι μεταφυσικὲς ἐμπειρίες. Καὶ δὲν εἶναι τυχαῖο πὼς αὐτὰ συμβαίνουν στὴ μεγάλη χώρα ποὺ γέμισε τὸν κόσμο μὲ ἄφθονα ἀγαθά, ἀδειάζοντας, ὅμως, τὶς ψυχὲς τῶν πολιτῶν της...

(Εἴτε μπροστὰ στὸ Βούδδα, εἴτε μπροστὰ στὸ Μωάμεθ, εἴτε μπροστὰ στὸ Μωϋσῆ, εἴτε μπροστὰ στὸν Ἰησοῦ, εἴτε μπροστὰ σὲ ὁποιοδήποτε σύμβολο τῆς θεότητος θὰ πρέπει κάθε τόσο νὰ καθόμαστε σὲ στάσι περισυλλογῆς καὶ προσευχῆς, στοχαζόμενοι ὡς νὰ φωτισθοῦν τὰ ἐσωτερικὰ σκοτάδια μας μὲ τὸ θεῖο φῶς. Καὶ ἐκεῖνοι ἀκόμα ποὺ δὲν πιστεύουν στοὺς προφῆτες, στοὺς μεσολαβητές, στὶς θρησκεῖες καὶ ἡ λογική (;) τους ἀποκλείει τὴν ἔννοια τοῦ θείου, μποροῦν νὰ συγκεντρωθοῦν, νὰ στοχασθοῦν, νὰ δώσουν ἔντασι στὶς ἐσωτερικὲς δυνάμεις τους, ἂν τουλάχιστον παραδέχονται (καὶ πῶς μποροῦν νὰ τὸ ἀρνηθοῦν;) πὼς κάποιες ἠθικὲς ἀρχὲς πρέπει νὰ διέπουν τὶς κοινωνίες μας καὶ τὸν βίο μας. Ἔτσι μόνο θὰ γεμίσουμε τὴν ψυχή μας καὶ θ' ἀποκτήσουμε πίστι ποὺ εἶναι «ἐλπιζομένων ὑπόστασις, πραγμάτων **ἔλεγχος οὐ βλεπομένων**» καὶ οἱ κοινωνίες μας θὰ γίνουν «πόλεις εὐφορίαν ἀγαθῶν ἀνδρῶν πηγάζουσαι». Ὁ ἄγνωστος καὶ ταπεινὸς αὐτὸς ἄνθρωπος τῆς Ἀνατολῆς ποὺ κάθεται σταυροπόδι στοχαστικὸς καὶ προσευχόμενος μπροστὰ στὸ ἄγαλμα τοῦ «Φωτισμένου» ἂς γίνει τὸ παράδειγμα γιὰ τὸν καθένα μας...

ΤΕΡΠΟΣ ΠΗΛΕΙΔΗΣ
(Ἐλεύθ. Κόσμος, 8 Φεβρ. '70)

Τὸ «πιστεύω» ἑνὸς χίππυ

Ἀπὸ τοὺς «ἡγέτες» τῶν Χίππις στὰ Μάταλα, εἶναι ὁ Ἄγγλος Μπόμπ Ἤγκαν. Τελειόφοιτος Πολυτεχνείου. Συνήθως μπορεῖτε νὰ τὸν βρῆτε νὰ ψαρεύη μ' ἕνα καλάμι, νὰ διαβάζη Σάρτρ ἢ νὰ κάνη ὑποβρύχιες καταδύσεις.

Τὸν Μπόμπ συνάντησα γιὰ λίγο στὴν σπηλιά του, στὰ Μάταλα. Φοροῦσε κάτι σὰν χλαμύδα ἀπὸ μουσαμᾶ καὶ ἕνα σόρτς. Ἦταν ξιπόλυτος. Τὸν ρώτησα γιὰ τὸ «πιστεύω» τῶν Χίππις ὅλου τοῦ κόσμου. Μὲ λόγια ἁπλᾶ καὶ ὡραῖα μοῦ τὸ εἶπε:

ΖΩΗ: Εἶναι ἡ ἀγάπη γιὰ τὸν συνάνθρωπο, τὸ τραγούδι, ὁ ἔρωτας, ἡ γῆ ποὺ μᾶς γέννησε. Εἶναι κάτι πολὺ πολύτιμο γιὰ νὰ τὴν σπαταλᾶμε στὸν ὕπνο, στὸ γραφεῖο, στὸ αὐτοκίνητο ἢ γιὰ νὰ πλουτίζουν οἱ πολεμικὲς βιομηχανίες.

ΑΛΗΘΕΙΑ: Ἂς τὴν ἀναζητήσουμε πρῶτα μέσα μας. Ἀπὸ ἐκεῖ θὰ ξεκινήση τὸ φῶς ποὺ θὰ διαλύση τὰ σκοτάδια ποὺ μᾶς τριγυρίζουν.

ΠΟΛΕΜΟΣ: Τὸ στίγμα τοῦ ἀνθρω-

πίνου εἴδους. Μᾶς χωράει ὅλους ἡ γῆ. Ἂς σβήσουμε τὸ ὄνομά μας ἀπὸ τὴν βόμβα ὑδρογόνου.

ΑΝΘΡΩΠΟΣ: Τὸ πιὸ ἀπομονωμένο ζῶο στὸν πλανήτη μας. Ὁ ἄνθρωπος κάνει αὐτὸ τὸ τραγικὸ λάθος: Νὰ τοῦ ἀρέση νὰ ζῆ μόνος καὶ νὰ ἀγαπάη τὸν ἑαυτό του.

ΘΕΟΣ: Χρειαζόμαστε ἕνα Μεγαλοδύναμο. Δὲν μπορεῖ ὅλο αὐτὸ τὸν θαυμάσιο κόσμο, κάποιος Μεγαλοδύναμος θὰ τὸν ἔφτιαξε.

ΙΣΤΟΡΙΑ: Περισσότερο αἷμα καὶ λιγώτερο γέλιο. Μαζὶ μὲ τὰ γεγονότα ποὺ ἀνέδειξαν τὸν ἄνθρωπο μᾶς διδάσκει καὶ κακίες.

ΚΟΙΝΩΝΙΑ: Ζούγκλα ὅπου ὁ Νίτσε βρῆκε τὴν πιὸ σωστὴ ἔκφρασί του. Ἡ Κοινωνία τοῦ '70 δὲν συγχωράει τὴν ἀγάπη καὶ τὴν καλωσύνη. Θέλει τὸν πόλεμο καὶ τὸ μῖσος. Ἂς ἔχη αὐτὰ κι' ἂς χάση ἐμᾶς.

ΕΥΤΥΧΙΑ: Εἶναι ἡ καθαρὴ θάλασσα, ἕνα λουλούδι στὴν Ἄνοιξι, ἕνα Φεγγάρι σὲ ξάστερο οὐρανό, ἕνα τραγούδι, ἕνα δέσιμο χεριῶν, μία καινούργια ζωὴ ποὺ φέρνεις στὸν κόσμο.

ΓΗ: Φορτωμένη ἁμαρτίες ταλαιπωρημένη στὸ Διάστημα γυρίζοντας ἀδιάκοπα. Τὸ ὅτι δὲν ζαλιζόμαστε σημαίνει τὸ γεγονὸς ὅτι δὲν καταλαβαίνουμε οἱ περισσότεροι τὰ λάθη μας καὶ τὶς ἀδικίες μας.

ΕΡΩΤΑΣ: Ἡ τέλεια ἔκφρασις ζωῆς. Γεννηθήκαμε ἀπὸ μιὰ στιγμὴ ἔρωτα καὶ δημιουργήσαμε ἄλλη ζωὴ —πρὶν πεθάνουμε— ἐπάνω σὲ μία στιγμὴ ἔρωτα.

('Απογευματινή, 28 Μαρτ. '70)

Προβλήματα τοῦ Κλήρου: Μαλλιά-Ράσο-Γάμος

Σχόλια τοῦ «Mr SIMSON»

Μητροπολίτης ἀποκαλεῖ αἱρετικὸ τὸν Πατριάρχη Ἀθηναγόρα. Καὶ ἔδωσε ἐντολὴ νὰ μὴ μνημονεύεται στοὺς ναοὺς τῆς Μητροπόλεώς του. Οἱ αἱρετικὲς δοξασίες τῆς κεφαλῆς τῆς Ὀρθοδοξίας: ἐτάχθη ὑπὲρ τοῦ γάμου τῶν κληρικῶν καὶ ἐναντίον τοῦ ράσου.

Οἱ «Ἱεροὶ Κανόνες» καὶ οἱ ἀποφάσεις τῶν Οἰκουμενικῶν Συνόδων εἶναι τόσο λαβυρινθώδεις ποὺ θυμίζουν τὸ σκοτεινὸ δάσος τῆς Πολιτικῆς Δικονομίας καὶ τὰ μυστήρια τῆς νομολογίας. Χρειάζεται κανεὶς Βιργίλιο, Οὐλπιανὸ ἢ Ἄγγελο Κυρίου γιὰ ὁδηγὸ καὶ διδάσκαλο.

Ἂς καταφύγουμε ὅμως στὶς ἀπώτερες πηγές, στὸν ἴδιο τὸν ἱδρυτὴ τῆς Χριστιανικῆς Θρησκείας, στὴ διδασκαλία του, στοὺς Ἀποστόλους καὶ στοὺς πρώτους αἰῶνες, τοὺς ἁγνούς, πνευματικοὺς καὶ ἀμόλυντους τῆς ἀρχαίας Ἐκκλησίας.

Διαβάζουμε στὴν Παλαιὰ Διαθήκη: «Οὐ καλὸν εἶναι τὸν ἄνθρωπον μόνον». Ἄνθρωπος δὲν εἶναι καὶ ὁ κληρικός; Ἀλλὰ μήπως ὁ Ἰησοῦς ἦταν ὑπὲρ τῆς ἀγαμίας; Ἄπαγε! Στὸν γάμο τῆς Κανᾶ ἔκανε τὸ πρῶτο του θαῦμα.

Καὶ οἱ Ἀπόστολοι; Ὁ Ἀπόστολος Παῦλος ὁρίζει στὴν ἐπιστολὴ Α΄ πρὸς Τιμόθεον ὅτι οἱ προϋποθέσεις γιὰ νὰ χειροτονηθῆ Ἐπίσκοπος ἕνας πρεσβύτερος εἶναι:

1) Νὰ ἔχη μία καὶ ὄχι περισσότερες γυναῖκες. 2) Νὰ ἔχη παιδιὰ καὶ 3) Νὰ εἶναι καλὸς οἰκογενειάρχης.

Ἀξίζει νὰ παραθέσω αὐτούσιο το κείμενο τοῦ Παύλου:

Εἴ τις ἐπισκοπῆς ὀρέγεται, καλοῦ ἔργου ἐπιθυμεῖ· δεῖ οὖν τὸν ἐπίσκοπον ἀνεπίληπτον εἶναι, μιᾶς γυναικὸς ἄνδρα, νηφάλιον, σώφρονα, κόσμιον, φιλόξενον, διδακτικόν· μὴ πάροινον, μὴ πλήκτην, μὴ αἰσχροκερδῆ, ἀλλ' ἐπιεικῆ, ἄμαχον, ἀφι-

λάργυρον· τοῦ ἰδίου οἴκου καλῶς προϊστάμενον, τέκνα ἔχοντα, ἐν ὑποταγῇ μετὰ πάσης σεμνότητος· εἰ δέ τις τοῦ ἰδίου οἴκου προστῆναι οὐκ οἶδε, πῶς ἐκκλησίας Θεοῦ ἐπιμελήσεται;

Εἶναι ἀλήθεια ὅτι, κατὰ τοὺς πρώτους χριστιανικοὺς αἰῶνες, εἶχε ἐκδηλωθῆ μιὰ τάση ἐπιβολῆς τῆς ἀγαμίας. Ἀποτέλεσμα: Πολλοὶ κληρικοὶ συντηροῦσαν στὸν οἶκο τους γυναῖκες καὶ ὄχι μία, ποὺ τὶς ἀποκαλοῦσαν «ἀγαπητὰς» ἢ «ἀδελφάς». Καὶ τὸ φαινόμενο θὰ παρατηρῆται ὡς τὴν ἐποχή μας ὅπως προκύπτει ἀπὸ τὶς κατηγορίες περὶ «συνεισάκτων».

Ἡ πρώτη Οἰκουμενικὴ Σύνοδος (325) κατεδίκασε αὐτὴ τὴ συνήθεια τῶν κληρικῶν «τὴν συνοίκησιν», ποὺ ἐσκανδάλιζε τοὺς πιστούς. Ὁ Παφνούτιος μάλιστα (ἐπίσκοπος Αἰγύπτου) εἶπε στὴ Σύνοδο ὅτι ἡ ἀγαμία ἀποτελεῖ «βαρὺν ζυγὸν» γιὰ τοὺς κληρικούς.

Ἀλλὰ καὶ οἱ ἐνδοξότεροι ἱεράρχες τῶν πρώτων χριστιανικῶν χρόνων ἦταν παντρεμένοι:

- **Ἔγγαμος ὁ Γρηγόριος ὁ Νύσσης (ἀδελφὸς τοῦ Μεγάλου Βασιλείου).**
- **Ἔγγαμος ὁ Πτολεμαΐδος Συνέσιος.**
- **Ὁ Γρηγόριος ὁ Θεολόγος ἦταν γιὸς τοῦ ἐπισκόπου Ναζιανζοῦ Γρηγορίου.**

Αἱρετικὲς χαρακτηρίζει ὁ μητροπολίτης τὶς ἀντιλήψεις τοῦ Πατριάρχη κατὰ τῆς ἀγαμίας τοῦ κλήρου. Ἀλλὰ κατὰ τὸν τρίτο αἰῶνα αἱρετικὴ θεωροῦσε ἡ Ἐκκλησία τὴν ἀγαμία τῶν κληρικῶν. Ξεκίνησε ἀπὸ τὴν Δύση ἡ τάση πρὸς τὴν καθιέρωση τῆς ἀγαμίας. Ὡρισμένοι Δυτικοὶ πατέρες εἶχαν ἀσπασθῆ τὶς δοξασίες τῶν Μανιχαίων ποὺ ἀποστρέφονταν τὸν γάμο.

Τελικά, ἐπὶ Ἰουστινιανοῦ, ἡ πολιτεία ἐνομοθέτησε τὴν ἀγαμία τῶν κληρικῶν. Δὲν θεμελιώθηκε, λοιπόν, στὴν χριστιανικὴ διδασκαλία τὸ καθεστὼς τῆς ἀγαμίας. Ἦταν νομοθετικὸ κρατικὸ μέτρο.

Τὴν ἀντίθεση τῆς Ἐκκλησίας στὴν ἀγαμία τοῦ κλήρου ποὺ καθιέρωσαν οἱ Δυτικοὶ ἀποκαλύπτει ὁ ΙΓ΄ Κανόνας τῆς ΣΤ΄ Οἰκουμενικῆς Συνόδου:

Ἐπειδὴ ἐμάθομεν ὅτι εἰς τὴν Ρώμην ὡς Κανὼν φυλάσσεται ἀπαράβατος, τὸ νὰ ὁμολογοῦσιν ἐν καιρῷ τῆς χειροτονίας οἱ μέλλοντες γίγνεσθαι Διάκονοι καὶ Πρεσβύτεροι, ὅτι μετὰ τὴν χειροτονίαν πλέον νὰ μὴ σμίγωσι μὲ τὰς γυναῖκας των. Ἡμεῖς ἀκολουθοῦντες καὶ τὸν Παλαιὸν Κανόνα τῶν Ἁγίων Ἀποστόλων, θέλομεν καὶ διορίζομεν νὰ μένωσι στερεὰ καὶ ἀχώριτα τὰ συνοικέσια τῶν ἱερωμένων, χωρὶς νὰ χωρίζωμεν αὐτοὺς μετὰ τὴν χειροτονίαν ἀπὸ τὴν μίξιν τῶν ἰδίων των γυναικῶν. Ταῦτα διὰ νὰ μὴ βιαζώμεθα ἐκ τούτου νὰ ἀτιμάζωμεν τὸν γάμον, τὸν παρὰ τοῦ Θεοῦ νομοθετηθέντα καὶ μὲ τὴν αὐτοῦ παρουσίαν εὐλογηθέντα κατὰ τὸν ἐν Κανᾷ γάμον...».

Ἀλλὰ δὲν εἶναι μόνο ὁ Πατριάρχης Ἀθηναγόρας ποὺ ἔχει ταχθῆ κατὰ τῆς ἀγαμίας τῶν κληρικῶν. Καὶ ὁ Πατριάρχης Βασίλειος ὁ Γ΄ (1925 - 1929) πίστευε ὅτι ἔπρεπε νὰ παντρεύωνται καὶ οἱ δεσποτάδες.

«Ἐγὼ προσωπικῶς, ἔλεγε ὁ Πατριάρχης, τὸ 1928, εἶμαι κεκηρυγμένος ὑπὲρ τοῦ γάμου καὶ τῶν ἀρχιερέων ἀκόμη καὶ συχνὰ λέγω εἰς τοὺς νεωτέρους ἀπὸ τοὺς συνοδικούς μου ὅτι ἡ ζωηρά μου ἐπιθυμία εἶναι νὰ τοὺς στεφανώσω ἐγὼ ὁ ἴδιος».

(ΣΗΜΕΡΙΝΑ, 1 Ἀπρ. '70)

* * *

Ὁ Χριστὸς δὲν ἔχανε εὐκαιρία νὰ

ἐκδηλώνη τὴν ἐπιθυμία του νὰ βρίσκεται πάντοτε μαζὶ μὲ τοὺς πιστοὺς στὴν καθημερινὴ ζωή, χωρὶς καμμία διάκριση. Αὐτὸ δὲν εἶναι καὶ τὸ χρέος τῶν ποιμένων τῆς Ἐκκλησίας;

Ἀπὸ τοὺς πρώτους κιόλας χριστιανικοὺς αἰῶνες εἶχε προβάλει τὸ ἐρώτημα ἂν πρέπει οἱ χριστιανοὶ νὰ φοροῦν διαφορετικὸ ἔνδυμα. Ὄχι ἀπαντᾶ ὁ Μ. Βασίλειος, γιατὶ αὐτὸ θὰ ἔδειχνε ἐγωιστικὴ διάθεση. Καὶ ὑπενθυμίζει τὸ ἔνδυμα τοῦ ἀσκητικοῦ Ἰωάννη.

«Ἰωάννην, λέγω, τὸν τοῦ Ζαχαρίου, οὗ τὸ ἔνδυμα ἦν ἐκ τριχῶν καμήλου. Καὶ οἱ πάλαι δὲ ἅγιοι περιῆλθον ἐν μηλωταῖς, ἐν αἰγείοις δέρμασι».

Κανένας ἀρχαῖος ἱστορικὸς δὲν ἀναφέρει ὅτι εἶχε ἐπιβληθῆ ὁμοιόμορφη ἐνδυμασία τῶν κληρικῶν. Τὸ ράσο ἦταν πάντοτε ἀνάλογο μὲ τὸν τόπο, τὸ κλῖμα καὶ τὶς κοινωνικὲς συνθῆκες.

Φαίνεται, μάλιστα, ὅτι τὸ διακριτικὸ ἔνδυμα τῶν κληρικῶν ποὺ καθιερώθηκε μετὰ τὴν ἐπικράτηση τῆς νέας θρησκείας, ἀποτελοῦσε μίμηση ἀλαζονικὴ τῶν μεγαλείων τῆς κοσμικῆς ἐξουσίας. Αὐτὴ ἡ ἐκζήτηση καὶ ἡ πολυτέλεια τῶν ἀμφιέσεων, ποὺ εἶχε εἰσχωρήσει στοὺς κόλπους τῆς Ἐκκλησίας, θὰ διατηρηθῆ ὡς τὴν ἅλωση τῆς Κωνσταντινουπόλεως.

Μάταια οἱ Πατέρες τῆς Ἐκκλησίας ἐστιγμάτιζαν τὶς μεγαλοπρεπεῖς καὶ πομπώδεις ἐμφανίσεις τῶν κληρικῶν. Ἀναγκάσθηκαν νὰ φθάσουν στὸν δημόσιο στιγματισμό. Ἡ ΣΤ΄ καὶ Ζ΄ Οἰκουμενικὴ Σύνοδος διεκήρυξαν ὅτι ἡ πολυτέλεια, οἱ διακρίσεις καὶ ἡ σωματικὴ διακόσμηση ἀπᾴδουν στὴν ἱερατικὴ ἰδιότητα.

«πᾶσα βλακεία καὶ κόσμησις σωματικὴ ἀλλότριαί εἰσι τῆς ἱερατικῆς τάξεως καὶ καταστάσεως».

Οἱ κληρικοὶ δὲν φοροῦσαν στοὺς πέντε πρώτους χριστιανικοὺς αἰῶνες μαύρη ὁμοιόμορφη ἐνδυμασία, ἀλλὰ λευκά, μεταξωτὰ καὶ πολύχρωμα ἐνδύματα. «Ἐλαμπρημόνουν» οἱ κληρικοί, γράφει ὁ Βαλσαμών.

Ὁ ἐπίσκοπος Σισίννιος εἶχε κατηγορηθῆ ὅτι «διῆγε βίον τρυφηλὸν» κι' ὅτι φοροῦσε τὰ λευκὰ πολυτελῆ ἐνδύματα τῶν μεγιστάνων τῆς ἐποχῆς.

Τὸν περιγράφει μάλιστα ὁ σύγχρονος ἱστορικὸς Σωκράτης:

«Τὴν δίαιταν ἦν οὐ λιτός, ἀλλ' ἐν ἄκρᾳ σωφροσύνῃ πολυτελεῖ ταύτῃ ἐκέχρητο, τρυφῶν τὰ ἐν ἐσθῆτι λευκῆ καὶ δὶς τῆς ἡμέρας ἐν λουτροῖς δημοσίοις λουόμενος διετέλει».

Οἱ αὐστηροὶ χριστιανοὶ τῆς ἐποχῆς εἶχαν σκανδαλισθῆ ἀπὸ τὸν «προκλητικὸ βίο τοῦ ἐπισκόπου. Καὶ μιὰ μέρα τὸν ρώτησαν σὲ δημόσιο χῶρο γιὰ νὰ τὸν ἐκθέσουν στὸ ποίμνιό του:

— Διατί ἐπίσκοπος ὢν λούεσαι δὶς τῆς ἡμέρας;

Ὁ πανέξυπνος Σισίννιος ἀπάντησε στοὺς κατηγόρους του

— Ἐπειδὴ τρίτον οὐ φθάνω (γιατὶ δὲν προλαβαίνω νὰ μπανιαριστῶ τρεῖς φορές).

Ἕνας ἄλλος τὸν ρώτησε:

— Ποῦ γέγραπται λευκὰ τὸν ἱερωμένον ἀμφιέννυσθαι (ποῦ εἶναι γραμμένο ὅτι ὁ ἱερωμένος πρέπει νὰ φορᾷ λευκά;).

Καὶ ἡ ἀποστομωτικὴ ἀπάντηση τοῦ Σισιννίου:

— Σὺ πρότερον εἰπέ ποῦ γέγραπται μέλαιναν ἐσθῆτα φορεῖν τὸν ἐπίσκοπον (ἐσὺ νὰ μοῦ πῇς πρῶτα ποῦ εἶδες γραμμένο πὼς ὁ ἐπίσκοπος πρέπει νὰ φορᾷ μαῦρα).

Συμπέρασμα: Καμμιὰ ἐπίσημη καθιέρωση εἰδικῆς ἐνδυμασίας γιὰ τοὺς κληρικοὺς κατὰ τοὺς πρώτους χριστιανικοὺς αἰῶνες.

Ἀλλὰ μήπως καθιέρωσαν τὰ μακρυὰ μαλλιὰ τῶν κληρικῶν καὶ τὶς γενειάδες οἱ Ἱεροὶ Κανόνες; Ὁ Ἀ-

πόστολος Παῦλος ἔγραφε στὴν πρὸς Κορινθίους Α΄ ἐπιστολὴ ὅτι ἡ διατήρηση μακρᾶς κόμης ἀπὸ τοὺς ἄντρες (πολὺ περισσότερο ἀπὸ τοὺς κληρικοὺς) ἀποτελεῖ «ἀτιμία».

Οὔτε γενειάδες εἶχαν καθιερωθῆ στὴν ἀρχαία 'Εκκλησία. Οἱ κληρικοί, δὲν ξύριζαν βέβαια ἐντελῶς τὰ γένεια τους, γιατὶ αὐτὸ θὰ μποροῦσε νὰ θεωρηθῆ ἀσυγχώρητη ματαιοδοξία, οὔτε τὰ ἄφηναν μακριά, γιὰ νὰ μὴν τοὺς μπερδεύη τὸ ποίμνιο μὲ τοὺς σύγχρονους ἐπικατάρατους φιλοσόφους.

Τό ὅτι οἱ πρῶτοι κληρικοὶ δὲν ἔτρεφαν γενειάδα προκύπτει ἀπὸ τὴ δριμυτάτη ἐπίθεση τοῦ Χρυσοστόμου ἐναντίον τῶν γενειοφόρων φιλοσόφων:

«Ποῦ νῦν εἰσιν οἱ τοὺς τρίβωνας ἀναβεβλημένοι καὶ τὸ βαθὺ γένειον δεικνύντες οἱ ἔξωθεν φιλόσοφοι, τὰ κυνικὰ καθάρματα...».

'Υπάρχουν μάλιστα εἰκόνες ἁγίων, πατριαρχῶν, ἐπισκόπων, ἱεραρχῶν καὶ διακόνων ἐντελῶς ξυρισμένων.

Καὶ ναὶ μὲν ἔχει καθιερωθῆ ἀπὸ τὴ μακραίωνη παράδοση ἡ γενειάδα τῶν κληρικῶν, ἀλλὰ αὐτὸ δὲν σημαίνει ὅτι ὅσοι ὑποστηρίζουν ὅτι πρέπει νὰ ἀναπροσαρμοσθῆ ἡ ἀμφίεση τῶν ἱερωμένων, γιὰ τὸ συμφέρον τῆς ἰδίας τῆς 'Εκκλησίας, εἶναι αἱρετικοί!

Αὐτὰ τὰ ὀλίγα ἀπὸ ἕνα μὴ εἰδικὸν περὶ τὰ ἐκκλησιαστικὰ καὶ τὴν ἀμφίεση τῶν ἱερωμένων.
(ΣΗΜΕΡΙΝΑ, 2 'Απρ. '70)

* * *

Καὶ πάλι ὁ γάμος τῶν δεσποτάδων. 'Απὸ τὴ Βιέννη τὸ νέο μήνυμα τοῦ πατριάρχη 'Αθηναγόρα. 'Η ἐπιχειρηματολογία του ὑπὲρ τοῦ γάμου τῶν ἱεραρχῶν:

- **Ἔγγαμοι ἦσαν οἱ περισσότεροι 'Απόστολοι πού ἔγιναν ἐπίσκοποι.**
- **Ἔγγαμος ἦταν ὁ Μητροπολίτης Συνέσιος.**
- **Τὴν ἀγαμία ἐπέβαλε ὁ 'Ιουστινιανὸς γιὰ νὰ μὴν ὑπάρχουν στὸ ἴδιο κράτος δύο κληρονομικὲς ἐξουσίες.**

Ἂς ἀνατρέξουμε στὶς πηγές. Πραγματικά: Οἱ 'Απόστολοι ἦταν παντρεμένοι... Διαβάζω στὴν πρὸς Κορινθίους Α΄ ἐπιστολὴ τοῦ Παύλου:

Μὴ οὐκ ἔχομεν ἐξουσίαν ἀδελφὴν γυναῖκα περιάγειν ὡς καὶ οἱ λοιποὶ ἀπόστολοι καὶ ἀδελφοὶ τοῦ Κυρίου καὶ Κηφᾶς;

'Ο Συνέσιος (370 - 431) χειροτονήθηκε ἐπίσκοπος Πτολεμαΐδος ὕστερα ἀπὸ ἔγγαμο βίο ἑπτὰ χρόνων. Γιὸς ἐπισκόπου ἦταν καὶ ὁ Γρηγόριος ὁ Θεολόγος.

'Αλλὰ πότε καθιερώθηκε ἡ ἀγαμία τῶν ἐπισκόπων; 'Απὸ τὸ 'Ιουστινιάνειο Νομοθέτημα, τὸ 531. 'Ενάμιση αἰῶνα ἀργότερα, τό 692 τὴν ἐπέβαλε καὶ ἡ Ἕκτη Οἰκουμενικὴ Σύνοδος (μὲ τὸν ΙΓ΄ Κανόνα)...

Δὲν ἀπαγορευόταν ἡ χειροτονία ἐγγάμου ἐπισκόπου. 'Αλλὰ μετὰ τὴν χειροτονία οἱ γυναῖκες τους ἔπρεπε νὰ ὁδηγηθοῦν σὲ μοναστήρι καὶ μάλιστα μακρυνό. (Τώρα μὲ ποιά λογικὴ ἔπρεπε νὰ γίνουν στὰ καλὰ καθούμενα καλογριὲς ἀνυποψίαστες γυναῖκες ἐπειδὴ ὁ ἄντρας τους ἔγινε δεσπότης, αὐτὸ εἶναι ἄλλο ζήτημα).

Καὶ τηρήθηκε ὁ (δυτικῆς μᾶλλον ἐμπνεύσεως) θεσμός; Καθόλου. Οἱ ἱεράρχες ποὺ ἤθελαν νὰ ξεφορτωθοῦν τὶς συμβίες τους εὕρισκαν φυσικὰ εὐκαιρία νὰ τὶς ἐξαποστείλουν στό κελλὶ κάποιου μοναστηριοῦ. Οἱ ὑπόλοιποι ὅμως τὶς κρατοῦσαν πλάι τους, νοικοκυρὲς τοῦ σπιτιοῦ τους.

Τετρακόσια χρόνια ἀργότερα ἀρχιεπίσκοποι καὶ μητροπολῖτες συζοῦσαν «μετὰ τῶν νομίμων γυναικῶν». 'Ο Κανόνας τοῦ 692 εἶχε ἀτονήσει ἐντελῶς. 'Ο ἔγγαμος βίος, ἐπίσημος ἢ ἀνεπίσημος, ἔγινε καὶ πάλι καθεστώς.

Ξεσηκώθηκαν ὅμως ὑπέρμαχοι τῆς ἀγαμίας. Καὶ ὁ αὐτοκράτορας 'Ισαάκιος Ἄγγελος προστάζει (τὸ 1186)

νὰ κουρεψουν τὶς γυναῖκες τῶν δεσποταδων και νὰ τὶς κλείσουν σὲ μοναστήρι.

Ἀξίζει νὰ παραθεσω τὸ περίφημο αὐτοκρατορικο «σημείωμα»:

«Τινὲς τῶν εἰς μητροπόλεις ἢ ἀρχιεπισκοπὰς ψηφισθέντων καὶ χειροτονουμένων, πρὸ τῆς χειροτονίας ἔχοντες γαμετάς, αὐτοὶ μὲν τὸ καταξιωθῆναι τοῦ χρισματος τῆς ἀρχιερωσύνης οὐκ ἀπηνήναντο, αἱ δὲ σύνοικοι τούτων τὸν αὐτὸν καὶ πάλιν κοσμικώτερον σχηματισμὸν ἀμφιέννυνται, ἀνυποστόλως ταῖς οἰκίαις ἐνδιατρίβουσαι, ἐν αἷς κατώκουν καὶ πρότερον καὶ οὔτε γυναικείοις μοναστηρίοις εἰσήχθησαν».

Εἶναι ὁλοφάνερο ὅτι ἡ ἀγαμία τῶν ἐπισκοπων καθιερώθηκε ἀπὸ τὴν πολιτεία, ὅτι ὁ ἀντίστοιχος Συνοδικὸς Κανὼν δὲν ἐφαρμόσθηκε καὶ ὅτι ὁ Πατριαρχης βρίσκεται μεσα στὰ ἐκκλησιαστικὰ πλαίσια καὶ μέσα στὸ πνεῦμα τῆς ἐποχῆς μας.

Πιστεύω ὅτι οἱ νέοι κληρικοὶ ποὺ φιλοδοξοῦν νὰ γίνουν δεσποτάδες θὰ χαμογελοῦν μὲ ἱκανοποίηση κατω ἀπο τὰ μουστακια τους διαβάζοντας τις προοδευτικες δηλώσεις τοῦ ἀρχηγου τῆς Ὀρθοδοξίας.

(ΣΗΜΕΡΙΝΑ, 13 Ἀπρ. '70)

Τώρα τί ὠφελεῖ...

Τώρα ποὺ πιστεύεις
τί ὠφελεῖ
Οἱ πύρινες τῆς φωτιᾶς γλῶσσες
ἀφανίζουν τὸ σπίτι
κάνουν στάχτη τὸν τόπο
Οἱ πυροσβέστες ἀργοῦν
καὶ στὸ τέλος
σὰν μείνη μονάχα
φλύαρη καπνιὰ νὰ μιλάει
γιὰ κάποιο τόπο ποὺ πρὶν ἀνθοῦσε
ἕνα σπίτι μὲ ζεστασιὰ
μιὰ γωνιὰ ποὺ μιλοῦσε
ἡ βαρειὰ καμπάνα τῆς ἀντλίας χτυπάει
τί ὠφελεῖ. . .

ΑΝΤ. ΚΑΝΑΚΑΡΗΣ

ΤΑ ΝΕΑ ΒΙΒΛΙΑ

Σημειώσεις ΧΡΙΣΤΟΥ Α. ΤΡΙΖΟΠΟΥΛΟΥ

ΟΛΓΑΣ ΒΟΤΣΗ: Κρύπτη καὶ Σύνορο

Στὸν γνώριμο χῶρο τῆς μεταφυσικῆς ἀγωνίας καὶ τοῦ μυστικισμοῦ καὶ πάλι ψαλαφεῖ ἡ δόκιμη ποιήτρια. Καὶ πάλι ἐκφράζει τὸν παραδαρμὸ τῆς ψυχῆς ἀπὸ «τὴν πείνα γιὰ τὸ αἰώνιο». Κάθε ποίημα καὶ μιὰ χωριστὴ νότα, ποὺ ἑνώνεται γιὰ τὴν ἁρμονία τῆς ἀναζητήσεως. Ἀλλά, ὑπάρχει ἕνας βασικὸς τόνος, ποὺ κυριαρχεῖ, ποὺ ἐπαναλαμβάνεται, σὲ διακυμάνσεις, ποὺ ἀποτελεῖ τὸ «θέμα» κάθε συγχορδίας: Εἶναι τὸ ἀ ν θ ρ ώ π ι ν ο στοιχεῖο. Εἶναι ἡ πάλη τοῦ ἀνθρώπινου στοιχείου ἀνάμεσα στὸ πρόσκαιρο καὶ τὸ αἰώνιο, στὸ φθαρτὸ καὶ τὸ ἀκατάλυτο. Εἶναι τὸ δ ρ ᾶ μ α τοῦ ἀνθρώπου μπροστὰ στὸ Ἄγνωστο, ἀκολουθούμενο ἀπὸ τὴν λύτρωσι τῆς Ἀγάπης. «Σύνορο» τοῦ παρόντος καὶ τοῦ ἀγνώστου κόσμου, τὸ κορμί. Μὲ τὴν «κρύπτη» τοῦ ἀγνώστου ἐντός του!

Ἡ ζωὴ στὴν βιολογική της μορφὴ καὶ πορεία εἶναι τὸ θέμα τοῦ πρώτου μέρους τῆς συλλογῆς. Ἐκεῖ ἐκφράζεται τὸ μυστήριο «ποὺ ἔχει σ' ὅλην τὴν πλάση ἁπλωθεῖ, μὲς σ' ἕνα κύμα χαρᾶς ἡ ζωὴ νὰ πηγαίνει πιὸ πέρα». Ἐκεῖ ὑμνεῖται ἡ μητέρα ὡς φορεὺς τῆς ζωῆς καὶ ὡς πηγὴ στοργῆς ἀπέραντης («ἂς εἶναι σὰν ἕνα σκυλὶ πίσω ἀπὸ τὴν πόρτα τῶν γιῶν ν' ἀλυχτᾶ») καὶ ἀκούγονται οἱ πρῶτες νότες γιὰ τὴ δύναμι τῆς Ἀγάπης, τοῦ ρυθμιστικοῦ νόμου τῆς ἴδιας τῆς ζωῆς.

Ἀλλά, αὐτὸν τὸν κόσμο τοῦ πόθου καὶ τοῦ πόνου, ἀπὸ τὸν ἄλλο κόσμο τοῦ Ἄγνωστου, ποὺ παραφυλάει στὴ σκέψι μας, τὸν χωρίζει «ἕνα χαντάκι γεμάτο δάκρυα καὶ νύχτα». Τὰ δάκρυα γιὰ τὸν θάνατο, τὴ νύχτα γιὰ τὸ μυστήριο...

Τῆς περηφάνειας συντρίβονται οἱ νύ-
(χτιες φωνὲς
κι' οἱ θεοὶ γκρεμίζονται
ὅταν δὲν ξέρουν νὰ γονατίζουν.
Ὅλα τὰ παίρνει στὸ τέλος ὁ ἄνεμος
τὴ μεγάλη νὰ μαθαίνουν σιγή.

θὰ μᾶς πῆ στὸ ὡραῖο ποίημα «Σὲ λίγο τὸ φύλλο θὰ πέση». Στὸ παρεμφερὲς «Πέφτουμε σὰν τὰ γέρικα δέντρα» θὰ δώση τὴν ἐναλλαγὴ ζωῆς καὶ θανάτου:

Πέφτουμε σὰν τὰ γέρικα δέντρα
καὶ στὴ θέση μας πάντα οἱ καινούργιοι βλαστοί·
κι ὅπου ἤτανε κούτσουρο,
ἀγάπης τώρα λουλούδια.
Χτές, σήμερα,
στὶς ρυτίδες μας καθρεφτίζεται καὶ στὸ γέλιο μας.
Ἕνα βῆμα καὶ πέρασε μιὰ ζωή.
Ἡ ἀόρατη πορεία
σκίζει σὰν τροχὸς τὴν καρδιά μας καὶ προσπερνᾶ
καὶ πάνω στὶς ἅμαξες
κλαῖνε οἱ θεοὶ καὶ γελᾶνε.
Μὰ πάντα ἐκεῖ στῶν κρεμῶν τὶς ἄκρες
ὑψώνουν τὰ βλέφαρα τὰ καινούργια κρίνα
καὶ τὸν κόσμο κοιτάζουν.

Θὰ ἐπέλθη ἡ «μεταμόρφωση», ἂν μπορέσης «μὲς ἀπὸ τόσο σκοτάδι νὰ πιάσης τὴν λεπτὴ κλωστή», ποὺ συνδέει σῶμα καὶ ψυχή. Τότε, «φτεροῦγες λευκὲς θὰ ποθήσεις». Καὶ θὰ θυμηθῆς «τοῦ αἵματός μας τὴν ἀλλοτινὴ κατοικία», σὲ κάποια μάκρη οὐρανοῦ, μάκρη βουβά... Ἡ σφίγγα δὲν θὰ μιλήση, στὸ φῶς τῆς ἡμέρας, μὲ τὸν ἥλιο καὶ τοὺς ἀνθούς. Ἡ σφίγγα «ἔρχεται στὰ παράθυρά μας τὶς νύχτες, μὲ τὴν ὄψη της τὸ μυστήριο τοῦ κόσμου νὰ μᾶς ἀνοίξη». Νύχτα, σὲ μόνωση, σιγή, περισυλλογή... Τὸ θέμα τῆς νύχτας τὸ συναντοῦμε καὶ στὸ ὡραιότατο ποίημα μὲ τὸν τίτλο τοῦ αἰωνίου ἐρωτήματος: «Εἶμαι τοῦτο;». Τὸ σῶμα; Ἢ δὲν εἶμαι αὐτὸ ποὺ βλέπω;

Νύχτες πάλι στὸ σκοτάδι πρέπει νὰ κλάψω
γιὰ νὰ λάμψει τ' ἄστρο στὸ μαῦρο καθρέφτη,
γιὰ νὰ κλείσω πάλι τὰ δάκρυα στὰ χέρια μου
σὲ διαμάντια σιγὰ - σιγὰ μεταμορφωμένα.

Στὶς «Σχισμές», ὅμως, θὰ μᾶς πῆ ὅτι «εἴμαστε ἀνήμποροι ὅλη ξαφνικὰ τῆς ζωῆς νὰ χωρέσουμε τὴ σκοτεινή, τὴν ἀβάσταγη γνώση».

Ἡ γνώση... Ματαιότης. Ὁ νοῦς δὲν εἶναι ἡ διώρυγα. Ἡ καρδιὰ εἶναι. Ἀπὸ τὴ φύσι τους, ὁ νοῦς λαμβάνει, ἡ καρδιὰ προσφέρει. Καὶ «γυμνοὺς μᾶς θέλει ὁ Θεός». Γυμνοὺς ἀπὸ ὅλα. Ἡ καρδιὰ μόνον μπορεῖ νὰ γυμνωθῆ. Ἡ ἀγάπη μόνον μπορεῖ νὰ ὁδηγήση πρὸς τὸ αἰώνιο. Ἐδῶ ἡ ποιήτρια εὐστοχεῖ ἐξαίρετα ὀνομάζοντας τὴν ἀγάπη ἕναν ἀ ν ή φ ο ρ ο. Τί ἐκφραστικὴ λέξις!

Κι' ἀνεβαίνοντας ψηλά, μὲ χειραγωγὸ τὴν ἀγάπη πρὸς τὰ πάντα, ἀνακαλύπτει σὲ ἀσήμαντες ἔστω λεπτομέρειες τῆς φύσεως τὸν «μυστικὸ κύκλο» τῆς ὀμορφιᾶς, τοῦ πεπρωμένου τῆς ζωῆς. Λεπτά, ἀνάερα, διακριτικά, ἐκφράζει τὰ αἰσθήματά της ἡ ποιήτρια «Στῆς πέτρας τὸ γκρίζο»:

Πέπλο τῆς μουσικῆς
σιγαλὸ περπάτημα τῶν πουλιῶν,
ἦχε ποὺ πέρ' ἀπ' τὰ γήϊνα πᾶς,
εὐτυχία ποὺ μπαίνεις στὰ σπλάγχνα μου
καὶ δὲν εἶναι χέρι ἀνθρώπινο ποὺ τὴ δίνει.
Εἶναι ἡ αἰθέρια γραμμὴ τῶν βουνῶν,
τὸ γκρίζο τῆς πέτρας
ποὺ ἄνθισε ὁλόκληρη,
χωρὶς δέντρο, χωρὶς χόρτο, χωρὶς νερό,
μόνο μὲ τοῦ φωτὸς τὰ φιλήματα.
Ὀμορφιᾶς ἀποκάλυψη,
γυμνὴ ρομφαία ἀγγέλου στὸν ἥλιο,
γιὰ νὰ μᾶς λέει πὼς ὅλα,
καὶ τὰ πιὸ ταπεινά,
σ' ἕνα κύκλο ὀμορφιᾶς μυστικὸν ἀνασαίνουν.

ΜΑΙΡΗΣ ΒΛΑΧΟΠΟΥΛΟΥ:
Χαμένο ἀπέραντο

«Μονάχα δυὸ τσουκνίδες ἀγκαθένιες μένουνε γιὰ μᾶς —λέγει ἡ νέα ποιήτρια στὸ πρῶτο θέμα τῆς συλλογῆς της. Μονάχα δυό, γιὰ ν' ἀγκαθώνουν τῆς καρδιᾶς τὰ φυλλοκάρδια ποὺ νεκρὰ καὶ μαραμένα θὰ τὰ στολίσουν οἱ σβῶλοι τὰ χώματα καὶ θὰ μᾶς ριζώσουν στὰ χλωρὰ χορτάρια».

Ἔτσι, δείχνει ἀπὸ τὴν ἀρχὴ τὴν φιλοσοφικὴ στάσι της. Θὰ τὴν ἀναπτύξει περισσότερο στὸν «θάνατο»:

Κι' ἂν ξέραμε τὸ ἐκεῖ;
Κι' ἂν μπορούσαμε νὰ βλέπαμε τὸ (κάτι;
Ὁ θάνατος γιὰ μᾶς θέ νἄτανε ἕνα παιχνίδι σὰν ὅλα τ' ἄλλα.

Δὲν ξέρομε... Ὡς τόσο, ὑποθέτομε. Καὶ ἡ ποιήτρια ὑποθέτει... Τὰ φτερὰ ἑνὸς «κύκνου» ζεσταίνουν τὴν παγωμένη ἀπὸ τὸ θάνατο καρδιὰ καὶ τὸ τραγούδι του ἀποκομίζει «αὐτό» ποὺ ἐκδηλώνεται ὡς ἄνθρωπος, γιὰ νὰ «τό» ξυπνήση «στὴ ζωὴ τὴν ἄλλη» καὶ νὰ ἑνώση τὴν ψυχή του στὴν «χρυσῆ ἁλυσίδα».

Ὅπως φαίνεται, ἡ ποιήτρια κινεῖται στὸν χῶρο τῆς πνευματοδοξίας, χωρίς, νὰ σταθῆ σὲ καμμιὰ θεωρία. Στὸ «Μυστήριο» θὰ μᾶς πῆ ὅτι «ὅλα μοιάζουν μ' ἕνα σκέτο μυστήριο, ποὺ ψάχνεις νὰ τοῦ βρῆς ἀρχὴ καὶ τέλος, μὰ δὲν μπορεῖς καὶ σταματᾶς. Σκοντάφτεις. Ἀποκάνεις».

Ὁ «Χιτώνας», τὸ «Φευγαλέο ὄνειρο» καὶ ἡ «Ἀθάνατη πηγή» εἶναι ἀπὸ τὰ πιὸ ἐκφραστικὰ τῆς συλλογῆς, ἡ ὁποία, παρὰ τὶς ἀτέλειες ἑνὸς ξεκινήματος, ὑπόσχεται τὴν ἐξέλιξι.

ΑΙΚΑΤΕΡΙΝΗΣ ΤΣΟΠΕΛΑ:
Ὧρες σιγῆς

Ἡ «σιγὴ» τῆς ποιητρίας εἶναι ὥρα στοχασμοῦ καὶ διαλογισμοῦ. Ἡ συλλογὴ εἶναι μιὰ πρώτη συγκομιδή, ἴσως ὄχι ὥριμη σ' ὅλα τὰ σημεῖα, βασισμένη ὅμως σὲ μιὰ σωστὴ πνευματικὴ καλλιέργεια, τὴν ὁποίαν ὁ χρόνος μπορεῖ νὰ συνδέση καὶ μὲ τὴν τεχνικὴ ἀρτιότητα.

Ἡ ποιήτρια δονεῖται ἀπὸ τὸ συναίσθημα τῆς ἀγάπης, ποὺ θὰ δώση τὴν γαλήνη στὴν καθημερινὴ πάλη τῆς ζωῆς.

Τὶς πόρτες ὅλες κι' ἂν κτυπᾶς
χαρὰ καμμιὰ δὲν δίνει,
γιατὶ τὴν πόρτα προσπερνᾶς
ποὺ κρύβεται ἡ γαλήνη.
Μὰ σὰν θ' ἀνοίξεις τῆς καρδιᾶς
τὴν πόρτα ἀναγαλιάζεις,
τὸν Πλάστη ποὺ χαμογελᾶ
στὰ βάθη της κοιτάζεις.

Ἡ ἀγάπη εἶναι, ἀκόμη, ἡ δύναμη, ποὺ ἀνοίγει τὰ «μάτια τῆς ψυχῆς» στὸ ὑπερούσιο φῶς, πέρα ἀπὸ κάθε κοσμικὴ σοφία ἢ φιλοσοφία. Ἐκείνη θ' ἀποκαλύψη τὸ κρυμένο μέσα στὴν ψυχὴ τοῦ ἀνθρώπου «μυστικό», ποὺ δὲν τὸ προσφέρει κανείς, δὲν εἶναι γραμμένο, οὔτε καὶ λέγεται, ἀλλὰ μόνον ἀνακαλύπτεται ἀπὸ τὸν ἴδιον τὸν ἄνθρωπο.

Σοφοὶ τὸ δρόμο δείχνουνε, λαμπροὶ (σηματοδότες
στὸ μονοπάτι τ' ἄγνωστο, τὸ μόνο (ποὺ προσφέρουν,
νὰ τὤβρεις ὁλομόναχος, διαβάτη πλα- (νεμένε.

Καὶ θὰ τὸ βρεῖς τὸ μυστικό, ἐξόριστε
(διαβάτη,
οἱ ποταμοὶ μὲ δάκρυα τοῦ κόσμο σὰν
(στραγγίσουν
μέσ' στὴ δικιά σου τὴν ψυχή, στὴ
(στέρνα τῆς καρδιᾶς σου.

ΗΛΙΑ ΣΙΜΟΠΟΥΛΟΥ : Τὸ ρόδο τῆς Ἰεριχώς.

Ὁ ποιητὴς προειδοποιεῖ τὸν ἀναγνώστη, νὰ μὴ γυρέψει «τὴ λέξη ποὺ λογχίζει τὰ σκότη» ἢ «τὸ λόγο ποὺ ἀνοίγει τὶς πύλες τοῦ κόσμου». Ὄχι, λοιπόν, ποίησις φιλοσοφικὴ ἢ ἐπική. Μονάχα «μιὰ μικρὴ συλλαβὴ ἀπὸ τὸ ἄχραντο σῶμα τῆς ποίησης». Καὶ προσφέρει μιὰ σειρὰ ἀπὸ τρυφεροὺς λυρικοὺς στίχους. Ὡστόσο, στὸ πρῶτο μέρος «Γῆ τῆς Χαναάν», μᾶς ὁδηγεῖ σὲ μιὰ μυθικὴ χώρα καταφυγῆς, χώρα διεξόδου ἀπὸ τὸν σύγχρονο κόσμο τῆς ἀπανθρωπίας, χώρα ἐλπίδος.

Πίσω ἀπ' αὐτὸ τὸ λοφο
ἀνθοφορεῖ ἡ Γῆ τῆς Χαναὰν
ὅμοια καθὼς ἀνθοφορεῖ
ἡ ἀγάπη στὴν καρδιά μας.

Σ' ἕναν κόσμο, ὅπου «οἱ ἄνθρωποι δολοφονοῦν τὸ φῶς» καὶ κάθε στιγμὴ «πίσω ἀπὸ τὶς πλάτες μας ἕνα ἄστρο τεμαχίζουν», ὁ ρόλος τῆς ποιήσεως εἶναι νὰ δώση τὴν ἐλπίδα. Ἀλλὰ ἡ μυθικὴ Γῆ εἶναι ἐντός μας. Θ' ἀνακαλυφθῆ, ὅταν ὁ ἄνθρωπος μπορέση νὰ λυτρωθῆ ἀπὸ τὰ ψεύτικα εἴδωλα, ποὺ κυκλοφοροῦν, καὶ πρωτίστως ἀπὸ τὸ εἴδωλο τοῦ ψεύτικου ἑαυτοῦ του.

Πέταξε τοὺς παραμορφωτικοὺς φα-
(κοὺς
ποὺ τεμαχίζουνε τὰ εἴδωλα
καὶ στάσου ὁλόγυμνος μπροστὰ σ'
(ἕναν καθρέφτη.
Μ' ἀκοῦς;
—Μιλάω γιὰ σ έ ν α!

Β. Η. ΒΟΓΙΑΤΖΟΓΛΟΥ : Οἱ ἐξόριστοι

Τὸ νόημα τῆς ζωῆς εἶναι ἡ ὀμορφιά. Μακρυά της δὲν ὑπάρχει κανένα νόημα. Καὶ ἡ ὀμορφιὰ εἰκονίζεται στὴν συμπεριφορὰ τοῦ ἀνθρώπου: στὴν πίστι, στὴν ἀξιοπρέπεια, στὴν ἀντοχή, στὴν καρτερία, στὸν ἀγῶνα, στὸ πάθος, σὲ ὅ,τι θεωροῦμε ἀλήθεια.

Ὁ κόσμος γύρω μας εἶναι «μιὰ παγωμένη, θλιβερὴ πομπή, πολύβουη, κολασμένη, ἀχόρταγη». Ὅταν ὁ ἄνθρωπος μπορέση νὰ μείνη α ὐ τ ό ς, ἐλεύθερος, ἀκέραιος, τότε θὰ δεχθῆ τὸ μήνυμα τῆς ζωῆς. Καὶ ὄχι ἀλλοῦ, παρὰ μέσα στὴν ψυχή, τὴν «στέρεη καὶ μονήρη σιγουριά».

Αὐτὴ τὴν φιλοσοφία ἀναπτύσσει ὁ ποιητὴς στὰ πλαίσια τῶν τεσσάρων ἐποχῶν τοῦ ἔτους, μὲ ὅλες τὶς συναρπαστικὲς ἀλλαγές, σὲ κάποια θαλασσινὴ ἐρημιὰ τοῦ Αἰγαίου. Κατορθώνει νὰ ἑνωθῆ μὲ τὸ φυσικὸ πλαίσιο καὶ τὸ δρᾶμα του, σὲ τόση πληρότητα, ποὺ ἐγγίζει τὸν πανθεϊσμό:

Ὤ! πῶς κυοφοροῦσε ὁ οὐρανὸς
μέρες ὁλόκληρες τὴ μέθη
κάποιας ἡδονικῆς βροχῆς!

. . . .

Ὅμως δὲν ἦρθε· διαλύθηκεν ἡ κατα-
(χνιὰ
σὰν τὴ ζωή μας στὰ στοιχεῖα της
μὲ περισσὴν ἐνάργεια· στοιχεῖα
πρωτεϊκά, μονήρη, ἀκατέργαστα.

. . . .

Καὶ μοναχὰ ὁ ἀέρας μυροβλήτης

μὲ λόγια μαγικὰ κι' ἀκατανόητα
σὰ νὰ προφήτευε μέσα στὰ δέντρα·
ἀπὸ τὰ ἴδια στοιχεῖα που θὰ δια-
(λυθοῦμε
κάποτε πάλι θὰ ὑπάρξουμε.

Α. ΠΕΡΝΑΡΗ : Περιτελλομέναις ὥραις

Ἕνα πολὺ ἐνδιαφέρον βιβλιαράκι μᾶς ἔρχεται ἀπὸ τὴν Λευκωσία. Ἡ ἑβδόμη (ἀρχίζοντας ἀπὸ τὸ 1931) ποιητικὴ συλλογὴ ἑνὸς συγκροτημένου πνευματικοῦ ἀνθρώπου (ὅπως φαίνεται ἀπὸ τοὺς τίτλους τεσσάρων ἀκόμη θεατρικῶν ἔργων καὶ πέντε λογοτεχνικῶν μελετῶν). Μιὰ μαρτυρία γιὰ ἕναν πνευματικὸ κόσμο ποὺ ἀνεβαίνει στὸν παραμερισμένο μας ἑλληνικὸ χῶρο τοῦ νησιοῦ τῆς Ἀφροδίτης.

Ἡ μυθολογία τῆς θεᾶς ἔχει ἐπηρεάσει τὸν ποιητὴ καὶ τὸν ἔχει τοποθετήσει σὲ μιὰ διονυσιακὴ θεώρησι τῆς ζωῆς, ἡ ὁποία διαπιστώνεται σὲ «ἔγχρωμες φράσεις» ἀρκετῶν ἀπὸ τὰ ποιήματά του, ποὺ θὰ δώσωμε ἐδῶ δείγματα: «Μέσα στὴν αἰώνια κίνησι τῶν πόθων ρέει τὸ ποτάμι ποὺ χάραξε ὁ Ὄφις» (Αἰωνιότητα). Τὸν τύραννο ποὺ λέγεται ἠθική, σκοτῶστε! Ἡ θεϊκὴ βουλὴ Ψυχὴ μᾶς ἔχει δώσει γιὰ νὰ χαρῇ τὸν κόσμο τὸν ὡραῖο» (Τὸ τραγούδι τῆς χαρᾶς). «Πόση ἁμαρτία! Μιὰ πυραχτωμένη σάρκα ν' ἀδρανῇ τρομοκρατημένη ἀπ' ἀνήθικη ντροπή. Πόση ἀναίδεια! νὰ ἐπιτηδεύονται οἱ μικροὶ ἱκανότητα νὰ δαμάσουν τὴν πνοὴ τῆς δημιουργίας» (Λίμπιντο).

Ἀλλά, πέραν τῆς ὁριζόντιας ζωῆς ὑπάρχει ἡ κατακόρυφη ἀνάτασις, ὅπου ἀνθίζουν τὰ λουλούδια τῶν ἰδεῶν. Καὶ πρώτη ἡ ἀγάπη. Στὸ ποίημα «Ἔμαθα ν' ἀγαπῶ», μὲ φροϋδικὴ τάσι, περιγράφει τὴν ἐξαΰλωσι τοῦ πόθου σὲ ἀγάπη, τὴν μετουσίωσι τῆς σάρκας σὲ πνεῦμα:

Κυτάχθηκα στόν καθρεφτη.
Εἶναι τῆς ἀνυποταχτης μοίρας προσ-
(ταγή,
φλεβα νεροῦ που στερεύει νἆν' ἡ νιο-
(τη ἡ ἀστραφτερὴ
που καταλάγιαζε στῆς κορασιᾶς τον
(κόρφο.
Κυταχθηκα στον καθρεφτη
κι' ἀποχαιρέτησα τό βωμό·
ἐναγεῖς θυσίες ἀποστεργει ἡ Οὐρανια,
καταγελᾷ ἡ Πανδημος.
Ὅταν χθες κύκλωσαν τὴ σκεψη μου
(συννεφιες
καὶ καλυψαν τους γαλαξιες τῶν όνει-
(ρων,
όταν χτες βρεθηκα μεσα στο ρῖγος
(φυλλοροηματων,
δεν θρηνησα.
Τραγούδησα πανω ἀπ' τον ταφο τῶν
(πόθων
τόν ἐπινικιο τῆς ζωῆς,
μπροστὰ σε μιὰ παράτα ἀναμνήσεων
που χειροκροτοῦσαν.
Χαιρετισα τὴν απελπισία με το «ἐς
(κορακας»
και κατευοδωσα τὴν ἐλπιδα με χα-
(μογελιο.
Τώρα που δὲν ποθῶ,
ἔμαθα ν' ἀγαπῶ.
Τώρα, μπορῶ νὰ σφίξω στὴν ἀγκάλη
(μου
ὁλόκερο τόν κόσμο.

Στὸν «Ἀναβαπτισμό», ὁ ἔρωτας, ποὺ ἔπαψε ἀπὸ καιρὸ ν' ἀγγίζῃ τὴν καρδιά, ἀνασταίνεται «γιὰ ν' ἀγκαλιάσῃ τὸ σύμπαν». Εἶναι μιὰ ἀνάστασις «μέσα σὲ πλήμμυρα φωτὸς κι' ἀνθιῶν».

«Κουβαλᾶμε πάντα μαζί μας

ἕνα σβῶλο λάσπη, τὸ κορμί μας» καὶ θὰ ἔπρεπε «ν' ἀνασκάψουμε μέσα μας, νὰ βροῦμε τὴν ἀγάπη, τὴν κληρονομιὰ ποὺ οἱ καιροὶ δὲν τολμοῦν ν' ἀπιθώσουν ἀπάνω της τὴ χολὴ τους» (Ἀνασκαφές).

Θὰ ἔλεγε κανείς: Πρέπει νὰ ἀνακαλύψη ὁ ἄνθρωπος τὴν ἀγάπη, μονάχα ὅταν ἀπαλλαγῆ ἀπὸ τόν, κατὰ Εὐριπίδην, «λυσσῶντα τύραννο»; Ἡ ἀπάντησις (τοῦ σκληροῦ ρεαλισμοῦ) εἶναι ὅτι δύσκολα καὶ ἀραιὰ τὴν ἀνακαλύπτει νωρίτερα, αὐτοθυσιάζοντας ἢ μεταφέροντας τὸν αἰσθησιασμὸ σὲ ἄλλα πεδία. Διότι ἡ ζωὴ εἶναι κυρίαρχα ἀπαιτητική. Κι' ὅταν ἀπὸ τὸ «ἀσημένιο ποτάμι» ἀπομείνη μιὰ σταγόνα, θὰ μᾶς πῆ ὁ ποιητής, «κρατιέται ἀπεγνωσμένα στὰ χείλη τοῦ ποτηριοῦ τῆς ζωῆς» (Εὐφροσύνη). Γι' αὐτὸ καὶ οἱ ἄνθρωποι ζοῦνε τόσο ἀπάνθρωπα. Ἢ τόσο κουτά.

Ἡ ἀνθρώπινη ζωὴ εἶναι ἕνα ἰδανικό. Τόσο ψηλό. Τόσο ἀπρόσιτο. Ἀλλά, ἔστω. Ἂν ἦταν δυνατὸν νὰ γίνωμε «τόσο δὰ ἄνθρωποι». Στὸ ποίημα μ' αὐτὸν τὸν τίτλο, μᾶς λέγει:

Πόσων εἰδῶν λύπες καὶ πόσων εἰδῶν
(γέλια
περιδιαβάζουν ἀπάνω σ' ἐτούτη τὴ
(γῆ!
Ἀνυποψίαστα πατοῦμε τὸ χρυσάφι,
γελᾶμε χορεύοντας
καὶ τρωγόμαστε γιά δυὸ χάλκινα
(κέρματα.
Νὰ σηκώσουμε λιγάκι πιὸ ψηλά τὸ
(κεφάλι,
πάνω ἀπὸ τὶς στέγες,
πρὸς τὸ φῶς,
πιὸ ἔξω ἀπ' τὴν πόλη,
πρὸς τοὺς λόφους,
πρὸς τὸν ἥλιο,
καὶ νὰ χαρῆ ἡ ματιά μας τὴν εὐγένεια τ' οὐρανοῦ καὶ τοῦ λουλουδιοῦ·
νὰ γεμίσουμε τὴν ψυχὴ ἀπ' τὴν ἀνά-
(σα τοῦ κόσμου,
νὰ γίνουμε τόσο δὰ ἄνθρωποι.

Ὁ ποιητὴς δὲν εἰσχωρεῖ βαθύτερα στὴ φιλοσοφία, ἂν καὶ δέχεται ὅτι «ὁ Πλάστης δὲν ἀνοίγει τάφους, ἀνοίγει ὁρίζοντες γιὰ τὰ πλάσματά του».

Δὲν ἐπιχειρεῖ ν' ἀτενίση τοὺς ὁρίζοντες, μένοντας ἕνας φιλοσοφημένος λυρικός.

ΚΩΣΤΑ ΠΗΓΑΔΙΩΤΗ: Ἀγνώστου διαμονῆς

Ὁ ποιητής, ποὺ οἱ ἀναγνῶσται τοῦ «Ἰλισοῦ» ἔχουν ἐνημερωθῆ γιὰ τὶς προηγούμενες συλλογές του (τοὺς «Δρόμους χωρὶς ἄσφαλτο» καὶ τὴν «Περιπλάνηση»), ἐξακολουθεῖ νὰ ἀπευθύνεται σ' ὅλους τοὺς ἀνθρώπους, μὲ τὴν ἁπλότητα στὴν καρδιὰ καὶ τὴν εὐαισθησία στὴν ψυχή, γιὰ νὰ ἀρωματίση τὴν καθημερινὴ ζωὴ μὲ λίγη ποίησι.

Κυττάξετε πῶς ἐκφράζει ἕνα τόσο συνηθισμένο περιστατικό, ὅπως ὁ καθορισμὸς δρόμων μιᾶς κατευθύνσεως:

Ἄλλοτε
μ' ἄρεσε ποὺ κοίταζα
ἀπ' τὸ μπαλκόνι τ' αὐτοκίνητα
που πηγαινοερχόντουσαν
στο δρόμο μας.
Τώρα
ἔγινε μονόδρομος
κι' ὅπως τὰ βλέπω
ὅλο νὰ φεύγουν
μένει ἄδεια
ἡ ψυχή μου

Ἀξιοσημείωτο ἐπίσης εἶναι «Τὰ παιδιά»:

Καθε πρωὶ
στὸ δρόμο μου
συναντοῦσα
τὰ παιδιὰ τοῦ σχολείου.
Εἶχα μέρες
νὰ τὰ δῶ.
Χτὲς ἔμαθα
πως ἄλλαξαν οἴκημα.
Σήμερα τὸ πρωὶ
ἄθελά μου
ἄλλαξα δρόμο.

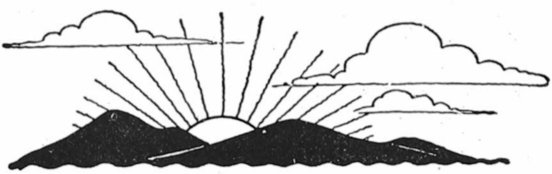
Ἐκφράζει ἐδῶ τὴν ἐνδόμυχη ἀνάγκη τοῦ ἀνθρώπου γιὰ πίστι στὴ ζωή, γιὰ αἰσιοδοξία. Στὴν «Ἀποταμίευση» ἐκφράζει τὴν ἀνάγκη γιὰ ἐπικοινωνία μὲ τὸν συνάνθρωπο, ποὺ καταπιέζεται στὴ ζωὴ τῆς πολυκατοικίας, μὲ ὅλη τὴν ἀπανθρωπία τῆς ζωῆς σὲ μεγάλες πόλεις. Μιὰ φτηνὴ «καλημέρα» στὸν θυρωρὸ καὶ ἄλλη μία στὸ γραφεῖο. Καὶ καμμιὰ στὸ δρόμο, ἀραιὰ καὶ ποῦ... «Τί σπατάλη ἦταν ἐκείνη στὴν παλιά μου γειτονιά».

Ἰδιαίτερα ἐκφραστικὰ εἶναι «τῆς μητέρας τὰ δάχτυλα» καὶ τὰ ἀντιπολεμικὰ «Δέηση» καὶ «ἀνώνυμο γράμμα».

Ν. ΣΡΙ ΡΑΜ: Αἱ βαθύτεραι ὄψεις τῆς ζωῆς

Ὁ νέος αὐτὸς τόμος τοῦ γνωστοῦ στὴν Ἑλλάδα Ἰνδοῦ φιλοσόφου Νιλακάντα Σρὶ Ράμ, προέδρου τῆς παγκοσμίου Θεοσοφικῆς Ἑταιρίας, εἶναι μιὰ σειρὰ διαλέξεων σὲ διάφορα μέρη τοῦ κόσμου. Καὶ ναὶ μέν, ὅπως λέγει στὸν πρόλογό του ὁ συγγραφεύς, τὸ βιβλίο δὲν ἐ γ ρ ά φ η ἐξ ἀρχῆς, μὲ μιὰ κεντρικὴ θέσι καὶ μὲ μιὰ ἀρχιτεκτονικὴ ἀνάπτυξι, ὡστόσο αἱ διαλέξεις ἦσαν γύρω ἀπὸ ἕ ν α θεμελιῶδες θέμα, ἑπομένως ἡ κ ε ν τ ρ ι κ ὴ θέσις ὑ π ά ρ χ ε ι καὶ εἶναι ἡ Θεοσοφικὴ θεώρησις τῆς ζωῆς. Τὰ κεφάλαια τοῦ βιβλίου, ἀνταποκρινόμενα στὴν προφορικὴ ἀνάπτυξι διαφόρων ἀπόψεων, μιλοῦν εὔγλωττα: Ἡ Ζωή, ὁ Θάνατος καὶ ἡ Ἀθανασία. Ἡ ἐνέργεια τῆς Διανοίας. Ὁ ἄνθρωπος ὡς σῶμα συνειδήσεως. Ὁ θάνατος καὶ ὁ «ἀδελφός του» ὁ ὕπνος. Ἡ ἀφύπνισις εἰς τὴν Ἀλήθειαν. Τὸ Ἀληθές, τὸ Ἀγαθὸν καὶ τὸ Ὡραῖον. Ἡ σημασία ἑκάστης στιγμῆς.

Οἱ συνδρομηταὶ τοῦ «Ἰλισοῦ», ἀσφαλῶς, δὲν χρειάζονται οὔτε κριτικὴ τοῦ βιβλίου, οὔτε καὶ ὁποιαδήποτε σύστασι, διότι, καὶ ὅσοι δὲν εὐτύχησαν νὰ γνωρίσουν ἀπὸ κοντὰ καὶ νὰ ἀκούσουν τὸν σοφὸ Διδάσκαλο ὁμιλοῦντα, ἔχουν διαβάσει τὶς μελέτες του στὸν «Ἰλισό» καὶ γνωρίζουν τὴν βαθύτητα τῆς σκέψεώς του.

ΧΡΟΝΙΚΑ

Ὁ Οἰκουμενικὸς Πατριάρχης

Τέλη Μαρτίου μὲ ἀρχὰς Ἀπριλίου, ὁ Οἰκουμενικὸς Πατριάρχης κ. Ἀθηναγόρας εἰσήχθη σὲ κλινικὴ τῆς Βιέννης γιὰ γενικὴ ἰατρικὴ ἐξέτασι, ὑποφέροντας ἀπὸ ἀτονία τοῦ στομάχου, πιθανὸν ἀπὸ ὑπερκόπωσι. Μὲ μεγάλη συγκίνησι παρηκολούθησαν ὅλοι οἱ Χριστιανοὶ καὶ οἱ Ἕλληνες ἰδιαιτέρως τὴν σχετικὴ εἰδησεογραφία, λόγῳ καὶ τῆς μεγάλης ἡλικίας τοῦ ἱστορικοῦ Ποιμενάρχου, ὁ ὁποῖος ἔχει γίνει πρωτοπόρος στὴν ἑνότητα τῶν Χριστιανῶν καὶ τὴν ἀδελφότητα ὅλων τῶν ἀνθρώπων.

Μὲ τὴν εὐκαιρία τῆς ἀσθενείας τοῦ Μεγάλου Πατριάρχου ἐγράφησαν πολλὰ στὸν ἑλληνικὸ τύπο. Ὁ κ. Σπῦρος Ἀλεξίου («Ἔθνος», 31 Μαρτ.) ὑπενθύμισε τί εἶχε τονίσει, σὲ ὁμιλία τοῦ 1967, στὴν Κρήτη, ὁ Μητροπολίτης Χαλκηδόνος κ. Μελίτων γιὰ τὸ δίλημμα τῆς Ἐκκλησίας ἀνάμεσα στὴν ἀκινησία καὶ καταστροφὴ ἀφ᾽ ἑνός, τὸν συγχρονισμὸ καὶ ἐπιβίωσι ἀφ᾽ ἑτέρου.

«Καὶ πάλιν —εἶχε τονίσει— τὸ δίλημμα ἐπανέρχεται ἐνώπιον τῆς Ἐκκλησίας σκληρὸν καὶ ἀδυσώπητον: ἢ ἐσωτερικὴ ἀνακαίνισις καὶ ἑνότης τῶν χριστιανικῶν δυνάμεων, πρὸς ἑνιαίαν ἀντιμετώπισιν τῶν τεραστίων συγχρόνων προβλημάτων, κοινωνικῶν, οἰκονομικῶν, φυλετικῶν, ἐθνολογικῶν, δημογραφικῶν, ἐπιστιστικῶν καὶ μάλιστα τῆς ἀθείας καὶ τοῦ μηδενισμοῦ, πρὸς ἐξασφάλισιν ὀρθοῦ προσανατολισμοῦ τῶν πιστῶν καὶ θετικὴν ὑπηρεσίαν τῆς Ἀνθρωπότητος καὶ τοῦ πολιτισμοῦ της, ἢ μικρολόγος ἐκκλησιαστικὸς ἐπαρχιωτισμός, αὐτοηρωοποίησις ἐν τῇ προγονολατρείᾳ, ὀρθοδοξοκαπηλεία καὶ προχειρολόγος, ἐκ φοβίας, αὐτοάμυνα ἐν τῇ καλλιεργείᾳ τῆς χριστιανικῆς διαιρέσεως καὶ τῆς διασπάσεως τῶν ἀγαθοποιῶν δυνάμεων, μὲ ἀποτέλεσμα, τελικῶς, καὶ τὴν ἰδίαν πτῶσιν καὶ τὴν ἐπίσπευσιν τῆς ἐκρήξεως καταστροφικῶν δυνάμεων ἐπὶ τοῦ πλανήτου τούτου».

Ὁ Οἰκουμενικὸς Πατριάρχης —ἔγραφε ὁ κ. Ἀλεξίου— «ἐξέλεξε τὴν θετικὴν ὁδὸν τῆς ἀνακαινίσεως καὶ τῆς ἑνότητος τῆς οἰκοδομῆς τῶν πιστῶν καὶ τῆς διαφυλάξεως τοῦ θησαυροῦ τῆς Ὀρθοδοξίας ἐν τῇ προσφορᾷ καὶ τῇ διακονίᾳ πρὸς ὅλον τὸν χριστιανικὸν κόσμον καὶ τὴν πιστεύουσαν καὶ μὴ πιστεύουσαν Ἀνθρωπότητα, ἐπὶ τῷ τελικῷ σκο-

πῷ τῆς ἀποτροπῆς τῆς καταστροφῆς καὶ τῆς οἰκοδομῆς ἑνὸς καλυτέρου κόσμου».

Ἡ ἀναστολὴ τῆς «μνημονεύσεως»

Ὁ Μητροπολίτης Ἐλευθερουπόλεως κ. Ἀμβρόσιος ἐδήλωσε, ὅτι διέταξε νὰ μὴ μνημονεύεται εἰς τοὺς ναοὺς τῆς περιοχῆς του ὁ Οἰκουμενικὸς Πατριάρχης Ἀθηναγόρας, λόγῳ τῶν δηλώσεών του περὶ δυνατότητος νὰ μὴ φοροῦν, ἔξω ἀπὸ τὴν ἐκκλησία, οἱ ἱερεῖς ράσα (ποὺ «δὲν κάνουν τὸν παπᾶ»).

Ἡ ἐφημερὶς «Ἡμέρα» τῶν Πατρῶν ἐσχολίασε τὸ γεγονὸς ὡς ἑξῆς:

«Ἐπειδὴ διαφωνεῖ, ἔπαυσε, λέγει, νὰ μνημονεύῃ τὸ ὄνομα τοῦ Πατριάρχου εἰς τὰς λειτουργίας. Δηλαδή; Παύει νὰ στέλλῃ «τηλεγραφήματα» πρὸς τὸν Ὕψιστον ὑπὲρ ὑγείας καὶ μακροημερεύσεως τοῦ Πατριάρχου; Καὶ ὁ Θεός; Ὅταν πληροφορηθῇ ὅτι ἐλήφθησαν «τηλεγραφήματα» ἀπὸ ὅλους τοὺς ἄλλους μητροπολίτας, ἀλλὰ ὄχι ἀπὸ τὸν κύριον Ἀμβρόσιον τῆς Ἐλευθερουπόλεως, τί θὰ πράξῃ; Θὰ σκεφθῇ ἐὰν θὰ παραχωρήσῃ ὑγείαν ἢ μακροημέρευσιν ἐλλείψει... πλειοψηφίας τῶν μητροπολιτῶν; Εἶναι δικαίωμα ἑνὸς μητροπολίτου νὰ μνημονεύῃ ἢ ὄχι ἕνα Πατριάρχην ὅταν ἕνας κοινὸς θνητὸς ἐξασφαλίζῃ τὴν μνημόνευσιν μὲ ἕνα κοινότατον καὶ εὐτελέστατον χαρτονόμισμα; Δὲν ἀντιλαμβάνονται μερικοὶ ἱεράρχαι ὅτι παίζουν ἐν οὐ παικτοῖς;

Νὰ ἔλεγεν ὁ μητροπολίτης ὅτι θὰ εὔχεται (στὸ κελλί του, βέβαια, καὶ ὄχι δημοσίᾳ, προκλητικῶς) ὑπὲρ Θείας φωτίσεως τοῦ Πατριάρχου, θὰ τὸ ἐννοούσαμεν. Ἀλλὰ νὰ παύσῃ νὰ εὔχεται ὑπὲρ ὑγείας; Ὄχι δι᾽ ἕνα πατριάρχην ἀλλὰ καὶ δι᾽ ἕνα ἁπλὸν θνητόν, αὐτὸ θὰ ἦτο ἴσως δυνατὸν νὰ ἐξομοιωθῇ μὲ μαύρην μαγείαν...»

Ἀλέξιος τῆς Μόσχας

Στὰς 17 Ἀπριλίου ἐξεδήμησε, συνεπείᾳ καρδιακῆς προσβολῆς, εἰς ἡλικίαν 92 ἐτῶν, ὁ Πατριάρχης Μόσχας «καὶ πασῶν τῶν Ρωσιῶν» Ἀλέξιος, ἡγέτης τῆς Ὀρθοδόξου Ρωσικῆς Ἐκκλησίας ἀπὸ τοῦ 1945. Τὸ σοβιετικὸν πρακτορεῖον «Τὰς» ἐχαρακτήρισε τὸν ἐκλιπόντα ἱεράρχην ὡς ὑπέρμαχον τῆς εἰρήνης καὶ φιλίας τῶν λαῶν, μετέδωσε δὲ χαρακτηριστικὸν ἀπόσπασμα λόγου τοῦ Πατριάρχου Ἀλεξίου, τὸν ὁποῖον ἐξεφώνησε τὸ 1963 ἐπὶ τῇ 50ῇ ἐπετείῳ ἀπὸ τῆς προαγωγῆς του εἰς Ἐπίσκοπον. Τὸ ἀπόσπασμα αὐτὸ ἔχει ὡς ἀκολούθως: «Κατὰ τὸν παρόντα χρόνον τὸ πλέον σημαντικὸν καὶ τὸ πλέον οὐσιῶδες, θὰ ἠδύνατο νὰ εἴπῃ κανείς, πεδίον δραστηριότητος τῶν Χριστιανῶν εἶναι ἡ ἐξυπηρέτησις τῆς εἰρήνης καὶ ἡ ἐργασία διὰ τὴν δημιουργίαν ἑνὸς κόσμου ἄνευ πολέμων καὶ τελοῦντος ὑπὸ συνθήκας εἰρηνικῆς συνυπάρξεως καὶ διεθνοῦς συνεργασίας».

Προσευχή

Ὅλοι οἱ Ἀμερικανοί, κατόπιν ἀποφάσεως τῆς Γερουσίας, προσεκλήθησαν νὰ προσευχηθοῦν, μιὰ

καθωρισμένη ὥρα, τὸ βράδυ τῆς Τρίτης 14 Ἀπριλίου, γιὰ τὴν ἀσφαλῆ ἐπιστροφὴ τοῦ διαστημοπλοίου «Ἀπόλλων 13». Τὸ διαστημόπλοιον, λόγῳ αἰφνιδίας βλάβης τῶν ἐγκαταστάσεών του ἐπελθούσης εἰς τὰ 300.000 περίπου χιλιόμετρα τῆς ἀνόδου του, ἐξ ἀγνώστου αἰτίας (ἴσως πρόσκρουσις μετεωρίτου) διετάχθη νὰ ἐγκαταλείψη τὸ ἐγχείρημα τῆς Σελήνης καὶ νὰ ἐπανέλθη στὴ Γῆ. Ὁ πρόεδρος Νίξον ἐζήτησε ἀπ' εὐθείας σύνδεσι μὲ τὸ διαστημικὸν κέντρον Χιοῦστον, καὶ ὁ Πάπας ἕνωσε τὴν προσευχή του μὲ τὶς προσευχὲς τῶν ἑκατομμυρίων ἀνθρώπων ἀπὸ κάθε γωνιὰ τῆς Γῆς, γιὰ ν' ἀποσοβηθῆ ἡ τραγωδία στὸ Διάστημα.

Ἀκόμη καὶ ὁ ἀμείλικτος κόσμος τοῦ χρήματος συνεκινήθη ἀπὸ τὸ δρᾶμα τῶν ἀστροναυτῶν: «Αἱ πράξεις στὸ ἐμπορικὸ ἐπιμελητήριο τοῦ Σικάγου διεκόπησαν γιὰ ἕνα λεπτό, γιὰ νὰ προσευχηθοῦν οἱ ἄνθρωποι γιὰ τὴν ἀσφαλῆ τους ἐπιστροφή».

Ὁ Εὐαγγελιστὴς Μπίλλυ Γκράχαμ εἶπε στὸ Παρίσι: «Ποτὲ ἄλλοτε στὴν ἱστορία, δὲν προσευχήθηκαν τόσοι ἄνθρωποι, ἀπὸ τόσες φυλές, σὲ τόσες γλῶσσες».

Ἆρα γε οἱ ἄνθρωποι ποὺ προσηύχοντο, συνησθάνοντο τὴν σημασία ἑνὸς τελείου συντονισμοῦ τῆς σκέψεως καὶ τῆς μετατροπῆς της σὲ δύναμι;

Τὰ βήματα τοῦ βρέφους

Ὁ Γάλλος Ἀκαδημαικὸς κ. Τιερρὺ Μωλνιέ, γράφοντας γιὰ τὸ ξαφνικὸ ἀτύχημα στὸ διαστημό-

πλοιο «Ἀπόλλων 13», τονίζει ὅτι ἡ μετατροπὴ τῆς διαστημικῆς περιπετείας (ἀπὸ ρουτίνα) σὲ δρᾶμα, μᾶς ἐνθύμισε ὅτι ἡ περιπέτεια αὐτή, ποὺ εἴχαμε ἀρχίσει νὰ τὴν θεωροῦμε ὡς καθαρῶς τεχνική, παραμένει βαθειὰ ἀνθρώπινη. Ἡ ἀγωνία —εἶπε— ἡ ὁποία μᾶς κατέχει μᾶς ἐνθυμίζει ὅτι εἰς τὸν τομέα τοῦ Διαστήματος εὑρισκόμεθα, ὄχι εἰς τὸ

βασίλειον τῶν κυριάρχων, ἀλλὰ εἰς τὰ πρῶτα διστακτικὰ βήματα τοῦ βρέφους».

Τὰ Μυστήρια τῆς Σαμοθράκης

Τὸ Πανεπιστήμιον τῆς Νέας Ὑόρκης ὑπὸ τὴν διεύθυνσι τοῦ καθηγητοῦ του κ. Τζέϊμς Μὰκ Κρέντι, ὁ ὁποῖος εἶναι ἤδη καὶ διευθυντὴς τῆς Ἀμερικανικῆς Ἀρχαιολογικῆς Σχολῆς Ἀθηνῶν, ἐσυνέχισε πέρυσι καὶ θὰ συνεχίση καὶ κατὰ τὸ 1970 τὶς ἀνασκαφές του ποὺ ἄρχισαν τὸ 1938 γιὰ τὴν ἀποκάλυψι τοῦ Ἱεροῦ τῶν Μεγάλων Θεῶν τῆς Σαμοθράκης, κυρίως σὲ δύο περιοχές του.

Ἡ μία ἀπ᾽ αὐτὲς βρίσκεται στὴν εἴσοδό του, στὴν ὁποία ὁ βασιλεὺς τῆς Αἰγύπτου Πτολεμαῖος ὁ Β´ ὁ Φιλάδελφος εἶχε ἀνεγείρει μνημειῶδες μαρμάρινο Πρόπυλο, διαστάσεων περίπου 15Χ20 μέτρων, κατὰ τὴν περίοδο 285 - 280 π.Χ.

Μὲ τὶς τελευταῖες ἀνασκαφικὲς ἔρευνές του διαπιστώθηκε ἀπρόβλεπτα ὅτι τὸ Πρόπυλον αὐτὸ τοῦ Πτολεμαίου εἶχε στὶς δύο κύριες ὄψεις του (ἀνατολικὴν καὶ δυτικὴν) διαφορετικοῦ ρυθμοῦ κίονες. Οἱ ἕξ κίονες τῆς δυτικῆς πλευρᾶς του, ποὺ βλέπει πρὸς τὸ Ἱερὸ τῶν Μεγάλων Θεῶν, ἦσαν κορινθιακοῦ ρυθμοῦ, ἐνῶ οἱ ἀντίστοιχοί των ἕξ κίονες τῆς ἀνατολικῆς του πλευρᾶς, ποὺ εἶναι ἐστραμένη πρὸς τὴν θέσι τῆς ἀρχαίας πόλεως Σαμοθράκης. ἦσαν ἰωνικοῦ ρυθμοῦ.

Τὸ «Ἱερὸν» εἶχε κτισθῆ περὶ τὸ 325 π.Χ. καὶ ἀργότερα, στὴν περίοδο 150 - 125 π.Χ., συμπληρώθηκε στὴν βόρεια πλευρά του μὲ Πρόπυλο δωρικοῦ ρυθμοῦ.

Ἡ «Ἱερὰ Οἰκία» καὶ τὸ «Ἀνάκτορον» ὅπου ἐγίνετο ἡ πρώτη μύησις στὰ μυστήρια τῆς Σαμοθράκης, ἀποκαλύφθησαν περὶ τὰ 80 μέτρα βορείως τῆς οἰκοδομῆς «Ἱερόν». Τὸ ἐσωτερικὸν τοῦ «Ἀνακτόρου» εἶχε διαστάσεις περίπου 27Χ12 μέτρων. Τὰ σωζόμενα ἐρείπιά του εἶναι τῆς Ἀρχαϊκῆς ἐποχῆς. Τὸ «Ἀνάκτορον» αὐτὸ εἶχε διαδεχθῆ ἕνα παλαιότερο κτίριο, τοῦ ὁποίου τὰ ἴχνη ἔχουν βρεθῆ στὰ δυτικά του.

Στὴν νότια στενὴ πλευρὰ τοῦ «Ἀνακτόρου» εἶχε προσαρτηθῆ στὰ Ἑλληνιστικὰ χρόνια ἕνα σκευοφυλάκιο, διαστάσεων 7Χ7 μέτρων, ποὺ ἐλέγετο πιθανῶς κάποτε «Ἱερὰ Οἰκία». Τὸ ἑλληνιστικὸ κτίριο τῆς «Ἱερᾶς Οἰκίας» ἀντικατέστησε ἄλλο ἀρχαιότερό του. Εἶναι πιθανὸν ὅτι σ᾽ αὐτὴν ἐγίνετο προετοιμασία τῶν μυστῶν πρὶν ἀπὸ τὴν τελετὴ τῆς μυήσεως, ποὺ ἐτελεῖτο στὸ γειτονικὸ «Ἀνάκτορον».

Ὅπως ἐδήλωσε ὁ διευθυντὴς τῶν ἀνασκαφῶν καθηγητὴς κ. Μὰκ Κρέντι πρὸς τὸν Ἕλληνα δημοσιογράφο κ. Μ. Παρασκευαΐδη, μέχρι σήμερα, τὰ ἀρχαιότερα εὑρήματα τῶν ἀνασκαφῶν τοῦ Ἱεροῦ εἶναι τοῦ 7ου π.Χ. αἰῶνος. Ἡ ἀκμὴ τῆς λατρείας τῶν Μεγάλων Θεῶν τῆς Σαμοθράκης χρονολογεῖται στὴν Ἑλληνιστικὴ ἐποχή, ὁπότε ἔφθασε στὸ ἀπόγειο τῆς ἀρχιτεκτονικῆς του λαμπρότητος. Τὸ Ἱερὸν ἐξηκολούθησε νὰ ἀκμάζῃ καὶ στὰ χρόνια τῆς ρωμαιοκρατίας ἂν καὶ δὲν κτίσθηκαν νέα οἰκοδομήματα κατὰ

τὴν ἐποχὴ τῆς Ρωμαϊκῆς αὐτοκρατορίας.

Μέσα στὰ ὅρια τοῦ Ἱεροῦ δὲν βρέθηκε τίποτε τὸ χριστιανικό. Ἔξω ἀπὸ τὸν χῶρο του, στὰ ἀνατολικά του, ἔχουν διαπιστωθῆ τὰ ἐρείπια μιᾶς παλαιοχριστιανικῆς βασιλικῆς, ποὺ δὲν ἐρευνήθηκε ἀκόμη.

Τὸ Ἱερὸν κατεστράφη ἀπὸ ἰσχυροὺς σεισμοὺς κατὰ τὸν 6ον μ.Χ. αἰῶνα, καὶ τίποτε νεώτερο δὲν φαίνεται σήμερα σ' αὐτὸ ἐκτὸς ἀπὸ τὸ μεσαιωνικὸ φρούριο τοῦ 10ου μ.Χ. αἰῶνος.

Ἀνεκαλύφθησαν τὰ «γονίδια»

«Ἐπαναστατικὴ» ἢ «ἐφιαλτική» ἀνακάλυψις ἀποκαλεῖται τὸ κατόρθωμα Ἀμερικανῶν ἐπιστημόνων, οἱ ὁποῖοι, μὲ τὴν βοήθεια ἐξαιρετικοῦ ἠλεκτρονικοῦ μικροσκοπίου, ἐμεγέθυναν 79.000 φορὲς ἕνα κύτταρον καὶ ἀνεκάλυψαν τὰ γονίδια, δηλ. μικροσκοπικὰ στοιχεῖα ὕλης, ποὺ περιέχουν τὸ «πρόγραμμα» ἢ τὸν «γενετικὸν κώδικα» ἀναπτύξεως ζώων καὶ ἀνθρώπων.

Πρόκειται περὶ τῶν ἐρευνητῶν τοῦ Πανεπιστημίου τοῦ Χάρβαρντ, δόκτωρος Τζαίης Σαπαΐρο, καθηγητοῦ Ἰωανάθαν Μπένουϊθ καὶ ἰατροῦ Λῶρενς Ἔραν.

Ἡ ὕπαρξις τῶν γονιδίων ἦταν γνωστὴ ἀπὸ ἐτῶν. Ἀλλὰ εἶναι ἡ πρώτη φορὰ ποὺ οἱ ἐπιστήμονες κατώρθωσαν νὰ τὰ ἀπομονώσουν καὶ νὰ ἐπηρεάζουν τὴν συμπεριφορά τους!

Τὰ γονίδια (ὁ ἄνθρωπος ἔχει 20.000 ἀπ' αὐτὰ) καθορίζουν πλήρως τὴν ἐμφάνισι καὶ τὴν συμπεριφορά μας.

Τὸ γονίδιον εἶναι τὸ βασικὸν στοιχεῖον τῶν χρωμοσωμάτων, δηλαδὴ τῶν πρωτεϊκῆς συστάσεως σωματιδίων, τὰ ὁποῖα προσδιορίζουν καὶ μεταβιβάζουν ἀποκλειστικῶς τὰ κληρονομικὰ χαρακτηριστικὰ τῶν ζωντανῶν ὄντων.

Τὸ ἀπομονωθὲν γονίδιον ἐλήφθη ἀπὸ ἕνα ἐντερικὸν βακτηρίδιον (ἐκ τῶν προκαλούντων τὴν δυσεντερίαν), ποὺ ἀπαντᾶται συχνότατα εἰς τὸ παχὺ ἔντερον τοῦ ἀνθρώπου καὶ πολλῶν ζώων. Ἕνα βακτηρίδιον δύναται νὰ περιέχῃ ἀκόμη καὶ χίλια γονίδια, ἕκαστον τῶν ὁποίων ἐπιτελεῖ ἰδιαιτέραν καὶ ἐξατομικευμένην λειτουργίαν, ἐνῶ, εἰς τὸ ἀνθρώπινον σῶμα, ὑπάρχουν ὄχι ὀλιγώτερα τοῦ ἑνὸς ἑκατομμυρίου γονίδια. Καὶ αὐτὰ εἶναι ποὺ προσδιορίζουν τὴν σωματικὴν καὶ χαρακτηρολογικὴν μορφὴν τοῦ ἀνθρώπου.

Τὸ γονίδιον εἶναι ἀπειροελάχιστον ὑλικὸν σωματίδιον, ἐπὶ τοῦ ὁποίου εἶναι ἀποτυπωμένος ὁ λεγόμενος «γενετικὸς» ἢ «κληρονομικὸς» «κῶδιξ», ἡ τοιμία ἰδιοσυστασία, ὑπὸ τύπον συνόλου «ὁδηγιῶν», ποὺ προσδιορίζει τὰ χαρακτηριστικὰ τοῦ κυττάρου. Τὸ γονίδιον εἶναι ἡ πρώτη καὶ πλέον στοιχειώδης κληρονομικὴ μονάς, ἡ ὁποία προσδιορίζει τὰ χαρακτηριστικὰ τοῦ ζωντανοῦ ὀργανισμοῦ διὰ τῆς κατευθύνσεως καὶ τοῦ ἐλέγχου τῶν ἐπὶ μέρους μεταβολικῶν ἐξεργασιῶν. Οὕτω, ἐπὶ παραδείγματι, ὑπάρχει εἰς τὸν ἄνθρωπον ἕνα γονίδιον ποὺ

ἐλέγχει τὴν πηκτικότητα τοῦ αἵματος. Ἐὰν τὸ γονίδιον αὐτὸ ἀλλοιωθῇ, τὸ ἄτομον εἰς τὸ ὁποῖον συμβαίνει ἡ ἀλλοίωσις αὐτὴ προσβάλλεται ἀπὸ αἱμοφιλίαν, δηλαδὴ ἀπὸ ἀδυναμίαν πήξεως τοῦ αἵματος. Ὑπάρχουν πολλαὶ χιλιάδες ἢ μᾶλλον ἑκατοντάδες χιλιάδες γονιδίων, ποὺ ἐλέγχουν καὶ προσδιορίζουν ἰσάριθμα χαρακτηριστικά.

Ἡ διαπίστωσις τῶν ἐπιστημόνων ὅτι «ἔφτασαν στὴν ρίζα τῆς ζωῆς» τοὺς ἱκανοποίησε ἐξαιρετικά. Ὑπῆρξε ὅμως καὶ μία μεγάλη ἀπογοήτευσις.

«Αἰσθάνομαι φρίκη στὴν ἰδέα ὅτι ἡ ἀνακάλυψις αὐτὴ μπορεῖ νὰ χρησιμοποιηθῇ ἐπὶ κακῷ», ἐδήλωσε ὁ καθηγητὴς Μῶρις Οὐΐλκινς, τῆς Ἰατρικῆς σχολῆς τοῦ Πανεπιστημίου τῆς Ὀξφόρδης.

Οἱ εἰδικοὶ θὰ μποροῦν νὰ δημιουργοῦν «ἀνθρώπους κατὰ παραγγελίαν» μὲ τὰ προσόντα ποὺ θέλουν... Ἔτσι θὰ ἀρχίσῃ ἡ ἐποχὴ τῶν ἀνθρώπων - ρομπότ.

Ὡστόσο, ἄλλοι ἐπιστήμονες λέγουν ὅτι ἡ ζωὴ καὶ ἡ φύσις ἔχουν τὴν «οἰκονομίαν» των, ἡ ὁποία δὲν παραβιάζεται πέραν ἑνὸς ὡρισμένου σημείου. Ἡ ἐπιστήμη εἶναι πεπερασμένη καὶ ἔχει ὅρια, προσδιοριζόμενα ἀπὸ ἐκεῖνο ποὺ ὀνομάζεται «ἀρχὴ» τῆς δημιουργίας καὶ τῆς ζωῆς καὶ ἡ ὁποία παραμένει —καὶ θὰ παραμείνῃ ἀσφαλῶς— μυστήριον ποὺ δὲν θὰ ἐξιχνιασθῇ ποτὲ ἀπὸ τὸν ἄνθρωπον, ὁ ὁποῖος δὲν δύναται νὰ καταστῇ ὑποκείμενον δημιουργίας, ἐνῶ εἶναι ἀντικείμενον αὐτῆς...

Μεταφυσικαὶ καταδίκαι

Ἡ νομοθεσία τοῦ Τέξας ὁρίζει ἐλαχίστην ποινὴν γιὰ τὴν ληστεία, ὄχι ὅμως καὶ μεγίστην. Ἡ νομοθετικὴ αὐτὴ ἐλαστικότης ἐπέτρεψε σ᾽ ἕνα δικαστήριο τοῦ Ντάλλας νὰ ἀποδείξῃ ὅτι εἶχε δρακόντεια φαντασία, ὅταν ἐδίκασε ἕναν καθ᾽ ὑποτροπὴ ληστὴ πρατηρίων βενζίνης. Ἦταν ἡ εἰκοστὴ φορὰ ποὺ καθόταν στὸ ἑδώλιο τοῦ κατηγορουμένου καὶ μολονότι ἡ συγκομιδὴ τῆς ἐνόπλου ἐπιθέσεώς του ὑπῆρξε πολὺ πενιχρή, διότι τοῦ ἀπέφερε μόλις 73 δολλάρια καὶ μιὰ δεκάρα, ὁ εἰσαγγελεὺς ἐζήτησε νὰ τοῦ ἐπιβληθῇ ἡ «πλέον μακροχρόνιος ἐφικτὴ ποινή», πρὸς ἐκφοβισμὸν τῶν πολυαρίθμων ληστῶν, οἱ ὁποῖοι μαστίζουν τὶς ἀμερικανικὲς πολιτεῖες. Τὸ δικαστήριο ἐπέβαλε στὸν κατηγορούμενον ποινὴ φυλακίσεως ἐπὶ... χίλια χρόνια!

Φυσικά, ἡ ποινὴ αὐτὴ δὲν ἦταν «ἐφικτή», ὅπως ἐζήτησε ὁ εἰσαγγελεύς. Ἀλλά, καθὼς ὁ κατηγορούμενος ἦταν 50 ἐτῶν, τὸ δικαστήριο τῶν ἐνόρκων ἤθελε μιὰ ποινὴ ἰσοβίου καθείρξεως, ἡ ὁποία εἶναι πράγματι, ἡ «πλέον μακροχρόνιος ἐφικτή». Ἀλλά, ἐὰν κατεδίκαζε μόνον εἰς ἰσόβια δεσμά, ὕστερ᾽ ἀπὸ λίγα χρόνια, ἡ ποινὴ θὰ μετετρέπετο, ὡς συνήθως, σὲ 20 χρόνια τὸ περισσότερο, καὶ μὲ τὴν «καλὴ διαγωγὴ» ἢ τὴν ἐργασία, θὰ περιωρίζετο σὲ 5 - 8 χρόνια. Μὲ τὴν μεταφυσικὴ ποινὴ τῶν 1.000 ἐτῶν, τὸ δικαστήριο τοῦ Ντάλλας — σύμφωνα μὲ ἀμερικανικὰ σχόλια — ἄνοιξε τὸν δρόμο σὲ ὁλόκλη-

ρη κλίμακα ἀνάλογων ποινῶν, π. χ. 2.500 χρόνια γιὰ ἀπαγωγὴ καὶ 3.000 χρόνια γιὰ φόνο. Ἀλλά, ἴσως, δείχνει τὸν δρόμο γιὰ τὴν κατάργησι τῆς θανατικῆς ποινῆς, χωρὶς τὸν φόβο τῶν ὑποστηρικτῶν της, ὅτι ἕνας ἐγκληματίας θὰ ἔβγαινε καὶ πάλι στὴν κοινωνία γιὰ νὰ τὴν ἀπειλήσῃ, ἂν δικαζόταν «μόνον» σὲ ἰσόβια.

Νέα βίβλος στὴν Ἀγγλία

Ἔπειτα ἀπὸ 360 χρόνια, ἀφ' ὅτου ἴσχυσε στοὺς ἀγγλοσαξονικοὺς λαοὺς ἡ «ἔκδοσις βασιλέως Ἰακώβου» τῆς Βίβλου, ἐτέθη εἰς τὴν διάθεσι τῶν ἀγγλοφώνων ἐκκλησιῶν νέα μετάφρασις σὲ γλῶσσα συγχρονισμένη, ἁπλουστευμένη καὶ χωρὶς τὶς παλαιὲς ἀσάφειες, ποὺ εἶναι προϊὸν ἐργασίας μιᾶς μεγάλης ἐπιτροπῆς κληρικῶν, ἱστορικῶν καὶ γλωσσολόγων, ἐπὶ 20 ἔτη. Ἐχρησιμοποιήθηκαν, γιὰ τὴν ὀρθότερη ἀπόδοσι τοῦ κειμένου καὶ οἱ «Πάπυροι τῆς Νεκρᾶς θαλάσσης». Τὸ κείμενον συνοδεύεται ἀπὸ πλῆθος σημειώσεων.

Ἡ ὀνομασία τῶν Πρωτοπλάστων (Ἀδὰμ καὶ Εὔα) εἶναι καθαρῶς συμβολική. Τὰ ὀνόματα, τόσον τοῦ Ἀδὰμ ὅσον καὶ τῆς Εὔας, σημαίνουν «ἀνθρωπότης» καὶ «ζωὴ» ἀντιστοίχως. Τὸ συμπέρασμα αὐτὸ ἐξάγεται κατὰ τοὺς μεταφραστὰς ἀπὸ τὴν βιβλικὴ φράσι «Χοῦς εἶ καὶ εἰς χοῦν ἀπελεύσει».

Ἡ φράσις τοῦ Ἐκλησιαστοῦ «ματαιότης ματαιοτήτων», οὐδέποτε ἐλέχθη καὶ ἀντ' αὐτῆς ἐγράφη: «Κενὸν τὰ πάντα ἐστί».

Οἱ ἀδελφοὶ Κάιν καὶ Ἄβελ, ποὺ ἐστράφησαν ὁ ἕνας ἐναντίον τοῦ ἄλλου εἶναι πρόσωπα συμβολικά. Κατὰ τὰ κοινωνιολογικὰ δεδομένα τῆς ἐποχῆς ἡ ἑβραϊκὴ λέξις «Κάιν» σημαίνει «μεταλλουργὸς» καὶ εἶναι χαρακτηριστικὴ μιᾶς ἱστορικῆς περιόδου, κατὰ τὴν ὁποίαν οἱ ἄοπλοι νομάδες τῆς Μέσης Ἀνατολῆς ἐδέχθησαν τὶς ἐπιθέσεις τῶν πρώτων ξένων φυλῶν ποὺ κατεπάτησαν «διὰ πυρὸς καὶ σιδήρου» τὴν περιοχή. Κάιν λοιπὸν εἶναι οἱ ἄποικοι ποὺ ἔφεραν τὸν σίδηρο καὶ διὰ τῆς μεταλλουργίας τὸν μετέτρεψαν σὲ ὅπλα καὶ ἐργαλεῖα.

Ο ΧΡΟΝΟΓΡΑΦΟΣ

ΜΕΤΑΞΥ ΜΑΣ

ΤΑ ΓΡΑΦΕΙΑ ΜΑΣ

Τά Γραφεῖα τοῦ «Ἰλισοῦ», Δραγατσανίου 6, ὄροφος 6ος, (Πλατ. Κλαυθμῶνος), εἶναι ἀνοικτά μόνον κάθε Δευτέρα καὶ Παρασκευὴ 10.30-12.30.

ΕΜΒΑΣΜΑΤΑ

Παρακαλοῦμεν ἀποστέλλετε μὲ ταχυδρομικὴν ἐπιταγὴν εἰς τὴν διεύθυνσιν: «Κωστῆν Μελισσαρόπουλον, Δραγατσανίου 6, Ἀθήνας, 122». Ἀποστολαὶ μὲ τραπεζιτικάς ἐπιταγάς ἢ ἐντολάς, μᾶς δυσκολεύουν. Νά ἀναγράφεται καθαρά τὸ ὀνοματεπώνυμον καὶ ἡ διεύθυνσις τοῦ ἀποστολέως.

ΠΑΛΑΙΑ ΤΕΥΧΗ ΚΑΙ ΤΟΜΟΙ

Τιμὴ τόμων παρελθόντων ἐτῶν δρχ. 60. Τιμὴ τεύχους δρχ. 10.

Δὲν ὑπάρχουν μεμονωμένα τεύχη ὑπ' ἀριθ. 2 - 5, 7 - 9, 11 - 12, 15 - 18, 23, 25 - 26, 28 - 30, 32 - 33, 40. 44, 49 - 50, 55 - 58, οὔτε τόμοι 1957 - 1959, 1962, 1968.

ΑΛΛΑΓΑΙ ΔΙΕΥΘΥΝΣΕΩΝ

Τεύχη ἀποσταλέντα στοὺς κατωτέρω συνδρομητάς μας, ἐπεστράφησαν ἀπὸ τὸ Ταχυδρομεῖον μὲ τὴν σημείωσιν: «μετώκησε» ἢ «ἄγνωστος». Παρακαλοῦνται ὅσοι τοὺς γνωρίζουν νά τοὺς εἰδοποιήσουν ἢ νά μᾶς δώσουν τάς διευθύνσεις των.

ΑΘΗΝΩΝ:

Παν. Βάβαλης, Λυκείου 13. Δέσπω Κορρέ, Κερκύρας 90. Στυλ. Μαλανδράκης, Ἀλεξάνδρας 64. Κων. Μιστράκης, Ἀριστάδου 136, Καλλιθέα. Θεοδ. Σταμούλης, χημικός, Δωδεκανήσου 2. Βασ. Σωτηρίου, Γ' Σεπτεμβρίου 50. Ταξιάρχης Σύψας, Δωδεκανήσου 119, Πετρούπολις.

ΕΠΑΡΧΙΩΝ:

Μᾶνος Ἀναγνωστόπουλος, Βασ. Ὄλγας 66 β, Θεσ/νίκη. Ἀθ. Μαριν̃άκος, Ζευγολατιό Μεσσηνιας. Γεώργ. Πεζίρης, Ἀριστοφάνους 19, Ἔδεσα.

ΚΥΠΡΟΣ

Τεύχη «Ἰλισοῦ», τόμοι καὶ βιβλία, στὸ Βιβλιοπωλεῖον Ἀντωνίου Στυλιανοῦ, Λεμεσός.

ΕΓΚΑΤΕΛΕΙΨΑΝ ΤΟΝ ΓΗΪΝΟΝ ΒΙΟΝ

Γεώργιος Λογιάδης, Ἀθῆναι.
Ἐμμανουὴλ Περπινιᾶς, Ἀθῆναι.
Ἰωάννης Χερουβείμ, Ἀθῆναι.
Κωνστ. Σάρικας, Καβάλα.

ΒΙΒΛΙΑ ΠΟΥ ΕΛΑΒΕ Ο «ΙΛΙΣΟΣ»

(μὲ τὴ σειρά λήψεως)

Χρῆστος Σ. Σολομωνίδης: Σμυρναικό Τρίπτυχο, Ἀθήνα 1970.

Μετάφρ. Νίκου Παναγιώτου: Ἑκατόν ἐρωτικά ἐπιγράμματα, Λευκωσία 1970.

Χρύσανθος Κυπριανός: Τὸ λαογραφικό στοιχεῖο στὴν ποίηση τοῦ Κύπρου Χρυσάνθη, Λάπηθος 1970.

Γεώργιος Χατζηκωστῆς: Τὸ γνωμολογικό — ἐπιγραμματικό στοιχεῖο στόν «Λυρικό Λόγο» τοῦ κ. Χρυσάνθη, Λευκωσία 1970.

Χρῆστος Βουνᾶς: Δύο ὧρες μὲ χορτᾶτα κεφαλονίτικα γέλια, Πάτρα 1970.

Κώστας Ο. Σακελλαρίδης: Ἡ ἱστορία τῶν προνομίων τῶν νοτίων Σποράδων. Ἀθῆναι 1969.

Μαρία Κ. Δέδε: Ὁμιλίες μὲ τὴ Σελήνη (Ποιήματα), Ἰωλκός 1970.

Ἰσαβέλλα Σικιαρίδη — Μαλοβρούβα: Διηγήματα, Ἀθήνα 1970.

ΠΕΡΙΟΔΙΚΑ

'Ηπειρωτική 'Εστία ('Ιαν.-Φεβρ. 70).
'Ο Κόσμος τῆς Ψυχῆς (Μάρτ. 70).
Σάλπισμα (Μάρτ. 70).
'Η Χαραυγή τῆς 'Αληθείας (Μάρτ. 70, 'Απρ. 70).
Πνευματική Κύπρος (Μάρτ. 70, 'Απρ. - Μάιος 70).
Κρίκος ('Απρ. 70).
'Ο Φυσιολάτρης ('Απρ. - Μαιος 70).
Σμύρνα ('Απρ. 70).

ΑΝΤΙΠΡΟΣΩΠΟΙ «ΙΛΙΣΟΥ»

'Αλεξανδρούπολις: Στέλ. Γαρουφαλίδης.
'Αμμόχωστος: 'Ανδ. Τσόκκος.
Βόλος: Γ. Κουκουβῖνος
Δράμα: Φιλ. Τζάλλας.
Ζάκυνθος: Ν. Ταμπαλῆς.
'Ηράκλειον: Λ. Κουντῆς.
Θεσσαλονίκη: Γ. Βαρᾶνος.
» : Ν. Δραγώνας.
Καλαμάτα: 'Α. Οἰκονομόπουλος.

'Εκδότης-Διευθυντής
Κ. Ν. ΜΕΛΙΣΣΑΡΟΠΟΥΛΟΣ
'Εθνικῆς Τραπέζης 3 - Φιλοθέη
Προϊστάμενος Τυπογραφείου
ΙΟΡΔΑΝΗΣ Α ΟΡΦΑΝΙΔΗΣ
Ποσειδῶνος 51 - Π Φάληρον

Κάλυμνος: Δρ. Κωλέττης.
Κοζάνη: Στέλλα Τσιομπάνου.
Λαμία: Εὐ. Παπαντωνίου.
Λάρισα: Π. 'Αργυρόπουλος.
Λεμεσός: 'Αντ. Στυλιανοῦ.
Λευκωσία: 'Αχ. Ζαβαλλῆς.
Μυτιλήνη: Γ. Κακαδέλλης.
Ξάνθη: Εὔελπις Ράνος.
Πάτραι: 'Αθ. Κοντοσάκις.
Πάφος: Κ. Καθητζιώτης.
Ρόδος: Μ. Φωστιέρης.
Σῦρος: Π. Ζαραφωνίτης.
Χαλκίς: 'Ιω. Χριστοβασίλης.

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ ΤΕΥΧΟΥΣ

1970:

15ΟΝ ΕΤΟΣ ΤΟΥ "ΙΛΙΣΟΥ"

Η ΕΤΗΣΙΑ ΣΥΝΔΡΟΜΗ
ΠΑΡΑΜΕΝΕΙ ΔΡΑΧ. 60
(Ἐξωτερικοῦ $ 2,50)

Θερμῶς παρακαλοῦνται
οἱ ἀγαπητοὶ συνδρομηταὶ

ΝΑ ΣΤΕΙΛΟΥΝ ΤΗΝ ΣΥΝΔΡΟΜΗ ΤΟΥΣ
χωρὶς ἀναβολὴ

ΚΑΙ

ΝΑ ΕΓΓΡΑΨΟΥΝ ΦΙΛΟΥΣ ΤΩΝ ἢ

νὰ μᾶς στείλουν διευθύνσεις ὑποψηφίων συνδρομητῶν, γιὰ νὰ τοὺς στείλωμε τεύχη·
Δείγματα παρελθόντων ἐτῶν δωρεάν.

Ο «ΙΛΙΣΟΣ» ΕΧΕΙ ΠΝΕΥΜΑΤΙΚΗ ΑΠΟΣΤΟΛΗ

Βοηθῆστε την!

Τύποις: ΕΠΤΑΛΟΦΟΣ Ε.Π.Ε. ☎ 631.675—926.963

Βραβεία Ἐκθέσεων
ΛΟΝΔΙΝΟΥ - ΒΟΛΩΝΙΑΣ - ΝΙΚΑΙΑΣ
ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΟΜΒΡΕΛΛΟΠΟΙΙΑ
ΣΗΜΑ ΚΑΤΑΤΕΘΕΝ
ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΟΜΒΡΕΛΛΟΠΟΙΙΑ
ΣΗΜΑ ΚΑΤΑΤΕΘΕΝ
"ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΟΜΒΡΕΛΛΟΠΟΙΪΑ"
• ΟΜΒΡΕΛΛΕΣ
• ΜΠΑΣΤΟΥΝΙΑ
• ΕΙΔΗ ΕΞΟΧΗΣ
Δ. ΡΗΓΑΣ
ΠΡΑΤΗΡΙΟΝ: ΧΟΝΔΡΙΚΗΣ-ΛΙΑΝΙΚΗΣ ΑΙΟΛΟΥ 70